

DELAVSKA ENOTNOST

PROLETARCI VSEH DEŽEL — ZDRUŽITE SE!

SOBOTA, 21. MARCA 1959

Štev. 11. leto XVIII.

LIST IZDAJA REPUBLIKSKI SVET
ZVEZE SINDIKATOV JUGOSLAVIJE
GLAVNI IN ODGOVORNI UREDNIK
IVO TAVČAR

LIST IZHAJA V UREDNIŠKI POVEZAVI
Z »RADOM« NASLOV UREDNIŠTVA IN
UPRAVE LJUBLJANA, CUFARJEVA 3,
POST. PREDAL 284 — TELEFON URED-
NIŠTVA 32-538, UPRAVE 30-046. HISNA
CENTRALA 32-031 — RACUN PRI MEST-
NI HRANILNICI V LJUBLJANI ŠTEV.
590-11/6964-3-221 — POSAMEZNA STE-
VILKA STANE 20 DINARJEV NAROC-
NINA JE: CETRTLETNA 250, POLLETNA
500 IN LETNA 1000 DINARJEV — LIST
TISKA CASOPISNO PODJETJE »SLO-
VENSKI POROČEVALEC« — POSTNINA
PLAČANA V GOTOVINI

List ustanovljen 20. XI. 1942

SPREMEMBE STATUTA ZSJ

Opredeljena vloga in pojem sindikatov

Komisija za spremembe statuta Zveze sindikatov Jugoslavije, ki so jo ob koncu lanskega leta izvolili na plenumu Centralnega sveta, se je zbrala pod predsedstvom tovariša Ivana Božičevića na prvo sejo. Člani komisije so pregledali predloge za spremembe in dopolnitve statuta.

Sedanji statut Zveze sindikatov Jugoslavije so sprejeli na II. kongresu leta 1951, na III. ki je bil leta 1955, pa so vnesli vanj le nekaj manjših sprememb.

Za obdobje po III. kongresu so značilne pomembne družbene spremembe, hkrati pa širša letna praksa in bogata organizacijska dejavnost sindikatov vsiljujejo potrebo po določenih spremembah in dopolnitvah sedanjega statuta.

Prav iz tega izhajajo predlogi, ki jih je proučila komisija. V uvodni del so vnesli pomembnejše spremembe z namenom, da bi se značilni vloga in naloge sindikatov prilagodili spremembam družbeno-političnem življenju, predvsem pa programu ZKJ, sprejetem na VII. kongresu. Zato sta v uvodnem delu statuta kompleksno zajeta pojem in vloga sindikatov kot sestavna dela sistema neposredne socialistične demokracije v naši deželi.

Tudi v vsa druga poglavja statuta so vnesli manjše ali večje spremembe in dopolnitve. Naj naštejemo najpomembnejše med njimi.

V prvem poglavju — Sindikati — so natančneje določene pravice in dolžnosti članov, ker doslej niso bile formulirane dovolj jasno. Komisija je predloge sprejela v celoti z dopolnitvijo, naj poseben člen regulira tudi način prenehanja članstva. V tem poglavju so načelno določene naloge sindikalne podružnice kot osnovne organizacije sindikatov. Te v sedanjem statutu niso bile določene, praksa pa kaže, da jih je treba natančneje opredeliti v dokumentu trajnejše vrednosti, ki ga statut — V tem smislu je v statutu poudarjena tudi osnovna vloga organov posameznih sindikatov in organov Zveze sindikatov. Tudi tega v sedanjem statutu ni bilo.

V zvezi z drugim poglavjem — Organizacijska načela in organizacijski ustroj Zveze sindikatov Jugoslavije — so največ razpravljali o členu, ki govori o sklicevanju skupščin sindikalnih organizacij. Večina članov komisije je bila mnenja, da je najprimernejše, če se občni zbor sindikalnih podružnic in skupščine občinskih sindikalnih svetov sklicujejo vsako leto, drugih sindikalnih organov in Zveze sindikatov pa vsaki dve leti. Razen tega so opustili možnost, da se občinski sindikalni sveti volijo neposredno na skupščinah podružnic. To so storili zaradi tega, ker so zavzeli stališče, da je občinski sindikalni svet najbolj neposredni organ Zveze sindikatov, ki naj na skupščini polaga širšemu članstvu obračun svojega dela.

Pomembna dopolnitev statuta je tudi to, da imajo sindikati pravico voliti delegate za skupščine republiškega, pokrajinskega ali okrajnih svetov Zveze sindikatov, kar je doslej veljalo za skupščine republiških svetov.

Med bistvene spremembe statuta sodi tudi to, da so opuščen zvezne konference kot organ sindikatov in Zveze sindikatov. Izkušnje kažejo, da te niso potrebne, ker so vprašanja, ki jih rešujejo zvezne konference

mogoče urediti tudi na izrednih kongresih.

V štirih drugih poglavjih — Materialna sredstva, Znak in zastava Zveze sindikatov Jugoslavije, Odnos Zveze sindikatov Jugoslavije do drugih organizacij in Zaključne določbe — je urejenih cela vrsta statutarjih vprašanj v zvezi z redno dejavnostjo sindikalnih organizacij. Združevanje vprašanj, ki se nanašajo na isto snov, je pripomoglo k večji preglednosti statuta. Razen tega je predvidenih precej sprememb v formulacijah posameznih členov, ki ne spreminjajo

bistva določb, prispevajo pa k večji jasnosti.

Komisija je odločila, da je v zvezi s pripombami, predlogi in mnenji, podanimi na tem sestanku, potrebna tudi nova redakcija besedila statuta. Predloženo besedilo naj bi pregledal sekretariat Centralnega sveta, potem pa bo osnutek novega besedila objavljen in izročen v javno razpravo.

O statutu, ki naj bi bil sprejet na IV. kongresu, bodo lahko povedale svoje mnenje najširše plasti sindikalnega članstva.

D.J.R.

Podaljššan rok za sprejem tarifnih pravilnikov

Sekretariat Zveznega izvršnega sveta za delo je izdal odredbo, po kateri lahko gospodarske organizacije uporabljajo nove tarifne pravilnike od 1. januarja 1959, če jih predložijo komisijam občinskih ljudskih odborov in sindikalnim organom najpozneje do 31. maja 1959. Rok za sprejem tarifnih pravilnikov, ki naj se uporabljajo tudi za nazaj od letošnjega 1. januarja letos, je torej podaljššan za mesec dni.

To je pomemben ukrep. Gospodarske organizacije imajo več časa, da lahko res skrbno izdelajo svoj tarifni sistem v obliki tarifnega pravilnika, ko poprejš opravijo dela, ki mu dajo ustrezno podlago, ustrezne podatke.

Upravičeno se tej izdelavi pripisuje velik pomen. Poglavitna postavka za nadaljnji gospodarski napredek, za dvig blaginje, je — delovna storilnost. Predpisati tarifni pravilnik pa pomeni ustvariti, izdelati tak tarifni sistem v okviru svoje organizacije dela ter gmotnih možnosti, ki s svojimi pogoji in oblikami omogoča, da se delavcev gmotni interes za večjo blaginjo, za višje osebne dohodke ustvarjalno sprosti v prizadevanju za dvig delovne storilnosti, za bolj ekonomično poslovanje, kar naj skupnosti, kolektivu in posameznikom prinese več gmotnih sredstev.

Izdelava tarifnega pravilnika je torej odgovorno, zahtevno ekonomsko-politično opravilo, konkretna izvedba načela: večja delovna storilnost — večji osebni dohodki. Zato se to delo začneja z ekonomsko analizo, ki naj kolektivu omogoči spoznati in določiti vse izvore čistega dohodka, vse elemente, ki vplivajo na čisti dohodek, merila za njegovo porazdelitev na sklade in sredstva za osebne dohodke, naloge in pogoje gospodarske organizacije glede povečanja proizvodnje, zlasti pa glede delovne storilnosti.

Podlaga za tako analizo je zlasti zaključni račun. Podaljšani rok omogoča gospodarskim organizacijam, da pravčasno sprejmejo zaključni račun, hkrati pa iz njegove analize že dobe vse potrebne podatke za oceno, kako je deloval dosedanji tarifni sistem, ali so doseženi oblike plačevanja in načini obračunavanja osebnih dohodkov dovolj spodbujali delavce in kolektiv, da bi čimboljše gospodarili, ali je razdelitev čistega dohodka na sklade in sredstva za osebne dohodke primerna, ali je ta odnos ekonomsko vsklajen, to je tak, da s krepitvijo skladov raste ekonomska moč in podlaga za razvoj podjetja hkrati pa zagotavlja ustrezno povečanje sredstev za osebne dohodke v sorazmerju z dvigom in rastjo delovne storilnosti. Ze razprava o zaključnem računu lahko zajame to vprašanje, pripravljalni postopek za sprejem tarifnega pravilnika pa ga obdela podrobneje zlasti glede na plačevanje delavcev. Podaljšanje roka za sprejem tarifnih pravilnikov ne dovoljuje torej nikakršnega odlašanja. Omogoča samo, da bo pripravljalni postopek tehtnejši, da bodo tarifni pravilniki kvalitetnejši prav zato, ker jih bo možno po poprejšnji ekonomski analizi — postaviti kot učinkovito sredstvo delavskih svetov v njihovem prizadevanju za večjo proizvodnjo, večjo rentabilnost, večjo storilnost.

Tarifna politika je tisti del splošne ekonomske politike, ki je najbližji osebnemu interesu delavca-proizvajalca in upravitelja, ki lahko njegovo delo posebno tesno poveže z njegovim splošnim prizadevanjem za večjo delovno storilnost in mu je zato najbližja, najbolj interesantna, ki pa je prav zaradi tega eden od najobčutljivejših področij naše ekonomske politike. Pripravljalni postopek je predpisan, da bodo delovni kolektivi lahko izdelali tarifne pravilnike, ki bodo instrument take tarifne politike.

Podaljšani rok za sprejem tarifnih pravilnikov pa naj omogoči, da ga bodo delavski sveti izdelali res kot dobri in skrbni gospodarji.

R.M.

NA PODROČJU VASI OSEKOVU-STRUŽEC BLIZU SISKI SO PRED DNEVI NALETALI NA NAJBOGATEJŠE NAFTNE VRELCE V DRŽAVI. RAZISKOVALNA VRTANJA BODO SE NADALJEVALI. TODA STROKOVNIJAKI TRDIJO, DA SO TA LEZISKA BOGATEJŠA KOT VSA DOSEDANJA. KAR JIH PRI NAS IZKORISČAMO, ODKRITJE JE ZA NAŠE GOSPODARSTVO IZREDNEGA POMENA. SAJ BODO NOVA NAFTNA POLJA OMOGOTILA, DA BODO NA HRVATSKEM ŽE PRIHODNJE LETO NACRPALI OKOLI MILIJON TON NAFT. TAKO BO 1960. LETA ŽE PRESE ŽEN PERSPEKTIVNI NACRT PROIZVODNJE TEGA »TEKOČEGA ZLATA«. SAJ SMO PRICAKOVALI, DA BOMO V JUGOSLAVIJI NACRPALI SELE 1961. LETA 800 TISOČ TON NAFT. — NA NOVIH NAFTNIH POLJIH BLIZU SISKI BODO CRPALI PO NAJMODOBNEJŠIH METODAH: Z VTIŠKANJEM PLINA V NAFTNE SLOJE, KAR JE DOSLEJ NAJEKONOMNEJŠI NAČIN. OD NOVIH NAHAJALIŠČ BODO KMALU ZGRADILI DO RATNERIJE V SISKU TUDI NAFTOVOD, KI BO PRVI V DRŽAVI. MIMO TEGA PA PRIPRAVLJA KOVINSKO PODJETJE V KRŠKEM POSEBEN MOST, KI GA BODO POSTAVILI PREKO SAVE IN KI BO NOSIL TUDI CEVI, PO KATERIH BO ŽELEZARNA V SISKU DOBIVALA ZEMELJSKI PLIN Z NOVIH POLJ. — NA PETI STRANI OBJAVLJAMO DANES REPORTAŽO Z NOVIH NAFTNIH POLJ PRI SISKU. BELI RUDARJI PA VRTAJO V GLOBINO TUDI V SLOVENIJI. NA PTUJSKEM POLJU BLIZU GRADU BORL IN POD PTUJSKO GORO (NA SLIKI). NA PLIN IN NAFTO SO ŽE NALETALI TER BOMO O NJIHOVEM DELU OBJAVILI REPORTAŽO V ENI PRIHODNIH STEVILK.

Pot iz zadrege na tržišču kmetijskih proizvodov

Torej res »nakupovanje brez zadrege«? Ne. Zadrega je, in sicer — v denarnici! Cene so »malce porastle«. Samo jabolka so zaradi lanske obilne letine cenejša in jajca stanejo prav toliko kot lani, drugo pa ... No, in če upoštevamo še, da je bilo lani ta čas malo hladneje, potem je res vprašanje, od kod takšno »rahlo gibanje navzgor«.

Morda zadrega zaradi blaga? Da, zadrega, in še kakšna! Premalo ga je, ne samo v Ljubljani, tudi drugod. No, pa ostani mo v Ljubljani. Če bi ga bilo več, bi gospodinje prav gotovo kupovale radič v družbenih trgovinah in za 60 do 144 dinarjev — bi ga manj plačale. Tam bi kupovale solato, motovilec. In ker za vse tam ni dovolj blaga ali pa je mogoče resda celo slabše, cena pa tudi zaso- ljena, potem ...

Vsak, še tako majhen premik v cenah navzgor prizadene delavce žep. Izdatki za hrano že doslej znižujejo naš družinski proračun za več kot polovico. In potem res ni čudno, če je zadrega pri kupovanju in plačevanju. Zadrega, ker moraš kupiti, kar je na trgu, prebiti in kje, in zadrega, ker moraš plačati, kakršna je cena.

Cene na trgu so kakor jeziček na tehtnici. Bolj ali manj debel kaže, kolikšna je proizvodnja in kolikšna povpraševanja v članku »V zamotnem klobuču cene«. (Lani v juniju smo ugotovili, da tedanje cene zelenjave na ljubljanskih stojnicah niso bile resnični odraz ponudbe in povpraševanja, temveč spekulantskih nagibov nekaterih prodajalcev.) Cene so torej praviloma spricevale o razmerju med proizvodnjo in potrošnjo. Trg je samo instrument blagovnega prometa, ključna naloga, spravit v stik proizvodnjo in potrošnjo. Zato je jeziček tehtnice cen —

na trgu s kmetijskimi pridelki in sploh s prehranskimi proizvodi še vedno na škodo potrošnika. Na tem trgu namreč še v dobri meri dikтира cene zasebni proizvajalec. Socialistična kmetijska posestva imajo komaj dobrih 5% zemlje, zasebni proizvajalci pa drugih 95

suhi letini trg slabo založen s kmetijskimi pridelki in cene naraščajo.

VZROKI SO NA DLANI

Vzroki za premike cen kmetijskih pridelkov, za naraščanje pred leti, lani in tudi letos so na dlani: počasen razvoj

kot leto prej. Vendar je podražitev mesa in mesnih proizvodov, sadja in zelenjave, alkoholnih pijač prizadela družinski proračun industrijskega delavca za 14 odstotkov bolj kot pred tremi leti in mu ga znižala lani za bolj kot leto prej.

Delavcev resni prejemek v gospodarstvu naj bi porasel za 7 odstotkov (predvidevanja družbenega plana za leto 1958). V resnici pa je porasel samo za 1 odstotek. V primerjavi z letom 1957 so — kot rečeno — cene teh predmetov porasle za 6 odstotkov.

Pripomniti še velja, da je tudi storilnost v industriji porasla samo za 1 odstotek in ne za planiranih 5%. Novih 220.000 delavcev in uslužbencev, ki so se zaposlili v gospodarstvu in negospodarskih dejavnostih, namreč ni ustvarilo ustrežajoče vrednosti. Delavci, ki so prišli iz kmetijstva, so povečali krog potrošnikov na kmetijskem trgu. Povečana kupna moč prebivalstva je zaostrovala nesorazmerja med ponudbo in povpraševanjem na trgu s temi pridelki, ki že prej niso bila vsklajena. Pritisk potrošnikov na trg z živili je zaradi stalnega naraščanja cen omejeval povpraševanje po industrijskem blagu in zato so se tu cene ustalile. Splošna raven cen industrijskih proizvodov se je za vse 1958. leto povečala v primerjavi s povprečnimi cenami v minulem letu samo za 2%, in sicer zaradi podražitve premoga, nafte itd.

In ukrepi za ustalenie cen na trgu s kmetijskimi pridelki?

REŠITEV — POVEČANJE PROIZVODNJE

Povečanje proizvodnje je najbolj učinkovit ukrep za ureditev tržišča in najbolj preskrbo povečanje proizvodnje z modernizacijo kmetijstva, s takšno modernizacijo, da na manjših (Nadaljevanje na 3. strani)

odstotkov. In vendar so že lani dala socialistična kmetijska posestva 12 odstotkov tržnih presežkov, letos pa računamo, da jih bodo dala 14%. Toda to je še premalo. Zasebni proizvajalci pa na teh ogromnih površinah zemlje večidel pridelujejo kmetijske pridelke le za svoje potrebe. Zemljo obdelujejo kot njihovi startčetje. Zato je pridelek majhen. In ker pridelujejo le večidel zase, manj za trg, je ob deževni ali

kmetijske proizvodnje, slabe letine (v Sloveniji je bila lani letina za 12% boljša kot leto prej, medtem ko je bila v Jugoslaviji skupno za 14% slabša), prenikajo tržnost v proizvodnji, premajhni uspehi v hektarskih donosih. Industrijski delavec najbolj občuti takšne premike na neurejenem trgu s kmetijskimi pridelki. Lani je bila splošna raven odkupnih cen kmetijskih proizvodov res za 2% nižja

Kronist je napisal poročilo z naslovom: »NAKUPOVANJE BREZ ZADREGE«

...Ljubljanski živilski trg je bil na včerajšnji glavni tržni dan dobro založen z vsem... Tudi z zelenjavo ni zadrega, pa najsi povprašamo za solato, motovilec ali kaj drugega, pred stojnicami družbenega sektorja ali pri zasebnem prodajalcu... Krompir so prodajali od 18 do 20 dinarjev, glavno solato po 200 in endivijo od 100 do 160. Radič v družbenih prodajalnah po 134 do 140, pri zasebnih po 200 do 280 dinarjev. Motovilec po 140 do 280, špinac po 110 do 280, regrat po 160 do 240, cvetačo po 90 do 95, čebulo po 63 do 90 in česen po 170 do 200 dinarjev kilogram. Jabolka so imeli po 36 do 60 dinarjev kilogram in jaje je bilo moč kupiti po 14 do 16 dinarjev ...

(Ljudska pravica, 15. 3. 1959)

Marec 1958 — cene na ljubljanskem trgu.

Krompir 14 dinarjev, zelena solata 125 (verjetno endivija), špinac 240, čebula 60, jabolka 110 dinarjev za kilogram, jaja po 14 dinarjev ...

(Podatki iz Statističnega pregleda LRS št. 5, za marec 1958)

Zal iz teh golih statističnih podatkov ni moč razbrati razlik v ceni med družbenimi in zasebnimi proizvajalci. Toda bomo prepričani, da ni bilo lani razmerje prav nič ugodnejše

7 dni v sindikatih

V Ljubljani so na seji predsedstva Republiškega odbora gradbenih delavcev razpravljali o nekaterih problemih tarifne politike. Sklenili so priporočiti sindikalnim organizacijam, naj aktivno sodelujejo pri pripravi za sestavljanje tarifnih pravilnikov in pomagajo uresničevati stališča Republiškega sveta.

Na seji so tudi imenovali komisijo za produktivnost in tarifno politiko. Komisija naj bi proučila norme in akorde v gradbeništvu, pregledala, kako je s cenami gradbenih storitev, pripravila gradbenih načrtov, analitično oceno v gradbeništvu itd.

Razpravljali so še o zborovanju gradbenih delavcev in odkritju spominske plošče narodnemu heroju Janezu Kavčiču-Nandetu ter otvoritvi gradbenega šolskega centra v Ljubljani, ki bo 31. maja letos.

V Komisiji za organizacijsko-politična vprašanja Republiškega sveta so govorili o novem statutu Zveze sindikatov Jugoslavije. Ta komisija bo višjim sindikalnim organom predlagala, naj bi bili občni zbori občinskih sindikalnih svetov in okrajnih sindikalnih svetov vsake dve leti, občni zbori republiških organov sindikatov pa le vsake štiri leta.

Komisija je razpravljala o pravilniku o delovnih razmerjih za delavce in uslužbence sindikalnih organov in organizacij ter sprejela pravilnik o administrativnem poslovanju sindikalnih organov in organizacij.

V Komisiji za delavsko in družbeno upravljanje pri Republiškem svetu Zveze sindikatov Jugoslavije so se tudi zastopniki okrajnih sindikalnih svetov, so razpravljali o zaključnem poročilu, o delu in problemih obratnih delavskih svetov, o problemih upravljanja in položaju komunalnih podjetij. Po zaključni razpravi so sprejeli poročilo in vse predloge glede nadaljnjega dela komisije in osvojili oblike in metode dela obratnih delavskih svetov. Sklenili so, da bodo

za bližnji kongres Zveze sindikatov Jugoslavije pripravili predlog za izpolnitev zakona o upravljanju, tako da bi tudi obratni delavski sveti dobili zakonito osnovo. Glede volitev upravnih odborov je komisija sklenila priporočiti vsem občinskim sindikalnim svetom in republiškim odborom, naj bi v kolektivih pred volitvami teh organov priredili razprave o zaključnih računih, delitvi sredstev in uresničevanju že znanih stališč sindikatov. O družbenem upravljanju v komunalnih podjetjih bo komisija ponovno razpravljala, ko bo zbrano vse gradivo.

Na tej seji je podpredsednik Republiškega sindikalnega sveta tov. Jože Borštnar prevzel mesto predsednika komisije, ker bo dosednji predsednik komisije za delavsko in družbeno upravljanje prevzel v Republiškem svetu drugo dolžnost.

Na seji Republiškega odbora sindikalnih železničarjev Slovenije so sklenili, da bo to sindikalno vodstvo potrdilo le tarifni pravilnik železniškega transportnega podjetja, medtem ko bodo ostale tarifne pravilnike potrjevali občinski sindikalni sveti.

Vsem sindikalnim organizacijam bodo poslali pismo s sklepi (zadnjega občnega zbora Republiškega odbora) in priporočili za bodoče delo podružnic.

Na seji so imenovali komisijo za proslavo 40-letnice ustanovitve Komunistične partije Jugoslavije in dneva železničarjev. Imenovali so gospodarsko komisijo, ki naj bi obravnavala probleme železniških podjetij in izdelovala razne analize in poseben odbor za poštinske domove.

Na seji so sprejeli še program dela Republiškega odbora za letos.

Delegati občnega zbora Republiškega odbora tekstilnih in usnjarskih delavcev Slovenije med odmorom.

Težavna preusmeritev

Vsak začetek je težak, težak tudi za sindikalne organizacije uslužbenec državnih ustanov. Res ni lahko premagati mnenja, da je sindikat samo za to, da priredj izlet ali zabavo, morda še kakšno predavanje, da poskrbi za ozimnico ali dedka Mrza. Če pa uspe dobiti še ostanke tekstilnega blaga ali kaj podobnega, je sploh odličen sindikat.

Občni zbor je naglasil, da taka sindikalna podružnica še ne bi mogla dobiti ocene »zadovoljue«. Za to je treba dosti več in občni zbor je z zadovoljstvom ugotovil, da se organizacije tega sindikata počasi že otrešajo takih pojmovanj o svoji vlogi in nalogah ter pogumno stopajo na novo pot.

Ustavimo se tokrat le ob dveh najpomembnejših nalogah, kjer je preusmeritev, za katero se je posebej lani zavzemal republiški odbor, najtežavnejša.

Ta sindikat združuje uslužbenec organov javne uprave, kar daje njegovemu delu poseben pečat. V našem sistemu socialistične demokracije je v pogojih razvijajoče se komunalne ureditve od dela uslužbenec precej odvisno, kako delujejo organi ljudske oblasti in organi družbenega upravljanja. Uslužbenici so namreč tisti, ki pripravljajo gradivo za zasedanja. Če je le-to površno pripravljeno, če ni pregledno in lahko razumljivo ali pa je celo enostransko obdelano, potem se tudi na primer zbor proizvajalcev ne more prav uveljaviti, njegovi sklepi ostanejo sila složni itd. Zaveden je lahko celo na krivca pota, če je gradivo takšno prirejeno, da zakrije nesorazmerja v gospodarskem in družbenem razvoju komunke. Prav isto velja tudi za svete občin, organe socialnega zavarovanja itd. Delo uslužbenec javne uprave je torej sila odgovorno in zahtevno, kar pomeni, da naš uslužbenec še zdaleč ne more biti zgolj uradnik, marveč široko družbeno in po-

litično razgledan ter socializmu predan javni uslužbenec.

Oblikovanje članov tega sindikata v take uslužbence je torej ena izmed najvažnejših nalog. To je pomembno zlasti v ljudskih odborih, ki so prevzeli samo lani okrog dva tisoč novih pooblastil.

Uslužbenici javne uprave, zlasti sodišč, inšpekcij in drugostopnih inštanca se nenehno srečujejo s socializmu tujiimi pojavi v naši družbi. Ti ugotavljajo, na primer razpisništvo v gospodarski organizaciji, kršenje načel demokratičnosti, omalovaževanje delavskih in družbenih organov upravljanja in podobno. Vendar so uslužbenci kot javni družbeni delavci ne bi smeli ustaviti samo na presoji zakonitosti posameznega dejanja, marveč bi bili dolžni opozoriti politične organizacije in kolektive na take škodljive in protisocialistične težnje. Zlasti sodišča ugotavljajo pogosto vrsto stvari, ki strogo ne sodijo k obravnavanemu predmetu, pred njimi se razkrije družbeno škodljivi pojavi in v marsikateri sindikalni podružnici sodišč so se čutili dolžne navezati stik s prizadetimi kolektivom ter mu povedati, kaj se je na obravnavi

razkrilo. Razen tega pa se ob kaznovanju gospodarskih organizacij dostikrat primeri, da upravno vodstvo podjetja kolektivno niti delavskemu svetu ne pove, da so bili kaznovani in da se je za toliko zmanjšal njihov osebni dohodek. To priča, kako mučno in koristno je tesno sodelovanje med sindikalnimi organizacijami uslužbenec državnih ustanov in med sindikati gospodarskih organizacij. Kakor velja za sindikalno organizacijo podjetij načeloma, naj se ne zapro za tovarniška vrata, velja isto načelo tudi za podružnice javnih uslužbenec.

Morda je za organizacijo tega sindikata najtrši oreh v tem, da se uveljavijo prav v sami ustanovi, zavodu ali uradu. Kaj trdovratno je mnenje v vodstvih ustanov, naj se sindikat ne vtiča v zadeve, ki se ga ne tičejo. Menijo namreč, da so organizacija dela, sistematizacija in celo urejanje uslužbenških razmerij, odnosi do delavske in družbene samouprave ter problemi ekonomske politike zadeve, ki ne sodijo med sindikalne probleme.

Nobenega dvoma ni, da so taka pojmovanja sila ozka. Kar

Središča komunalnega življenja Z občnega zbora RO rudarjev in metalurgov Slovenije

Lani je Republiški odbor sindikata rudarjev in metalurgov izvedel v 24 kolektivih anketo o skrbi za življenjske pogoje delavcev. Anketa je pokazala, da so kolektivi porabili precej sredstev za graditev raznih uslužbnostnih, zdravstvenih in drugih objektov, ki služijo delavcem v njihovem vsakdanjem življenju. Tako so na primer v Zelenjani Ravne začeli graditi trgovski dom, ki bodo v njem razen trgovin tudi razne servise delavcev. V Rudniku Zagorje so povečali obrat družbene prehrane. Za izboljšanje komunalnih dejavnosti je kolektiv prispeval 8 milijonov dinarjev. V Rudniku Velenje so zgradili vodovod, ceste, ambulanto, šolo itd. Rudnik gradi nov kulturni dom. Letos so v kočevskem rudniku preuredili menzo, kjer se hrani 80 delavcev.

Gotovo je, da ne moremo ocenjevati skrbi za življenjske po-

goje delavcev le po tem, koliko del sredstev so v nekaterih kolektivih namenili za razvoj komunalnega sistema, marveč je pomembno, kako ta sredstva uporabljamo. In navsezadnje, če že govorimo o višji produktivnosti, ki bodo zavaljo nje narastli osebni dohodki delavcev, potem je tudi pomembna vrednost realna vrednost osebnih prejemkov ljudi. Prav o tem zadnjem problemu pa so večkrat in stvarno razpravljali na minulem občnem zboru Republiškega odbora sindikata rudarjev in metalurgov. Navedli bi nekaj njihovih ugotovitev.

Jesenški delovni kolektiv ima 60 predstavnikov v Okrajnem in Občinskem ljudskem odboru, 62 delavcev pa je v njihovih svetih in komisijah. V občnem zboru proizvajalcev, ki šteje 37 članov, pa je 26 članov jeseniškega delovnega kolektiva. Tudi rudniki, Trbovlja, Hrastnik, Velenje, Zagorje, Sečnov, Idrija in druga metalurška podjetja imajo precej predstavnikov v občinskih ljudskih odborih. Ze ti podatki kažejo, da je v večini kolektivov že zagotovljen vpliv na politiko komun in da že precej delavcev sodeluje v organih komunalnega upravljanja. Vendar o tem še nekaj več.

Pred kratkim so na svetu za blagovni promet Občinskega ljudskega odbora v Ravnah razpravljali, če ne bi kazalo, da bi povečali prodajne tene nekaterim artiklom. Za to so se zavzemali predstavniki trgovskih podjetij, ki so hoteli tako povečati dohodek svoje gospodarske organizacije. Vendar tega sklepa niso sprejeli, ker zanj niso glasovali ravenski železarji — člani sveta. In še drug primer:

Meseca januarja letos so tolimske mlekarne podražile mleko in jeseniški potrošniki so morali nejevoljno plačevati mleko za 3 dinarje dražje. (Pri tem so seveda navajali vzroke, da prejšnja cena mleka ni dovolj spodbudna za proizvajalce, da je potrebna čimprejšja obnova mlekarne itd.) Na jeseniški je sindikalna organizacija začela takoj nasprotovati poskusom, da bi taka podražitev obveljala. O tej podražitvi je pozneje razpravljali še Okrajni sindikalni svet v Kranju. Sklenili so, da naj mleka ne bi podraževali na račun obnavljanja mlekarne, marveč je treba za polskati sredstva na podlagi obdavčitve alkoholnih pljač itd.

Zdi se, da so sindikalne organizacije v nekaterih metalurških in rudniških podjetjih že uspele usposobiti delavce, da so v organih, svetih, občinskih ljudskih odborih začeli dosledneje ocenjevati te probleme kot proizvajalci in problemotnošniki. Zato tudi zgled Raven in Jesenice lahko koristijo ljudem v drugih občinah, kjer take probleme skušajo podobno reševati.

N. B.

Planiranje produktivnosti

Občni zbor OSS Celje

Dvoje stvari bi lahko zapisali ob minulem občnem zboru okrajnega sindikalnega sveta v Celju. Delegati so razpravljali o izboljšanju življenjskih pogojev delavcev, o nagrajevanju, se pravi o tistih problemih, ki so v središču pozornosti in so glavno opravilo sindikalnih organizacij. Delegati pa so morda premalo govorili o tistih težavah, ki se z njimi kolektivi srečujejo pri sestavljanju tarifnih pravilnikov in nagrajevanju po učinku.

Industrijska proizvodnja celjskega okraja se je lani povečala za 5,3 odstotkov. Produktivnost je narasla za 7,3 odstotkov, medtem ko so lani zaposlili za 4,8 odstotkov več delavcev (kot pa predvideva družbeni plan). Delegati so pri ocenjevanju proizvodnje in produktivnosti poudarili, da rezultati niso preveč zadovoljivi.

O produktivnosti na sestankih in občnih zborskih pogostokrat nenačelno razpravljamo, ko se vrnemo nazaj v delovne kolektive še parikrat ponovimo splošno razglabljanje o boljši produktivnosti, o organizaciji dela, o znanstvenem proučevanju dela itd. Zdi se, da se bodo morale sindikalne organizacije leto stvarneje lotiti te naloge še posebej zavoljo tega, ker produktivnost tudi v celjskem okraju počasi narasča. Pokazatelj za produktivnost pa so družbeni plani. S planiranjem produktivnosti običajno prenehamo v občini. Zato so tudi na občnem zboru tega sindikalnega

sveta predlagali naj bi v podjetjih napravili načrte in predloge, kako bi povečali produktivnost. Takih načrtov pa ne bi mogli izvesti, če ne bi v kolektivih uredili nagrajevanja po učinku. Vendar pa se pri razpravah o nagrajevanju pogostokrat omejujemo le na proizvodne delavce, oziroma iščemo dvoje meril za nagrajevanje: za delavce in za tiste ljudi, ki niso posredno vezani na proizvodnjo. Morda imamo prav zavoljo tega precej težav, da se vodilni ljudje dovolj ne zavzemajo za nagrajevanje po učinku, marveč se ogrevajo le za trdne tarifne postavke. Delegati so poudarili, da pri sedanjih tarifnih politikah ne more biti

dveh meril. In naposled nam bi lahko prav vodilni ljudje, ki jih bomo materialno spodbudili, lahko precej pomagali, da bo v podjetjih narasla produktivnost. Na občnem zboru so kot tak primer spodbujanja navedli premije.

Lani so v celjskem okraju popravili vse tiste premijske pravilnike, kjer osnove že vnaprej niso dolečale večji učinek dela. Od 68 industrijskih podjetij je izplačevalo premije 54 gospodarskih organizacij.

Na občnem zboru so razpravljali tudi o življenjskih pogojih delavcev. Poudarili so, da so v nekaterih kolektivih že začeli uresničevati programe graditve objektov družbenega standarda. Težavne pa je reševanje skupnih komunalnih problemov, ki za njih tovarne ne morejo dati dovolj sredstev. Toda tudi s tistimi sredstvi, ki so na razpolago je treba pametno gospodariti. Na to opozarja bodoči obrat družbene prehrane v Celju. Po predvidenih načrtih naj bi bila ta menza »supermodern« obrat. Po mnogih razpravah pa so v Celju ugotovili, da bo kar zadostovalo, če bodo zgradili za nekaj milijonov cenejšo menzo. Morda tudi v Velenju, kjer pripravljajo graditev hotela, delajo napako. Delegat iz Velenja je sicer dejal, da si ne mislijo urediti razkošnega hotela in restavracije, marveč le moderen obrat družbene prehrane. Toda že na občnem zboru sindikalnega sveta v Celju so delavci menili, da težko verjamejo, če bi lahko jedli v hotelu, kjer bi bili precej visoki stroški tudi za tiste ljudi, ki imajo nižje osebne dohodke.

N. B.

Novi naročniki za Delavsko enotnost

720 NOVIH NAROČNIKOV

Sindikalne organizacije so naročile 153 izvodov. Od tega največ sindikalna organizacija rudnika Mežica, Zerjav, Črna na Koroškem (100 izvodov). Sindikalna podružnica tovarne »Titan« Kamnik je pridobila 20 naročnikov. Kolportaža po podjetjih je v tem tednu narasla na 455 izvodov, medtem pa, ko je sindikalna organizacija lesnoindustrijskega podjetja Ribnica na Dolenjskem odpovedala 40 izvodov kolportaže. Tudi nekatere druge sindikalne organizacije so odpovedale po nekaj izvodov kolportaže (Tikla Ljubljana), tovarna mesnih izdelkov Postojna, ker ne uspejo prodati vseh izvodov našega lista.

Posamezni naročniki so naročili 112 izvodov. Največ naročnikov so pridobili v občinskem sindikalnem svetu v Izoli (kjer je tovariš Vrabe pridobil 73 novih naročnikov). Ostale naročnike so pridobili v Slovenjem Gradcu, v Kopru, Celju in Kamniku.

Delovni motiv iz tovarne emajlirane posode v Celju

Sodelovanje v občini

V poročilu na minulem občnem zboru je predsednik OSS Ludvik Kebe poudaril, da se mora sindikat v bodoče bolj usmerjati v komunalni sistem. Osnovna naloga organizacije je še vnaprej boj za dvig storilnosti, ker so od nje odvisni tako prejemki delavcev kot družbeni standard.

Občinski sindikalni sveti premalo sodelujejo z drugimi družbenimi organizacijami. Vsi izpolnjujemo enako nalogo. Razna gospodarska strokovna posvetovanja brez organov delavskega in družbenega upravljanja ne zaležejo nič. Na široki fronti moramo pričeti boj za povečanje storilnosti in uvažanje plačevanja po učinku. Nasilne akcije naj bo občina. Strokovno naj jo pomagajo pripraviti sveti za delovne odnose s pomočjo drugih organizacij. O sodelovanju smo doslej mnogo govorili, pa malo naredili. Obojestransko moramo iskati stikov, ker bomo šele tako dosegli uspehe. Opaziti je, da sodelovanje najbolj šepa v osnovnih organizacijah. Zato moramo težišče zblizevanja prenesti nazdol v tovarno in gospodarsko organizacijo in v kmetijsko razdruo.

V storilnosti dela pogrešamo konkretne akcije. To je skupna naloga, ki jo mora reševati tako komuna kot gospodarska organizacija. Opozorjati moramo kolektive, naj smatrajo organizacijo dela za prvi pogoj za zvišanje osebnih dohodkov.

V dosednji investicijski politiki smo delali veliko napako. Kolektivno smo se zanimali za-

njo le tako dolgo, dokler nismo dobili sredstev. Nato smo skrb za izgradnjo objektov prepustili vedno le dvojici ali trojici ljudi. Zato so se roki izgradnje podaljševali, programe pa smo morali izpreminjati. V letošnjem družbenem planu je predvidenih mnogo investicij. Sindikat naj skuša v gospodarskih organizacijah ustitviti kolektivno skrb zanje.

Posebno vlogo v boju za dvig storilnosti bodo odigrali strokovni kadri. Skrbeti moramo za izobraževanje najširšega kroga delovnih ljudi. Le izobraženi delavec lahko dosega uspeh v strokovnem delu in obenem koristi tudi na drugih področjih. Ker ga redna šola ni mogla izobraziti dovolj, mu moramo to nadoknaditi s poškolskim izobraževanjem. Poseben poudarek moramo dati ekonomskim vedam, ker bomo le tako med delavci ustvarili zanimanje za gospodarski sistem in jim ga pomagali doumeti.

Na občnem zboru so tudi spregovorili o nujnosti nagrajevanja po učinku in kmetijstvu. Ta ukrep je posebno potreben na družbenih posevstvih in v kmetijskih zadrukah. Nagrajevanje vodilnih uslužbenec v kmetijskih zadrukah je treba izpremeniti. Dosedanji način nagrajevanja po ustvarjenem prometu ne ustreza več, ker je večina trgovskih dejavnosti odpadla. Tudi sindikalne podružnice bodo morale pričeti razpravljati o kmetijstvu. Ne smemo pozabiti, da na Dolenjskem proletarijat šele ustvarjamo iz polproletarcev. Sindikalne po-

družnice bodo morale, dokler ne bodo združni sveti zaživeli in se utrdili, reševati kopico nalog. Naši živilski trgi so najdražji. In vzrok? Polproletarstvo zahteva vse v tovarni in vse iz kmetije, nikomur pa ni pripravljen dati to, kar bi moral. Toda on je naša osnovna delovna sila, zato moramo na njem graditi in ga vzgajati.

Zbori proizvajalcev bodo morali v bodoče odločneje pretepati gospodarsko politiko občin. Njihovi člani morajo najti več stikov s svojimi volivci. Ločenih sej zborov proizvajalcev je premalo. Tudi družbeno upravljanje v manjših podjetjih zametamo. To ni prav, ker lahko prav s pomočjo manjših podjetij rešujemo vrsto perečih vprašanj kot so preskrba, komunalna vprašanja in podobno.

M. J.

NOVI SINDIKALNI VODITELJI

Tovariš Jože Slavič

predsednik Okrajnega sindikalnega sveta v Murski Soboti.

Tovariš Jože Slavič se je rodil leta 1914 v Banovcih pri Ljutomeru. Sprva je delal kot kmetijski delavec, pozneje pa je napravil izpit in postal traktorist. Ob začetku minule vojne so ga kot vojaka bliske jugoslovanske vojske Nemci ujeli

in ga odpeljali v taborišče v bližini Dresdena.

Tovariš Jože Slavič je v narodnoosvobodilni borbi začel sodelovati 1942. leta. Pozneje ga najdemo kot političnega ilegalca v Ljutomeru, kjer je bil sekretar rajonskega odbora Osvobodilne fronte, referent za propagando okrajnega odbora Osvobodilne fronte v Ljutomeru itd.

Novi predsednik okrajnega sindikalnega sveta je bil po vojni najprej predsednik Okrajnega ljudskega odbora v Ljutomeru, nato pa sindikalnega sveta je bil tovariš Slavič predsednik okrajnega ljudskega odbora Murska Soba.

Tovariš Slavič je tudi član okrajnega komiteja Zveze komunistov Murska Soba.

Polzeela

NOGAVICE Z LASTOVKO

NYLON, PERLON, ENKALON, CREPPE-NYLON

Vsak kosmič...

Kdajkoli prej se najbrž ne bi zmenil za kepo bombaža na tleh, takrat pa, nekaj minut po zasedanju delavskega sveta, sem v novi predpreditelni obsejal ob kosmičih bombaža; za dobri dve pesti ga je ležalo poleg stroja. Rdeča minijeva barva se ga je prijelila in najboljše čistilno sredstvo je ne bi več izpralo. Mikalo me je.

Tudi takšnih delavcev je v litijski predilnici dosti: vsak kosmič bombaža poberejo...

da bi polskal tistega, ki je z bombažem obrisal del stroja in bi mu povedal, o čem so na delavskem svetu govorili pred nekaj minutami...

Sejna dvorana litijske predilnice, zasedanje delavskega sveta. Razprava o zaključnem računu za poslovno leto 1958. Člani delavskega sveta, predilnice in mojstri, so se posedli ob dveh podolgovatih mizah. Kdaj pa kdaj se je kdo zadržal na tabli, kjer so viseli kartoni z napisli: Vrednost bruto produkta. Proizvodnja v efek-

ktivnih kilogramih. Razdelitev celotnega in čistega dohodka. Gibanje zaposlenih... Na nekaterih kartonih so bili narisani »stolpčice«, različno visoki in v njih vpisane različne številke. Na drugih so bili spet vrščani krogi, razdeljeni na različno obarvane ploskve.

Na kartonu, kjer je bilo zapisano »Razdelitev celotnega dohodka«, je v krogu zavzemal največji prostor del z naslovom »Materialni stroški«. V tem obarvanem prostoru je bilo zapisano: 66 odstotkov. In o teh odstotkih, o materialnih stroških se je vnela razprava.

Pojasnite nam, kaj vse sestavlja materialne stroške!

Zakaj smo »izgubili« toliko bombaža?

Pravite, da smo morali znova predelati 412 ton bombažnih odpadkov. Koliko smo pri tem izgubili?

Kolikoli...
Kolikoli...
Kako naj...

Vpraševali so člani delavskega sveta, odgovorjali pa so jim in pojasnjevali direktor, računovodja, komercionalni, tehnični... Kdaj pa kdaj je kdo od teh stopil k tabli, govoril o tistih, o gramih, o tonah in milijonih in hkrati s palčico pokazal na ta ali oni karton, da je bila razlaga čim bolj nazorna.

»Lani smo dobili 3982,6 tone surovin. Iz teh smo izdelali 3534,9 tone preje. 412 ton je bilo odpadkov. Tudi to je trgovsko blago, samo tovarišice in tovariši, opozarjam vas, da je bilo to manjvredno trgovsko blago...«

412 ton odpadkov... 80 dinarjev izgube pri vsakem kilogramu... Dohodek se je zmanjšal ne za desetisočake, za...

Pri nas smo lani »izgubili« 35,7 tone surovin. V odstotkih znaša to 0,7%. Ni veliko, vendar... 13 milijonov dinarjev... Od celotnega bruto produkta je to samo 0,68%. Ne ni veliko, vendar...

Pot bombaža in umetnih vla-

ken, recimo tistih, ki jih izdelajo iz lesa v naši novi tovarni staničnih vlaken v Ljublji, je dolga. V čistilnici razbija surovino trgalni stroji, potem potuje skozi različne čistilne stroje, se namotava na valje, svitki potujejo v predpreditelnicu... In potem, ko je iz takšnega velikega svitka izdelano desetina »kosa«, se je precej surovine spremenilo v prah. To je čista izguba. Takšni izgubi se ni moč ogniti. Vendar... čista izguba nista dve pesti bombaža, zamazani z rdečo minijevno barvo...

Člani delavskega sveta so razpravljali o tonah in odstotkih.

Zakaj...
Kolikoli...
Kako naj...

V novi predilnici sem obšel ob kosmičih bombaža, rdeča minijeva barva se ga je prijelila in najboljše čistilno sredstvo je ne bi več izpralo...

Kdaj koli prej se najbrž ne bi zmenil za kaj takšnega. Takrat pa, ko je delavski svet razpravljal o odstotkih in o milijonih, o izgubah, o zmanjšanju dohodka, je nekdo z bombažem obrisal del rdeče obarvanega stroja...

P.D.

Zasedanje delavskega sveta v litijski predilnici... Zenske so razpravljale najživahneje pri točki »razno«, ko je tekel pogovor o novem delovnem času. Tretja izmena naj bi delala po novem od 18.30 do 1.30 ure ponoči

je ni imela nikakršnega pooblašča ovirati delavce, da bi presegali norme po svojih sposobnostih. Tako ravnanje je pomnilo — zaviranje produktivnosti in proizvodnje. Res je bilo samo to, da je višja presežanja ni bilo pravega interesa, ker je bil lani progresiven računski prispevek. Toda ta se ni ravnal po tem, koliko je kdo prekorachil norme, temveč samo, koliko je znašal njegov osebni dohodek. To pa je veljalo za vse enako, tako za tiste, ki so delali in bili plačani po normi kakor tudi za tiste, ki so bili plačani po času. Letos je samo ta razlika, da je odpravljen progresivni sistem proračunskega prispevka in upeljan proporcionalen. Tako kot lani tudi letos podjetje ne plačuje prav nobenega davka od prekoračenja norm. Če vprašujete, za koliko smete prekoračevati norme, je možen sam odgovor in sicer, za kolikor jih morete. Kaj pa davek? Če so norme realne, vsaka prekoračitev prinese podjetju toliko koristi, da se vedno izplača. Seveda, če pa norme niso realne, potem ni prave koristi, če prekoračevanje ne prinaša ustreznih večjih proizvodnih, večjega dohodka, večje storilnosti. Gospodarska organizacija nima pravice preprečevati delavcem, da bi presegali norme. Če smatra, da je to preseganje nerealno in torej brez ustreznega ekonomskega učinka, potem je dolžna norme revidirati, kar lahko opravi samo delavski svet.

30 dni je preveč

A. P. Ljubljana: Po 189. čl. zakona o delovnih razmerjih mora biti načrt tarifnega pravilnika najmanj 30 dni razpravljen na vlogled delovnemu kolektivu. Ali smemo ta rok skrajšati, ker ni pravega zanimanja za načrt med delavci?

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

manj 30 dni javno na vlogled celotnemu delovnemu kolektivu in sicer tako, da si ga lahko ogleda vsak čas vsak delavec. Smatrate, da je to nepotrečno, ker se delavci za načrte ne zanimajo. Če se doslej niso zanimali, je to kvečjemu opozorilo, da z njimi poprej ni nihče dovolj tehtno in vsestransko obravnaval vsa vprašanja, ki zadevajo doseganje čistega dohodka, sredstva za osebne dohodke in pogoje, od katerih za vse možnosti, povečati osebne dohodke. Delavci se zelo zanimajo za vsa ta vprašanja, saj so zanje življenjskega pomena. Če se v vašem podjetju niso zanimali za načrt tarifnega pravilnika, dovoljuje ta pojav domnevo, da so potokele vse priprave v ozkem krogu ljudi, da je bil načrt njihov izdelek ali morda celo prepis kakšnega vzorca in se z njim niso reševali in urejali vprašanja osebnih dohodkov v odnosu nasproti učinkom, kvaliteti, stroškom, racionalni organizaciji dela, storilnosti, temveč da so skušali z njim kvečjemu preprosto — določiti plače. Seveda je v takem primeru interesantna kvečjemu tabela tarifnih postavk in nič drugega. Zakonodajalec je postavil 30-dnevni rok prav zato, ker je za vsa vprašanja tarifne politike med delavci vedno mnogo živga zanimanja, ker se prav z izdelavo tarifnega pravilnika posega globoko v delovne in življenjske pogoje delavcev in so še kako zainteresirani za to, kakšen je njegov načrt. Predložitev načrta delovnemu kolektivu ne sme biti formalnost, temveč sestavni del postopka pri sprejemanju tarifnega pravilnika in čas, ko se je treba z delavci temeljito pogovoriti o vseh vprašanjih, od katerih zavise poslovni uspehi podjetja, učinki delavcev, proizvodni stroški, čisti dohodek in njegovo porazdeljevanje na sklade in osebne dohodke.

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

Odgovor: Tarifni pravilnik ni zakonit, če ni njegov načrt naj-

REPORTAŽA OŠEĆENJA!

Seдемindvajset metrov visoki vrtalni stolp se je tresel kot igračka, spletena iz žice.

Rdeči plin, tisočletja ujet v globinah moslavske zemlje pod pritiskom 70 atmosfere, je divje bruhal iz žrela. Grmel je kot topovi kakke križarke in metal več ton težke skale na desetine metrov daleč.

Peščica ljudi je bila pod stolpom na robu vrtnice. Vrtalci in inženirji so tvegali življenja, ko so reševali najbolj dragocene dele vrtalne opreme. Potem so visoko zletele vodovodne cevi. Kovina je udarila ob kovino, ukresala se je iskra. Skozi bobnenje je bilo slišati človeški krik:

GORI!

Dramatični boj vrtalcev z besnečo silo narave je dosegel vrhunec.

Začel se je 24 ur poprej, ko je Josip Kain, vodja izmene na vrtnici 0-5 v Stružu blizu Poperavač naročil svojim ljudem, naj zamenjajo dleto, ki je grizlo zemeljske nedri v globini 520 m.

Plin, ta nerazdružljivi spremljevalec "tekočega zlata", je silil na svobodno bolj kot so slutili ljudje pri vrtnici. Ko je žerjav izvlekel palice, je plin vrgel na dan curek odplave in s svoji velikanskimi 70-atmosferskim dihom bruhnil velik oblak peska 100 m visoko.

Na vrhu stolpa je bil Tomo Karasman. Cutil je potres in strašno živžganje. Zajel ga je o blak in ga hotel potegniti s seboj. Z močjo utopljena se je oklenil jeklenega ograjda.

Okoli njega so leteli slabše pritrjeni deli stolpa: deske, palice in plošče. Tomo se je skušal spustiti po strmi

lestvi. Curek plina ga je vračal, prav kot se drobni vodomet na sejemskem strelišču igra s srebrno kroglico, drobni pesek pa ga je grizel v kožo.

Ko so ga že zapuščale moči, se je spomnil jeklene reševalne vrvi. Kot košara na žičnici se je v velikem ločku poševo zavijtel na koruzno njivo.

Posadka vrtalnega stolpa se je razbežala. Inženir Keranjac, ki je bil po naključju v bližini, je skočil v jeep in zdrvel, da bi opozoril ljudi pri drugih vrtnicah in direkcijsko "Naftaplina" v Zagrebu.

Bilo je okoli desete zvečer.

Medtem ko se je po naftnih poljih širil alarm, so besnele naravne sile. Plin, ki je poprej žvižgal, je začel goreti. Dve sto metrov okoli kraja izbruhali niso razumeli besede. Zemlja se je tresla, počeni dež je zasipal okolico.

Opolnoči sta prispela iz Zagreba glavni inženir Bobola in šef obrata v Stružu inženir Sindija. Začela se je bitka za rešitev vrtnice 0-5. Inženirji so se odločili za poskus, da bi s poševno vrtnico, katere vrh bi bil kakih sto metrov od prve, napravili v plinskem ležišču luknjo in oslabili njegovo moč. V dvanajstih urah najbolj napornega dela je skupina delavcev razstavila 150 ton težko vrtalno garnituro v štirideset kilometrov oddaljenih Sumečanih in jo pripeljala v Stružac.

Medtem je plin bruhal z nezmanjšano silo. Sele okrog desetih dopoldne, ko je začela vreti iz zemlje hkrati s peskom tudi voda, se je

ukresala iskrica upanja. Ali bo pritisk popustil?

"Kaj če bi rešili naprave na stolpu?" je predlagal inženir Sindija. "Kdo se javi prostovoljno?"

Prostovoljno k stolpu? K izviru plina, ki je napolnil že vso okolico? Kaj če prileti iz zemlje košček kremenca? Če udari jeklo ob jeklo?

V trenutku bo zagorela velikanska bakla, ki bo požrla vse!

Oglasil se je Josip Kain: "Ko je plin butnil na dan, sem vodil izmeno. Jaz bom šel!"

Za njim je šla posadka vrtalnega stolpa 0-5, za njo so hoteli vsi.

Ceta ljudi v belih kovinskih čeladah se je kljubovalno postavila po robu podivjani sili podzemlja.

Medtem ko so delali pod stolpom, je privrel plin iz nove razpoke. Potem iz tretje, iz četrte... Ob štirih popoldne so se razpoke strnile v žrelo. Muhasta narava je prispevala svoje: plin je postal rdeč. Iz majhnega ognjenika so leteli na dan vagoni zemlje. Vrtalci so se morali umakniti.

Cez čas so se stene žrela vdrlle, izbruh je oslabil. Ceta prostovoljcev je spet napadla sovražnika. Črpalka so z vso zmogljivostjo bljuvale tone vode v ognjenik.

Vnetljivi plin je odgovoril po svoje. Zemljo okoli stolpa in ljudi pod njim je začel bombardirati s skalami, ki so bile kot omare velike. Okrog osme zvečer se je žrelo razširilo; bila je nevarnost, da bo pogotnila stolp.

Posadka vrtnice 0-5 je še enkrat prodrla do stolpa. Inženir Sindija in prostovoljci niso hoteli pustiti žerjava, najbolj dragocenega pripomočka, ki je vreden milijone. Medtem ko je okoli njih padalo kamenje in se je izbruhana zemlja ob ognjeniku oblikovala v čedalje višjo steno, so odšli vijake, ki so žerjav povezovali s stolpom. Pa je bilo premalo traktorjev. Ko so zletele v zrak še vodovodne cevi, je rekel mladi inženir:

"Jutri ga bomo zvlekli v stran." Delavcem je naročil, naj se umaknejo.

Ko se je skupina ljudi oddaljila kakih trideset metrov, sta v zraku trčila dva kosa kovine. Skočila je iskra; bobneče grmenje, ki je prihajalo iz zemlje, je presekalo krik:

"Ogenj!"

Odjeknila je eksplozija. V temno nebo je švignil ognjen jezik 70 m visoko.

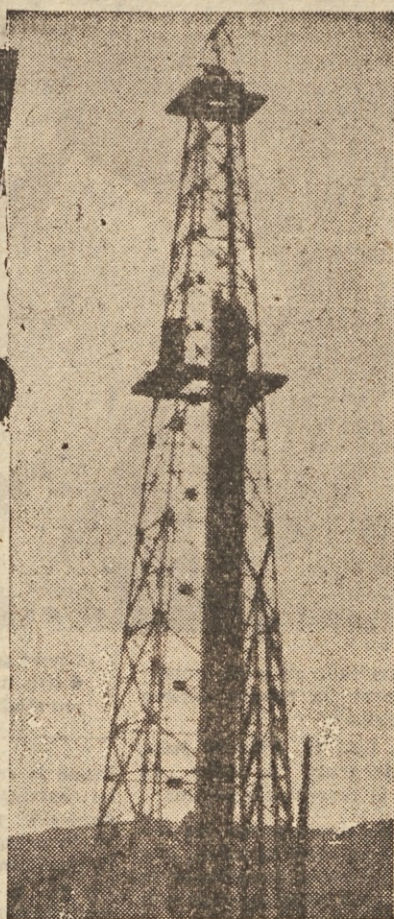
Prostovoljci so v nenadni vročini komaj dihal, vendar so ušli plamenom.

Zrelo se je razširilo na trideset metrov, žareči oblak je segel sto metrov visoko. V sredini bakle se je temperatura povzpela na 1500 stopinj Celzija.

Inženir Saridžić, ki je stal pred gasilci kakih sto metrov v stran, je imel občutek, kakor da mu srajca gori na prsih.

Vrtalna garnitura iz Sumečanih, ki so jo delavci postavili na golih tleh, se je tako razžarela, da so se jeklene cevi zvijale kot sveče, vendar so jo gasilci v azbestnih oblekah spravili na varno.

Vasi preplah. Možje, žene in otroci so se gnetli na cesti s culami najpotrebnejšega na plečih in gnali živino pred seboj. Njihov brezglavi beg je zagostil cesto, da gasilski vozovi in jeipi niso mogli mimo. Rožnat sij je osvetlil okolico. Tisto noč soferji niso prižigali žarometov, pač pa so nosili temne naočnike. Gasilci so vedeli, da silnega požara

ni mogoče pogasiti z razstrelivom, zato so vzeli kose v roke. Pred njihovimi očmi so se vnela polja kilometra naokoli. Zelena koroza se je spreminjala v oglje, dozorelo žito je tu in tam gorelo. Tudi vojaki, ki so prihili na pomoč, so postali ženjci v najbolj čudni žetvi, kar jih je doživela Moslavina.

Zelezni stolp na vrtnici 0-5 je še nekaj časa kljuboval plamenom. Sele pred svitom naslednjega dne se je začel na robu žrela njegov fantastični smrtni ples. Vrh je postal bel od vročine, počasi se je nagibati proti viru plamenov. Kd se je že zdelo, da bo padel, ga je plin spet zravnil. Iz debelih jeklenih palic so skakale bleščeče se iskre. Strašen prizor. Gorelo je jeklo. Nekaj minut, potem pa se je vrh znova zvil nad ogenj, se spet zravnil in počasi razpadel.

Toda tisto, kar je še bolj razburljivo kot edinstvena nočna žetev v Moslavini, kot smrtni ples jeklenega vrtalnega stolpa, tisto, zaradi česar je vredno povedati zgodbo o tem požaru na naftnem polju, se je zgodilo, ko je veter spremenil smer in je začel vleči od ostankov stolpa proti kraterju.

Takrat se je šest mož — inženirja Sindija in Keranjac, Josip Kain, stari mojster Djuro Premuž in še dva delavca, katerih imen pisec žal ni izvedel — odpravilo k ostankom vrtalnega stolpa na robu žrela.

S seboj so imeli plinske aparate, ključce in kladiva. Pod zaščito ugodnega vetra so se prerinili na rob požara, do žerjava. Skrili so se pod njim in ga začeli razstavljal. Tam, kjer niso zalegli ključji in kladiva, je priskočil na pomoč plinski aparat.

Nekaj sto delavcev, gasilcev in vojakov je od daleč gledalo dramatični boj šestih belih rudarjev s pobesnelo silo narave.

Geolog je šestorici poslal sporočilo: "Ne norite! Pod vami je vse v plamenih. Zrelo se lahko vsak trenutek razširi. Zgoreli boste!"

Tudi ljudje od notranje uprave so jim ukazali, naj se umaknejo.

Pa jih niso poslušali. Uro za uro so pela kladiva, škrtali ključji in sikali plinski aparati, srca pa so drgetala od strahu. Najprej so rešili motorje. Potem so ostanke dvigala privezali z jeklenimi vrvmi na traktorje, ki so jih odvlekli.

Nekaj pa so vendarle poslušali, nekaj, kar je šepetalo v vsakem izmed njih.

Kaj? — Tega ne vedo povedati. Tudi mi lahko ugibamo. Ali bolje: vsi vemo, vendar tega ne znamo dovolj lepo povedati.

A.R.

DELAVSKA ENOTNOST

13.-19. marec

44 INDUSTRIJSKIH ZGRADB V MAKEDONIJI

Letos so v Makedoniji namenili za investicije nad 11 milijard dinarjev. Nadaljevali bodo gradbeno dela pri 14 pomembnejših industrijskih zgradbah, ki so jih začeli graditi prejšnja leta. Razen tega bodo začeli delati še na 44 gradbiščih: gradili bodo 20 tovarn, odprli 2 rudnika, zgradili vrsto mlinov, silosov, skladišč, klavnic, pekarn itd. Med novimi tovarnami so zlasti pomembne tovarne embalaže, strojarne za strojenje govejih kož, tovarna čevljev z zmogljivostjo 527.400 parov na leto, tovarna konzerv in tovarna kovinske galanterije. Povečali bodo kapacitete tekstilne industrije in dogradili tovarno sladkorja v Bitolju.

PRVI KILOMETER PREDORA ZA HE SPLIT

Pred kratkim so prevrtili prvi kilometer bodočega dovodnega predora za hidroelektrarno Split. Predor bo zgrajen naslednje leto. Do takrat pa bodo končana tudi številna druga gradbeno dela. Hidroelektrarna Split bo naša največja elektrarna in bo dajala letno nad 2 milijardi kilovatinih ur električne energije.

GOSPODARSKA CONA V BEOGRADU

Dne 5. maja bodo začeli graditi bodočo gospodarsko področje Beograda. Letos bodo zgradili glavni trg in silos ter začeli graditi dvoje skladišč za živila. Glavni trg, eno najbolj impozantnih poslopij na pristaniškem prostoru, dolgem kakih 2000 metrov, nameravajo odpreti že sredi letošnjega leta. Silos bo dograjen do konca decembra in v njem bo prostora za dobrih 2000 ton žita. V skladiščih za živila, ki ju bodo zgradili letos, pa bo prostora za 1900 vagonov blaga.

MODERN SILOS V PROKUPLJU

Pred kratkim so v Prokuplju pričeli graditi moderen silos. Stroški zanj bodo znašali okoli 105 milijonov dinarjev. V njem bo prostora za 500 vagonov žitaric, kar zadostuje za približno polovico letine s tega področja. Predvidevajo, da bo silos zgrajen do konca leta.

"JUGOVINIL" RAZŠIRJA PROIZVODNJO

Tovarna plastičnih mas "Jugovinil", ki obratuje že deseto leto, bo letos izdelala za 7 milijard 200 milijonov dinarjev proizvodov. Na področju tovarne grade še štiri industrijske obrate, ki bodo omogočili znatno povečanje proizvodnje in izdelovanje novih izdelkov.

TOVARNA VEZANIH PLOŠČ

V Virginmostu gradijo v okviru lesno-industrijskega podjetja novo tovarno vezanih plošč, ki bo dograjena maja letos. To je že druga tovarna vezanih plošč na Hrvaškem, njena zmogljivost pa bo znašala 5000 kubikov. Za gradnjo tovarne bodo porabili nekaj manj kot 600 milijonov dinarjev. V tovarni so že pričeli montirati stroje in urejati dvorane.

REKONSTRUKCIJA BOSENSKIH PREMGOVNIKOV

Perspektivni družbeni plan predvideva, da bodo premogovniki v Bosni in Hercegovini povečali proizvodnjo kakovostnega premoga za 5.200.000 ton letno. Med rekonstrukcijami, ki jih predvideva letošnji republiški družbeni plan, naj omenimo začetek gradnje za proizvodnjo polkoksa v koksarni Lukovac in novi obrat ter novo separacijo v rudniku Breza, s čimer se bo povečala zmogljivost tega rudnika za 800.000 ton predelane premoga letno.

TOVARNA CELULOZE V BANJA LUKI

Nova tovarna celuloze v Banja Luki bo že letos pričela polkusno obratovati. To bo ena najmodernejših tovarn te vrste v Evropi in bo imela izredno dobro organizirano tehnološki proces. Novost tovarne bo zelo ekonomska izbira odpadkov. Odpadne lužine bodo uporabljali za gradivo v tovarni in s tem prihranili letno kakih 200 milijonov dinarjev.

1200 STANOVANJ V KRAGUJEVCU

Komisija za življenjsko raven pri delavskem svetu "Crvene zastave" v Kragujevcu je izdelala načrt perspektivnega plana graditve stanovanj do leta 1964. Plan predvideva gradnjo 1053 družinskih stanovanj in okoli 150 samskih stanovanj. Delavski svet je že razpravljal o tem načrtu in ga sprejel.

KONGRES ZDRUŽENJA REZERVNIH OFICIRJEV

Zadnje dni minulega tedna je v Beogradu zasedal III. kongres Zdrženja rezervnih oficirjev Jugoslavije. V začetku kongresa so prebrali pozdravno pismo tovariša Tita in sprejeli v Zdrženje rezervne podoficirje JLA, ki nimajo svoje organizacije. V imenu JLA je kongres pozdravil armadni general Ivan Gošnjak, ki je med drugim dejal, da moramo spričo splošnega mednarodnega položaja še vedno misliti na obrambno sposobnost dežele, na priprave vse naše vojske in vsega ljudstva za obrambo pred morebitno agresijo. O vlogi in nalogah rezervnih oficirjev in podoficirjev Jugoslavije je govoril predsednik Centralnega odbora Zdrženja Mitar Bakić. O nekaterih pogojih sodobne vojne pa je govoril generalni podpolkovnik Martin Dasović.

NOVA TOVARNA V MOSTAH

Te dni so v Tekstilnem inštitutu v Mariboru izdelali načrte za našo prvo tovarno sintetičnih vlaken, ki bo imela dva obrata. V Kemični tovarni v Ljubljani, ki je investitor prvega obrata, bodo v sedanjem obratu za proizvodnjo glinice postavili obrat za proizvodnjo poliamidne svile. V Skofji Loki pa bodo v Gorenjski predilnici, ki je investitor drugega obrata, uredili obrat za izdelovanje "kodravke" — zelo prožnega in trpežnega sukanca, ki ga delajo iz poliamidne svile. Tovarna bo začela obratovati leta 1962. V prvi fazi proizvodnje bodo v Kemični tovarni izdelali letno 350 ton poliamidne svile tipa perlon, po letu 1956 pa bodo povečali letno proizvodnjo na 700 ton. V Skofji Loki bodo v začetni dobi proizvodnje izdelali letno 200 ton "kodravke", kasneje pa 400 ton. Za obrat v Kemični tovarni bodo porabili milijardo 270 milijonov dinarjev, za obrat v Gorenjski predilnici pa 587 milijonov dinarjev.

ZAČETEK DEL NA PROGI KUMANOVO—KRIVA PALANKA

Pretekli petek se je v Beljakovcih pri Kumanu zbralo več tisoč prebivalcev iz okolice Kumanova, Kratova in Krive Palanke, da bi proslavili začetek del na progi, ki bo povezovala Kumanovo s Krivo Palanko v severovzhodni Makedoniji. Proga bo dolga 60 kilometrov. Odsek med Beljakovci in Kumanom so zgradili že lani, letos pa bodo gradili odsek med Beljakovci in Krivo Palanko.

NOVI OBJEKTI DRUŽBENEGA STANDARDA V ZENICI

Prižadevanja sindikatov, delovnih kolektivov in ljudskega odbora v Zenici za boljšo preskrbo prebivalstva so obrnila dobre sadove. Kolektivni so sicer sicer, da bodo svoja sredstva, namenjena za široko potrošnjo, združili in jih porabili za gradnjo objektov družbenega standarda, koristnih vsem prebivalcem, zlasti pa delavcem v železnici, rudniku in v drugih podjetjih. Zbrali so nad 180 milijonov dinarjev, s katerimi bodo zgradili in opremili moderno restavracijo z zmogljivostjo 30.000 obrokov dnevno, prodajalno kmetijskih pridelkov in mlekarno. Kakih 20 milijonov dinarjev bodo porabili za nabavo opreme trgovskih in obrtnih podjetij.

MLADINSKO TEKMOVANJE V POČASTITEV

IV. KONGRESA ZKS

Predsedstvo CK LMS je razpisalo tromesečno tekmovalno med občinskimi komiteji LMS v počastitev IV. kongresa Zveze komunistov Slovenije in Dneva mladosti. Tekmovanje bo v okviru praznovanja štiridesetletnice ZKJ in SKOJ. Trajalo bo od 1. marca do 2. junija. Osnovni namen tekmovalnega razširiti aktivnost mladine pri reševanju pomembnih družbenih vprašanj, seznaniti mladino z zgodovino in sedanjo družbeno vlogo Zveze komunistov Jugoslavije, okrepiti organizacije LMS in pritegniti vanje čimvečje število mladine. Občinski komiteji bodo tudi tekmovali v zbiranju prijav za zvezno mladinsko delovno akcijo, zlasti med kmečko mladino.

TRI TOVARNE GRADJO NOV ZAGREBSKI MOST

Tri naše velike tovarne — "Metalna" v Mariboru, "Djuro Dja-ković" v Slavonskem Brodu in "Goša" v Smederevski Palanki — izdelujejo nov most čez Savo v Trnju pri Zagrebu. Most bo dolg 372 metrov in bo sodil med najdaljše mostove v državi. Težak bo 1500 ton. Vsako od sodelujočih podjetij bo izdelalo okoli 500 ton jeklene konstrukcije. Samo za jekleno konstrukcijo bodo porabili 400 milijonov dinarjev, za vsa dela pa milijardo dinarjev. Novi most mora biti dograjen do otvoritve letošnjega Zagrebskega velesejma.

Slovenj Gradec, marca

Direktor je rekel:

"Najnižja plača mora znašati vsaj toliko, kolikor posameznik potrebuje za življenje..."

Mar ta človek ne govori pošte-no? Kar poslušajte:

"Če bo imel delavec nizke pre-jemke, bo kradel, oškodoval skup-nost, si kvaril značaj..."

Le kdo si upa trditi, da ta člo-vek ne govori pravilno! Samo ma-lo še prislusnite:

"Tovariši, jaz sem za to, da ima snažilka Lucija dvanajst tisočakov osnovne..."

Malo je manjkalo, pa bi se bila snažilka Lucija onesvestila:

"Glejte no, ali je mogoče? Prav to je rekel direktor! Nas direk-tor, ki mi je vedno govoril, da ne zaslužim niti treh jurjev! Oh, ali je mogoče?"

Tarifna komisija ni ugovarjala. Tarifna komisija je računala. Delavcem in nameščencem je od-merila dohodke in tako je prišel tudi direktor na vrsto.

"Dajmo mu petdeset!" je rekla tarifna. Pohitili so, da bi ga raz-veselili...

On pa se je obregnil: "Mar ste ponoreli?"

"Hm, tovariš direktor, mislili smo, da ni preveč."

"To je jasno, da ni preveč!"

"Kaj, kako?"

"Mar ne veste, da mi pripada plača, ki je sedemkrat višja od najnižje?"

Vidite, zaradi takšnih in podob-

»Skratka...«

nih pojavov na industrijsko zelo razvitem mariborskem področju so za danes sklicali razpravo v Slo-venjem Gradcu.

Zbrali so se predsedniki vseh petintridesetih sindikalnih podruž-nic. Obveščeni so bili, da bo govo-rič predsednik Občinskega sindi-kalnega sveta. Na podlagi kon-kretnih primerov iz njihovih pod-jetij bo povedal, kako se sestavlja tarifni pravilnik.

Točno ob treh popoldne je rekel predsednik Občinskega sindikalne-ga sveta:

"Tovariši, prebral vam bom re-ferat, ki sem ga prejel iz Ljublja-ne..."

Zbrani so se spogledali...

Predsednik je privlekel na dan referat. Kakih šestindvajset tipka-nih strani po šesdeset vrstic, v vsaki vrsti vsaj štirinajst besed...

Navzoči so se jeli odkaljševati, kakor da hočejo reči: Tako se ni-smo zmenili...

Nekdo je celo glasno zagod-rijal: "To bi lahko že prej prebral doma!"

Da, zares, ljudje so se zbrali, da bi slišali:

Ali ima Lucija pravico do dva-najstih tisočakov...

Ali naš direktor sme množiti s sedem...

Referent pa je bral:

"V vse, kar nastopa med proiz-vodnim procesom kot predmet de-la, sredstvo dela in tako dalje, v vse to je treba slej ko prej vlo-žiti živo delo. Skratka..."

Navzlic koledarskemu marcu padajo zunaj mimo okna debele, mokre snežinke, tam daleč, na pohorskih obronkih, pa se črtajo obrisi slovenske zimske krajine, prav takšne, kot jo vidite na no-voletnih razglednicah.

Dremavica se loteva ljudi, težke veke jim silijo čez zaspane oči...

Referent pa je bral. Vsa čast mu, tako naglo je bral, da niti sam ni utegnil razumeti:

"V novih družbenih pogojih ni več razreda, ki bi kot država ali organizirana politična sila naspro-toval delavskemu razredu. Skrat-ka..."

Kako »skratka«, ko pa ima pred seboj še triindvajset neprebranih strani!

Okoli petih je dolgin stolp k zapisničarju. Nekaj mu je pošepetal, oni pa je prikimal. Dolgin je šel...

Oglasil se je nekdo v zadnji vr-sti:

"Tudi moj avtoBUS bo odpeljal!"

"Pa pojdite še vi, ki ste iz Mi-slinja!" je rekel zapisničar.

Referent pa je bral in bral:

"Kakor ste videli, so sindikati v kapitalističnem odnosu do ob-stoječe družbene ureditve. Skrat-ka..."

Ob šestih se je referent priboril do konca zadnje tipkane strani in s...

...dahnil:

"Tovariši, prehajamo na disku-sijo!"

Pred njim pa so bili le še štirje. No, in so vendar prešli... Čez cesto, na kavo...

D. RAKANOVIC

PREMALO in PREVEČ

V SREDIŠČU LJUBLJANE JE VELIKO POMANJKANJE OBRATOV DRUŽBENE PREHRANE - OBENEM PA SO NEIZKORIŠČENE ZMOGLJIVOSTI ŠTUDENTSKE MENZE

»Ali bi se lahko pri vas aboniral na hrano, čeprav nisem študent?«

Nisem se predstavil. Do pisarne Osrednje študentske menze prideš prek prostrane dvorane. Na levi je razporejenih sedem vrst, v vsaki vrsti po osem miz. Računam: šest in petdeset, za vsako mizo je prostora za štiri stole. To znese dve sto štirindvajset. Druga polovica dvorane je bila prazna. Ob zidu kopica zloženih stolov. Ura pa je bila enajst dopoldne.

»Najraje ne,« je odgovoril mož, ki je sedel za pisalno mizo. »Zaradi elektrike. Kot študentska menza plačujemo gospodinjki tok. Obrat družbene prehrane odprtega tipa plačujejo elektriko dražje.« Res, delavsko uslužbenska restavracija v Domu sindikatov plačuje elektriko po petnajst dinarjev kWh. Pokazali so račun.

»Ali imate morda kapacitete premajhne?«

»O, kje pa! Naša kapaciteta je za dva šisoh obrokov, danes jih kuhamo le tisoč.«

»In koliko stane hrana pri vas?«

»Zajtrk dvajset, kosilo petindeset, večerja petdeset dinarjev. Če že hočete, lahko do-

bite bone, le vpisali vas ne bomo...«

Delavsko - uslužbenska restavracija v Domu sindikatov. Ura je četrta dve. Gneča. Ob mizah repi. Tisti, ki je imel srečo, da je že dobil prostor in kosilo, hiti na vso moč. Za hrbtom že stoji drugi. Ko daje zadnje grizljaje v usta, drže drugi že za stole.

»Pri nas imamo sto štirideset stolov, vsak dan pa izdamo po tisoč obrokov. Hrana stane od petdeset do sto petdeset dinarjev...«

V Ljudski kuhinji imajo 300 stolov in izdajo vsak dan po 3.800 obrokov. Hrana stane od 36 do 70 dinarjev.

»Povečati je ne moremo, kosilo

pa delimo tudi ob petih popoldne, čeprav ga uradno delimo le do treh.«

Gneča tudi tu. Prvi se jedo, ko dajejo drugi že bloke na mizo in si rezervirajo prostor.

Delavski dom. Imajo 160 sedežev. Vsak dan skuhajo 1600 do 1700 obrokov. Prerivanje je še večje, saj pride na vsak stol po petdeset ljudi. Dobili so dotacijo in bodo povečali menzo za sto stolov.

Študentje imajo v svojem naselju še eno menzo. Ta je najmodernejša v Ljubljani. Sedaj kuhajo 800 obrokov, kapaciteta pa je za 1200.

Nesorazmerja so torej očitna: v javnih obratih družbene pre-

Gneča pri kosilu v obratu družbene prehrane v Domu sindikatov v Ljubljani

hrane je velika gneča, medtem ko ostajajo zmogljivosti študentskih menz neizkoriščene. Le-te ne sprejemajo drugih abonentov zaradi cene elektrike. Ali pa je hrana v študentskih menzah morda zato cenejša kot javnih obratih družbene prehrane? Okrajni sindikalni svet je zato predlagal, naj bi bila osrednja študentska menza javen obrat družbene prehrane. Študentje naj bi imeli svojo menzo v naselju, ugodnosti pri cenji električnega toka pa naj bi se poznale tudi v cenji V. J.

»Stik« z zavarovanci

Odkar je družbeno upravljanje razširjeno tudi na področje socialnega zavarovanja, nenehno slišimo, kako naj bi imeli odborščinski skupščinski zavodov in podružnic socialnega zavarovanja tesnejši stik z zavarovanci. To je čisto razumljivo, saj so

voljeni odborniki odgovorni zavarovancem za svoje delo - torej naj jim tudi poročajo, kaj delajo, o čem sklepajo in kako upravljajo družbene sklade.

In vendar moramo ugotoviti, da je ta stik še dokaj rahel, zlasti pa ni organiziran. Glede tega so sindikalne podružnice in druga sindikalna vodstva še največ storila. Te vabijo odbornike skupščinskega socialnega zavarovanja na svoje občne zborove, včasih tudi na zborovanja delovnih kolektivov, redkeje prirejajo posebna posvetovanja in zborovanja, na katerih bi govorili samo o vprašanjih socialnega zavarovanja. Nekaj je vendar storjenega, toda zdi se, da je to premalo.

Kadar pravimo »zavarovanci«, mislimo skoraj vedno le na aktivne zavarovance. Toda precej več je družinskih članov, upokojencev in invalidov, ki so tudi zavarovanci in jih prav tako zanima, kako gospodarijo v zavodih in podružnicah, kaj so storili, da bi lažje uveljavljali svoje pravice iz socialnega zavarovanja. Vprašani, ki zavarovanje zanimajo, je zvrhana mera. Se zdaleč ni dovolj, če bi govorili le o prispevkih, morda še o dodatnih prispevkih, o odstotkih bolezenskih izostankov in o varnostni službi v podjetjih. Sem sodijo še zdravstvene storitve, zdravila in pomočki, pokojninski in invalidski zavarovanje, otroški dodatki itd. To so obširna vprašanja, ki so zavarovancem še premalo znana.

Toda kako naj jih seznanimo? V predpisih je o tem bore malo napisanega. Milijon zavarovancev je v naši državi, 1100 članov podružničnih skupščin in 559 članov okrajnih skupščin, ki pričakujejo, da bo z novim za-

konom o izvajanju socialnega zavarovanja tudi to vprašanje urejeno.

Sindikalne organizacije so zlasti zadnje volitve samoupravnih organov socialnega zavarovanja zelo uspešno opravile. Sklicale so 2003 sestankov, ki se jih je udeležilo 241.940 zavarovancev, ali 48,5 % vseh volitev. Tem so sledili občinski zbori delegatov. Teh je bilo 122 s 3.865 delegati.

Zakaj naštevamo te podatke? Menimo namreč, da nam že to daje odgovor na to, kdo naj tudi v bodoče skrbi za neposredni stik zavarovancev z odborniki skupščinskega socialnega zavarovanja. Sindikati organizirajo veliko večino zaposlenih, torej zavarovancev, in torej so prvi poklicani, da pozivajo odbornike skupščin, naj poročajo zavarovancem o svojem delu ter omogočijo, da zavarovanci sami povedo svoje mnenje o delu samoupravnih organov socialnega zavarovanja.

In Socialistična zveza? Kot smo že dejali, je precej zavarovancev iz vrst upokojencev in sivejcev. Le-ti ne hodijo na sindikalne sestanke in zborovanja. Prav zanje pa bi morale poskrbeti organizacije Socialistične zveze. Zanje bi morale biti te organizacije tiste, ki posredujejo in organizirajo stik med odborniki in zavarovanci.

Če bi se za to vse te organizacije resneje zavzele, se ne bi zgodilo, da bi bilo vse delo marsikaterega odbornika le v tem, da se udeležijo skupščinskih zasiedanj. Treba je torej organizirati stik, sicer bo ostalo vse pri starem in spet bomo le govorili, da ni organiziranega stika med zavarovanci in odborniki skupščinskega socialnega zavarovanja. Jože Juraš

Vprašujemo vas za mnenje

Dr. MARJAN JERŠE, UPRAVNIK ZDRAVSTVENEGA DOMA LJUBLJANA-CENTER

Prispevek vsaj za obiske na domu

Ze na sejah upravnega odbora našega zdravstvenega doma smo večkrat razpravljali o tem, naj bi zavarovanci tudi sami neposredno nekaj prispevali za zdravstvene storitve. Menim, da bi bila neka oblika prispevka vsekakor koristna. No, po sedaj veljavnem zakonu to ni mogoče, vendar, če bi zakon spremenili, potem naj bi uvedli prispevek vsaj za obiske na domu, zlasti za nočne.

Vsak dan vidimo, da kličje zdravnika na dom čisto brez potrebe. Ne ljubi se jim čakati v ambulantni in pokličje zdravnika na dom. Pri nas je povprečno na teden ie po en primer, za katerega lahko po strokovnem mnenju rečemo, da je bilo zares nujno poklicati zdravnika. Vsi drugi bi lahko počakali naslednjega dne in najpogostejše celo sami prišli v ambulantno. Zato mislim, da bi število obiskov na domu močno padlo, če bi moral vsak tisti, ki kliče zdravnika, sam plačati obisk.

Najprej naj bi torej uvedli prispevek za nočne obiske zdravnikov, potem pa tudi za dnevne obiske, saj se ne zgodi tako pogosto, da zdravnik ne najde nikogar doma in potlej zve, da so šli v kino in podobno. Kasneje bi kazalo razmisljati še o prispevku ali taksi za ponovne preglede v ambulanti. Za takso ob prvem pregledu nisem, ker je najvažnejši prvi pregled in takrat mora zdravnik takega človeka zares dobro pregledati. Iz svoje prakse pa vem, da je ponovnih pregledov dosti preveč in je tudi to eden izmed vzrokov, da je gneča v čakalnicah. Neki dan se mi je zgodilo, da je prišlo kar dvanajst bolnikov in vsak izmed njih je vprašal, ali naj gre na dopust na morje ali v gore ter prosil, naj mu izmerim krvni pritisk. Prepričan sem, da bi se zmanjšal pritisk na ambulate najmanj za četrtno, če bi moral tudi zavarovalec nekaj plačati.

Glede zdravil pa je stvar precej težja. To, varne so že začele pakirati manjše količine zdravil. Konec koncev pa tudi ni zdravil, ki bi mogli reči, da bo bolnik ozdravel, ko bo vzel sedemnajsto tableto in bi mu jih zato predpisal samo sedemnajst. Zdravila so in tudi bodo v bodoče ostajala. Prihraniti pa bi se dalo pri injekcijah in antibiotikih. Prvič so to drage zadeve, drugi mora tak bolnik pogostejše k zdravniku in se da količina točneje določiti. Embalaža je spet vprašanje zase. Nekot so jo bolniki že nosili nazaj. Toda v lekarnah pravijo, da jih čiščenje in sterilizacija stane najmanj toliko kot nova steklenička, če ne celo več. Tudi misel, da bi nosili ostanek zdravil nazaj, ni sprejemljiva. Vsak bi se premisljal recepti tak zdravila, ki jih je imel že kak bolnik prej v rokah.

Če bi se zgodilo, da bi zakon o zdravstvenem zavarovanju zaposlenih spremenili, naj bi spremenili tudi tisto določilo o zmanjšani hranarini za dvajset in deset odstotkov. Vso stvar bi bilo treba tako urediti, da bi predpisali določen prispevek za obiske in ponovne preglede, obenem pa zmanjšali prispevek za socialno zavarovanje in dali razliko na osebne dohodke delavcev in uslužbencev. Tako bi praktično zavarovanci ne bili s prispevkom prav nič prazideali. Nedvomno pa bi pridobila zdravstvena služba in s tem spet zavarovanci, ker bi se zdravstveni delavci mogli temeljiteje posvetiti zares bolnim, manj bi bilo čakanja v ambulantah, vse to pa bi samo prispevalo k izboljšanju zdravstvene ravni prebivalstva.

Prisluhnimo vsem zavarovancem

Zdi se, da je vaš prispevek z gornjim naslovom vzbudil med zavarovanci živahne komentarje. Mene pa je spomnil na zadevo, ki so jo predlaskim in lani v Zagorju precej časa pogrevali, iskali krivice, ki pa jih žal niso našli. Potem je stvar zaspala. Ker pa

se je nedavno ponovno pripetilo nekaj podobnega, bo prav, če vse primere opišem. Organi socialnega zavarovanja so ugotovili, da nekateri brezvestni zavarovalci mečejo zdravila stran. Kot rečeno, krivice niso našli, očitno pa je bilo, da so jih bolniki iz bolniškega oddelka zdravstvenega doma skozi okno zmetali na sosednji vrt. Organi družbenega upravljanja socialnega zavarovanja so ugotovili še, da mnogi bolniki nabavljajo zdravila samo zaradi lepšega, kasneje pa jih kratko malo zavržejo. Pred kratkim pa so našli celo recept, na katerem je manjkalo ime zavarovalca. Krivice je bil še toliko pošten, da je raje zavrzel recept kot zdravilo. Zdi se, da je šel k zdravniku samo zavoljo tega, da bi dobil nekaj dni bolezenskega dopusta, malo mar pa mu je bilo za zdravila. Potrošnja zdravil v Zagorju pa je lani ponovno narasla. Leta 1957 je bilo v lekarni na račun socialnega zavarovanja izdano na 42.817 receptov za 9.030.684 din zdravil, lani pa na 43.993 receptov za 10.615.482 din zdravil. Povprečna cena zdravil, predpisanih na receptih, je bila 240 din.

Ko sem o teh zadevah govoril z nekaterimi poznavalci, so mi povedali, da so včasih ljudje raje šli v lekarno, kupili zdravila, kot pa da bi hodili za vsako malenkost v ambulate po recepte. Danes se ta praksa čedalje bolj opušča, tisto načelo, češ saj plačujemo socialno zavarovanje, pa se je že malone povsem izrodilo in krenilo v nepravilno smer. Se podatek, ki kaže, da nekateri zavarovalci kljub kontroli radi kršijo osnovne zakonitosti socialnega zavarovanja. Lani so kontrolni organi ugotovili, da je 21 zavarovancev, v glavnem iz okoliških vasi ali sosednjih krajev, medtem ko so bili v bolniškem staležu, opravljalo priložnostna dela, da so potovali in temu podobno. Menda zanašalec niso jemali zdravil, samo da bi lahko čimdlje ostali doma.

In zdaj o predlogih, ki jih navajate v vašem sestavku. Zdi se mi, da bo treba problem obravnavati kompleksno, tenkočutno prislunhiti vsem ali kolikor mogoče večjemu številu zavarovancev in jim v celoti obrazložiti oba predloga, drugače bodo zavarovalci obodili vsakršno obravnavo o tem primeru kot napad na svoje osnovne pravice, ki so si jih pridobili po vojni. Vsaj tako mi je ogorčeno zatrdil nek zavarovalec, ko sem ga vprašal za mnenje. Poiskal sem tri zavarovance in jih ločeno povprašal za mnenje. Zanimivo je, da so bili vsi trije odgovori različni. Prvi, delavec Z. N., rudar v zagorskem rudniku, mi je odgovoril, da se mu niti prvi niti drugi predlog ne zdita umestna. Mož sodi, da bi morala biti taksa za prvi pregled v ambulanti minimalna, kajti človek se že tako nerad odloči za pot k zdravniku, razen če ni hudo potrebno. Brž pa, ko bo višja, se utegne zgoditi, da najpotebnejši ne bodo iskali zdravniške pomoči, medtem ko jo bodo tisti, ki več zaslužijo, poiskali ne glede na stroške oziroma takso. Za drugi predlog pa se ne navdušuje iz podobnih razlogov. Če bi usvojili pavšalno takso na recept, bi morala biti minimalna, ker bi večje takse socialno šibkejši sloji ne prenese.

Uslužbenec B. V., zaposlen v nekem zagorskem podjetju, pa meni, da predloga nista tako napačna, kolikor bi ju dali v javno diskusijo in poiskali najboljši izhod za socialno zavarovanje in zavarovance. Vendarle je bil mnenja, da bi prej kazalo plačati določen odstotek na zdravila, kot pa določeno takso pri pregledih v ambulanti. Zdi pa se mu, da bi zavarovance morali ponovno navaditi, da bi vsakodnevna zdravila kupovali v lekarni brez recepta, oziroma da bi vsakodnevni zdravilom nekoliko znižali ceno.

Tretji, upravniki podružnice socialnega zavarovanja v Zagorju, pa sodi, da bi bilo mnogo prihraniti pri zdravilih, če bi potrošniki vračali embalažo. Ne more se sprijazniti z mnenjem naših tovarn, da je vračanje embalaže tu pa tam preveč vezano na najrazličnejše težave. Zdi se mu, da imajo tovarne zdravil za to svoje vzroke.

Vsekakor bi bilo prav, če bi povedali svoje mnenje tudi zdravniki sami, predvsem pa zavarovalci in organi družbenega upravljanja socialnega zavarovanja, zdravstvenih zavodov in drugi. Nekaj pa bo treba vsekakor ukreniti. Seveda bi bilo najidealnejše vzbuditi pri vseh zavarovancih resnično pravilen odnos do zakona, ki je po moji sodbi zares širokogruden in daje ljudem široke možnosti za uveljavljanje njihovih pravic oziroma možnost na povrnitev najdragocejšega: zdravja.

Milan Vidic

PO KATEREM ČLENU?

PREMESTITEV

J. C. A.: Ali je dopustno delavca premestiti z enega delovnega mesta na drugo brez prejšnjega opomina, pa čeprav pride s tako premestitvijo delavec na delovno mesto z nižjo tarifno postavko? — Odgovor: Po 150. členu zakona o delovnih razmerjih delavec ne sme biti brez svoje privolitve razporejen na delovno mesto, ki ne ustreza njegovi strokovni izobrazbi. Potemtakem je dopustno delavca v okviru iste strokovne izobrazbe oziroma iste stopnje in vrste strokovnosti premeščati po potrebi nemotenelega poteka dela na vsa delovna mesta iste strokovnosti, čeprav so razlike med tarifnimi postavkami.

ODMOR

Tov. les. m. Soteska: Ker med delom lahko použijemo malico in torej ne izrabimo polnurnega odmora, ali lahko v zameno zahtevamo kakšno drugo boniteto. — Odgovor: Po 229. členu zakona o delovnih razmerjih imajo v gospodarskih organizacijah z neprekinjenim rednim delovnim časom delavci pravico do odmora, ki traja 30 minut, in sicer mora biti ta odmor med delom. Torej je vaš predlog nezakonit. Je pa zanimivo protislovje v vašem dopisu. Če neprekinjeno delate tako kot trdite, potem ne bi mogli dobiti med delom časa, da použijete malico. Ker pa med delom le dobite čas za malico, potemtakem vendarle imate med delom odmor, samo očitno je, da pri vas še nihče ni resno premislil, kako s primerno porazdelitvijo omogočiti vsakomur odmor 30 minut.

ODPRAVNINA

O. J. Trbovlje: Ali ima pravico do odpravnine delavec, ki ima skupaj več kot 20-letno delovno dobo, pa mu delovno razmerje preneha na podlagi medsebojnega sporazuma? — Odgovor: Pravica do odpravnine ni priznana po 332. členu samo ti-

DOBRA PREHRANA-

POGOJ ZA VIŠJO DELOVNO STORILNOST

Kdor prebira številne članke o zvišanju storilnosti pri delu v našem časopisu, bo dobil napačen vtis, da je vprašanje večje storilnosti čisto izključno stvar boljše organizacije dela, boljše delovne discipline in zavednosti delavcev. V resnici pa je dvig storilnosti zelo zamotan in kompleksno vprašanje, ki ga ne gre reševati enostransko. Prepričani smo, da je v naših razmerah neurejena prehrana zelo važen činitelj, ki ga je treba predvsem urediti, če hočemo doseči večjo storilnost pri delu.

Istočasno, ko govorimo in pišemo o večji storilnosti pri delu, bi morali pripravljati tudi o ureditvi prehrane naših delavcev. V mnogih naših podjetjih so se vprašanja prehrane delavcev in družbene prehrane sploh zelo resno lotili. Marsikje pa še oklevajo in modrujejo, da prehrana ni stvar podjetja in da se z zvišanjem plač prehrana delavcev avtomatično ureja. Da je to mnenje napačno, nam kažejo številne ankete in raziskave v prehrani delavcev, ki so bile napravljene zadnja leta pri nas. Ugotovljeno je, da je prehrana naših delavcev čedalje boljša, da pa so nekatere kategorije delavcev, posebno nekvalificirani sezonski delavci in tekstilne delavke še vedno nedohranjene, dočim je še vedno premalo beljakovin, vitaminov in rudninskih snovi v prehrani pretežne večine naših delavcev.

Zadeva je razumljiva, saj so zaslužki nekvalificiranih in polkvalificiranih delavcev nizki. Zadostovali bi sicer za hrano in stanovanje, vendar pa delavci večkrat izdajo preveč za obleko, kolo, motor in podobno, za prehrano pa zmanjka. Če torej prepustimo, da delavci s svojim zaslužkom popolnoma slobodno razpolagajo, je pogostoma nevarnost, da se bodo glede prehrane tako daleč zapustili, da bo to bistveno vplivalo tudi na njih storilnost pri delu in na njihovo zdravstveno stanje. Zato je prehrana delavcev tudi zadeva podjetja.

Pomisliti moramo še to, da industrijski način proizvodnje vsili delavcem ne samo delovni čas, temveč tudi ves način življenja in seveda tudi način prehrane. Zaradi delovnega

časa, ki začenja zgodaj zjutraj, delavec niti nima volje in apetita, da bi izdatno zajtrkoval in prihlaja na delo skoraj teš. Skoraj se moramo čuditi, da delavci kljub zelo pomanjkljivemu zajtrku le dosegajo še razmeroma visoko storilnost pri delu. Iz fiziologije vemo, da je v človeškem telesu na zalogi le 300–500 gr sladkorja, ki se v mišicah spreminja v delo. Po štirih urah težkega fizičnega dela se količina sladkorja zmanjša še za polovico, pojavi se mišična nemoh, tresenje udov, omotičnost in mrzel znoj. Podjetje, ki hoče od delavcev visoko storilnost, mora biti zainteresirano, da delavci dobe to, kar bi jim moral dati zajtrk, s toplim obrokom v tovarni.

Prebava je pri človeku najbolj v redu, če dobiva hrano vsake 2–3 ure, odnosno bi bilo najbolje, če bi bilo v naši prehrani vsaj 5 obrokov. Ker preživi delavec v tovarni več kot eno tretjino dneva, naj bi podjetja prikrbela delavcem med delovnim časom vsaj dva obroka, posebnost, če upoštevamo, da so delavci zaradi ranega delovnega časa prikrasani pri zajtrku.

Večinoma ni težav obrazložiti ljudem, da se brez hrane ne da delati, ne živeti: ljudje v naših podjetjih se zato že zelo zanimajo za kalorično vrednost prehrane. Zal pa kalorično izdatna prehrana še ni dovolj. V hrani mora biti vse, kar človek potrebuje za rast, za izgradnjo celic, ki se v telesu stalno obnavljajo, za vzdrževanje telesne temperature in za delo. Kot gradivo za celice so pa najvažnejše beljakovine in rudninske snovi. Od beljakovin so važnejše tiste živalskega izvora — meso, jajca, mleko sir — ki so pa žal drage tudi za boljše plačane delavce. V prehrani našega delavstva je teh beljakovin premalo. Kadar je pa v prehrani premalo beljakovin, ima to ogromen vpliv na storilnost pri delu. Telo se namreč na vse načine brani načeti še skrajne rezerve beljakovin in tako okvariti važne življenjske organe, kot so srce, jetra, pljuča, ledvice in zato je človek, ki uživa malo belja-

kovin, apatičen, neiniciativen. Mogoče bi laik, ki ne pozna vzrokov teh lastnosti, imenoval celo takega človeka za lenuha in nezavednega državljana in bi skušal povečati njegovo storilnost in aktivnost z administrativnimi ukrepi in političnim delom. Zal tu pomaga samo eno: v prehrani je poskrbeti za potrebno dnevno količino beljakovin.

V Sloveniji imamo precej gosto mrežo higienskih zavodov. ki lahko analizirajo kalorično vrednost prehrane in tudi sestavo hrane, predvsem beljakovin, vitaminov in najvažnejših rudninskih snovi. Dosedanji rezultati teh preiskav kažejo, da je treba pozornost obrniti predvsem na beljakovine, vitamine A, B in C in kalcij. Večinoma vodijo naše menze ljudje, ki že vedo, kam se je treba obrniti za strokovne nasvete, poznajo že pomanjkljivosti v prehrani, ki jo pripravljajo svojim abonentom, in jih skušajo odstraniti. Nekaj menz je pa še v slabih rokah. Vodijo jih ljudje, ki imajo sicer nekaj trgovske in nabavljajske žilice, ki pa nimajo niti znanjmanja, niti sposobnosti, da bi se v težka vprašanja množice prehrane poglabili. Gre jim samo za finančni učinek, čeprav na škodo zdravja in storilnosti abonentov.

Po naših izkušnjah je največ napak in improvizacij v menzah gradbenih delavcev, v menzah progovnih delavcev železniških podjetij, so pa težave tudi v nekaterih podjetjih, kjer delavci rajši dobiček razdelijo, za ureditev prehrane pa ni finančnih sredstev.

Dr. S. L.

VEČJA IZBIRA IN NIŽJE CENE

VSAKA STVAR IMA SVOJO DOBRO IN SLABO STRAN. CELO NOVI STANOVANJSKI PROSTORI, RESDA SE VSAKDO GLOBOKO ODDAHNE, KO PRIDE POD NOVO STREHO, TAKOJ PA ZAIDE V NOVE SKRIPCE, PA NAJ BO DODATANJ PODNAJEMNIK ALI PA STAR ZAKONEC. MODERNA STANOVANJA SO SICER SVETLA, SO PA TUDI MAJHNA, VSE PRAMAJHNA ZA »MONUMENTALNO« KLASIČNO STANOVANJSKO OPREMO. NO IN ZATO IMAJO TEŽAVE TUDI TISTI, KI SO SI ZE ZDAVNAJ SPLETLI GNEZDO IN IMAJO TUDI KAJ V BANKI ALI — V NOGAVICI. PREPUŠČAMO BESEDO NEKATERIM SREČNIM NESREČNIKOM, KI SO SE PRED ČASOM VSELILI V NOVA STANOVANJA V LJUBLJANI.

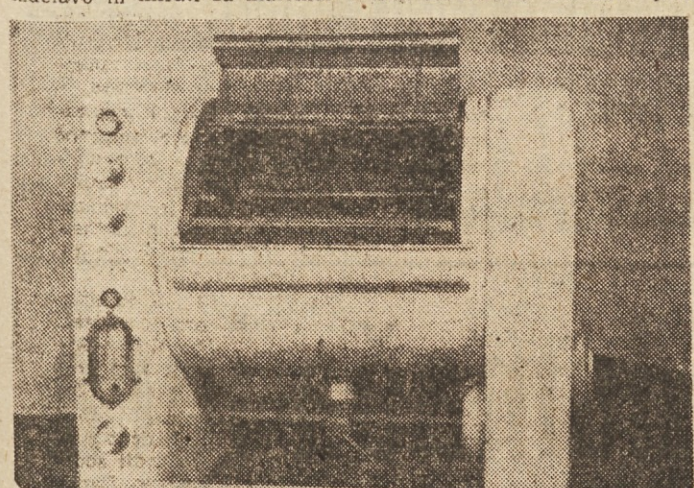
»POL LETA SEM ZAMAN ISKAL...«

V. J.: — Cele pol leta, preden sem se preselil v novi stanovanjski blok, sem v ljubljanskih prodajalnah pohištva zaman iskal kaj primerne za samsko sobo. Kakor so mi rekli, sem prišel vedno za kak dan prepozno, ker je baje ravnokar pošla zaloga. Najbrž pa ni bila kaj velika, ker sem vsak mesec vsaj dvakrat obšel vse trgovine.

Hotel sem se rešiti teh nepotrebnih potov in se za odšel k mizarju v Komendo, ki je lani razstavil pohištvo na Gorenjskem sejmu v Kranju. Navdušenje pa me je takoj minilo, ko sem zvedel, da stane samska soba ni manj in nič več kot 300 tisoč dinarjev. Nad ceno sem se glasno zgražal, mizar pa se mi je opravičeval, da je les zelo drag, hkrati pa je trdil, da se ga porabi za sodobno pohištvo manj kot pa za klasično...

Nazadnje sem se odločil za nakup posameznih kosov pohištva. Vzel sem pač, kar sem dobil, nekaj je res sodobnega, drugo pa je malo manj sodobno. Srečen sem, da sem ga sploh dobil, ker je zelo veliko povpraševanje po sodobnem pohištvo.

Trgovci s pohištvo zelo izkoriščajo to konjunkturo. Vitro sem dobil brez šip, sicer so mi jih čez nekaj dni dali, toda prevelike in sem moral sam plačati brušenje. Pohištvo tudi ni solidno izdelano. Pri nakupu nisem opazil, da segajo vzmeti kavča v predel za posteljnino. Napake sem ugotovil šele takrat, ko sem strgal rjuho, ki sem jo stiral v predel. Pohištvo pa je tudi tu in tam ognjeno, celo ultrapas je okrušen. Verjetno gre za slabo izdelavo in hkrati za malomarnost.

Prainik, izdelan v mariborski tovarni »Hidromontaž«

Olajšajmo nakup skupnih gospodinjskih strojev

Zadnje čase se je zelo povečal izbor domačih gospodinjskih strojev, povečala pa se je tudi njihova potrošnja. Maloprodajni promet električnih strojev je že za 3,4 krat večji kot pred leti. Do 1955. leta tovrstnih strojev skorajda ni bilo na prodaj, lani pa jih je trgovska mreža prodala že za 6,2 milijardi dinarjev. Medtem ko smo jih pred letom dvema letoma še 61% uvozili, se je lani uvoz zmanjšal na vsaga 35%. Kljub naglasi na razvoju domačih industrijskih strojev pa še ne moremo kriti vseh potreb. Najbolj primanjkuje hladilnikov, bojlerjev in sesalcev za prah. Neopopni pa je tudi izbranih električnih medlinikov, pralnikov in grelcev.

PROIZVODNJA IN UVOZ

V proizvodnjo gospodinjskih aparatov se je orientiralo precej domačih podjetij, kar ima dobre pa tudi slabše posledice. Assortiment se je zaradi tega precej povečal, prihranili pa smo tudi precej deviz. Slaba plat tega pa je, da so se lotili proizvodnje gospodinjskih aparatov tudi podjetja, ki nimajo ustreznih pogojev za proizvodnjo v večjih serijah. Majhne serije pa seveda povišujejo proizvodne stroške. Marsikdaj so neustrezni proizvodni pogoji krivi, da tovrstni izdelki niso brezhibni. Da bi se te stvari izboljšale, bodo morala združenja podjetij, ki izdelujejo gospodinjske aparate, predvsem pospeševati specializacijo, kar bo povišalo kakovost izdelkov in pocenitev.

Glede na to, da že izdeluje doma številne proizvode, ki jih za zdaj še ne more izdelovati domača industrija, drugih pa je toliko, da bi se povečal asortiment izdelkov do nadomestnih delov za uvožene aparate. Prav zaradi pomanjkanja nadomestnih

no vskladiščevanje. Mizice za radio in raznih prikladnih in praktičnih polic si sploh nisem mogel nabaviti, ker trgovine niso zložene z njimi.

Sicer pa so še druge težave pri opremljanju stanovanj. V mnogih modernih stanovanjih niso predvidene stropne svetiljke, ampak stenske. Porabil sem cela dva popoldneva, preden sem prišel do primerne stenske luči. Tudi izbira cenehnih preprog je zelo majhna. — Vse ljubljanske trgovine so premogle samo tri preproge v velikosti 2x3 metre. Tako za izbiro nisem porabil toliko časa kot za iskanje.

Potrošniki bi bili trgovski mreži zelo hvaležni, če se ne bi kampanjsko zalagala z nekaterimi industrijskimi proizvodi, da nam ne bi bilo treba cele mesece čakati na nove pošiljke. To velja tudi za pohištvo in luči.

»ZELIM SI PRAKTIČNO IN LEPO OPREMO«

M. J.: — Za 200 tisoč dinarjev, kolikor sem si izposodil, sem samo kompletiral dnevno sobo in spalnico. Za otroško sobo pa mi je zmanjkalo denarja in sem si pomagal tako, da je mizar starih posteljam požagal stranice in noge in jih tako spremenil v nekakšne kavče.

Nakup novega pohištva mi je vzel veliko časa, ker ni nobene izbire. Domače in tuje revije objavljajo domiselne in praktične modele stanovanjske opreme, zdi pa se, da naši proizvajalci redko vzamejo v roke te revije, ker pač lahko vse prodajo, kar proizvedejo za domači trg.

NOVE POTREBE SPRIMO NOVIH GRAĐENJ

L. B.: — Z na novo kupljenim kovrniško izdelanim pohi-

štvom nisem zadovoljen. Sobna omara je sicer oblikovno lepa, ni pa skrbno izdelana. Med deskami se že kažejo špranje, lak na mizi pa se je odluščil že med prevozom iz trgovine v novo stanovanje. Veliko bolj sem zadovoljen s kavčem. Zelo veliko denarja moraš imeti, če si hočeš sodobno opremiti stanovanje. Pa četudi denar imaš, alž če si ga lahko izposodiš, težko dobiš, kar potrebuješ in kar želiš.

Mislím, da bi morali naši proizvajalci in prodajalci stanovanjske opreme le malo bolj priljubiti našim željam in potrebam, ki se bodo spričlo številnih novih građenj še povečale. Tudi ni dovolj, če nakupiš samo najnujnejšo opremo. Stanovanje dobi pečat domačnosti in topline šele, ko ga opremiš tudi z vazami, zavesami, preprogami. Na to pa niti pomisliti ne smes preden nimas najnujnejšega pohištva, ker vse skupaj preveč stane.

ZA MIZO IN ŠTIRI STOLE 22.800 DINARJEV

M. S.: — Ko sem končno prišel do »prostora na soncu«, sem se najdušeno lotil opremljanja stanovanja, pa me je že pri prvem nakupu minilo navdušenje. V prodajalni pohištva sem dal za mizo in štiri stole 22.800 dinarjev. Kako naj bi si potem z novim pohištvom opremil vse stanovanje? Rad bi dobil poceni in praktično pohištvo, to pa je vsaj za zdaj še podobna iluzija kot polet na Luno. Sprijaznitj se moram pač s tem, da bom postopoma nakupil vse, kar potrebujem. Upam, da bo stanovanje modernizirano, še preden dorastejo otroci...

Moja sosedja je plača privatniku za omaro, ki zavzema celo steno 70 tisoč dinarjev, kar je v primeri z mojim izdatkom za mizo in stole malo. Morda se bom tudi sam zatekel k privatniku. Vseah moraš zaradi žepa oziroma denarnice zmanjšati z enim ocesom, če pač tišti, ki bi bili dolžni poskrbeti, da se stvari uredijo, ne vidijo, da tako visoke cene industrijske izdelane stanovanjske opreme podpirajo razvoj privatnikov.

SODOBNO POHIŠTVO JE MANJ PRAKTIČNO KOT STARO?

J. M.: — Ob selitvi v novo stanovanje sem imel k sreči že vse pohištvo. Dve leti sem ga kupoval po kosih in se trudil, kolikor je bilo v moji moči, da je bilo skladno. O idealni harmoniji ne morem govoriti, ker nisem mogel nositi s seboj že kupljenih kosov, ko sem se znova odpravil nakupovat.

Na splošno menim, da je sodobno pohištvo sicer lepše, vendar pa manj uporabno kot staro in da bi ga morali glede tega izpopolniti. Cene pa bodo najbrž vse dljele kočičiva zaradi, dokler bodo naši proizvajalci pohištva na zunanjem trgu vse prodali, kar izdelajo in dokler bomo mi pokupili vse, kar nam namenijo.

strojev za individualna gospodinjstva skupnost devize in da stanje, kot povzroča veliko gospodarsko škodo. Treba pa bo urediti tudi servise za popravilo teh aparatov.

Za uvoz gotovih izdelkov in proizvodnijskega materiala gre še zmeraj precej deviznih sredstev. V primeri s številom ljudi, ki uporabljajo te gospodinjske aparate, pa so devizni izdatki zelo veliki. Zato pri uvozu ne smemo misliti, samo na individualna gospodinjstva. Nabavljati bi morali take aparate, ki bi bili uporabni za več gospodinjstev hkrati, za posamezni hišni svet, za več stanovanjskih blokov v okviru stanovanjske skupnosti. Z ekonomskega stališča bi bilo to veliko pravilneje, ker je skupna uporaba gospodinjskih strojev desetkrat bolj gospodarna kot uporaba v posameznih gospodinjstvih.

NOVI PREDPISI?

Sedanji predpisi olajšujejo nabavo strojev za individualna gospodinjstva, medtem ko v deviznih planih ni predvidenih sredstev za večje naprave in jih zato trgovinska mreža le kdaj pa kdaj nabavlja. Zaradi tega tudi na trgu ni stalne ponudbe, tako kakor za aparate, namenjene posameznim gospodinjstvom, ki jih uvažamo iz sredstev za široko potrošnjo. Za takšne individualne napake je izdelan tudi sistem potrošniškega kreditiranja, medtem ko nabava večjih naprav za posamezne hiše ali pa več hiš skupaj ni zagotovljena s potrošniškimi krediti oziroma stnim kreditiranjem omejuje tovrstne napake.

Razen tega, da sami predpisi zavirajo nakupovanje gospodinjskih aparatov, pri reviziji projektov za standardne stavbe čisto izločajo predvidene gospodinjske naprave, češ da podražujejo gradnjo. Zdi se, da pozabljamo, da daje tudi za nabavo

Ljudje kakor ti in jaz

Otroška usta ne morejo zadržati nobene skrivnosti — komaj jo zvedo, že jo razodenejo staršem in otrokom, travl, po kateri hodijo, in vetru, ki prepojuje ves svet, in ptičem, ki letajo z veje na vejo, z grma na grm... Toda bila je Lička in bila je babica, ki sta s skrivnostjo, z njuno skrivnostjo, legali v posteljo, se z njo prebujali in s to skrivnostjo živeli. Ne babica ni govorila o njej in tudi Lička ni govorila o njej: ne staršem, ki jih ni imela, in ne otrokom v šoli, in ne travl, po kateri je na sprehodih brodira, in ne vetru, ki bi lahko raznesel njuno skrivnost.

Ali prišel je dan, ko Lička ni več vzdržala. Nazadnje je bila samo otrok, kot so drugi otroci...

Šli sva po grušenati poti domov, ko me je iznenada potegnila za plašč.

»Nekaj bi vam povedala,« je rekla. Morala sem se ustaviti. Pogledala sem jo. Stala je tesno ob meni, šolarka, s torbo na rami, z dvema kitkama spletenih kostanjevih las na prsih, s temnimi, okroglimi očmi, z očmi, ki so gledale vame zaupljivo, in vendar s prikritim strahom.

»Nekaj bi vam povedala,« je znova začela, ko da si ne upa z besedo na dan. Ko da bi vedela, kako trde so lahko besede, trde in krhke.

»Samo, da nikomur ne poveste! Glas, zvonek in čist, se je vznemirilo.

»SAMO NIKOMUR NE POVEJTE!«

»Pa ne bom,« sem rekla. »Kar povej!« »Zaradi mame,« je rekla, me bežno pogledala in se zadržala v tla. Zatam me je znova pogledala, pomolčala in rahlo zagorela lica so ji zardela.

Začudila sem se. »Zaradi mame? Da, v zdravilišču je,« je rekla babica. »Ali je kaj narobe?« »To ni res, ni res! Moja mama...« Obstala je. Kdo ve kolikokrat si je ponavljala te besede, a zdaj se jih je ustrašila.

»Moja mama,« je začela znova. »samo res ne smete nikomur povedati...« To je rekla zadržano, a je potem kar bruhalo iz nje:

»Moja mama ni v zdravilišču. Bilá je, a zdaj je zaprla in babica bo huda, če bo zvedela, da sem vam povedala...«

Povedala je in si oddahnila. Skrivnost, ki jo je skrivala pred otroki, je bila zdaj kot na dlani.

Ne, ni bila otrok kot drugi. Ne očeta ni imela in tudi matere ni imela; imela pa je babico, zlato babico.

»A moja babica je poštena,« je rekla. »Zakaj pa so jo zaprli, tvojo mamo?« sem vprašala, da bi laže povedala.

»Kradla je...«

Pomolčala je, me pogledala z okroglimi zaupljivimi očmi in spet povesila pogled. Zavedala se je, česar se ni zavedala mati, da je s krajo omadeževalo tudi njo. Ličko in babico, ki je živela samo še zaradi Ličke, ki bi bila brez nje čisto sama na svetu.

A Lička mi je mamo vseeno opravičila.

»Saj ne bi kradla,« je rekla. »a bi je nekí Milan, samo enkrat sem ga videla — hotela se je z njim poročiti — in jo je silil, naj kradе. Kradla je denar in nazadnje so prišli ponjo...«

Vse je povedala, veliko in težko in temno skrivnost je razkrnila predme. Pogledala me je in ko je videla, da mi lahko zaupa, se je privila k meni, me prišla za desno roko in mi rekla:

»Gotovo si niste mislili?«

Zatam je dvignila desno pestico, me pogledala postrani in mi zažugala v kazalcem:

»Samo, da ne boste nikomur povedali... Otrokom pa še celo ne...« Stala je pred menoj s kitkama šu z dvema rdečima pentljama in s kodri las — šolarka s torbo na rami. Šolarka na cesti in šolarka v razredu, v drugi klopi, v tretji vrsti. Otrok med otroki. Med otroki, ki so imeli mamo in očeta, ki so živeli in rasli kot ptiči v gnezdu: pisani svet je bil v svoji preproščini zanje še vedno ves svetel in jasen in ni je bilo nič ene krivulje, ki bi z nje ne našli spet svetlega in ravnega pota. Tu pa je bila Lička — zavrgla jo je oče, ko se še ni rodila, in zavrgla jo je mama, ko je bilo Lički komaj tri leta. Tu je bila Lička, za katero je imel široki in pisani svet okrog nje nešteto obrazov in ni bil ne jasen in ne svetel in je imel krivulje, same krivulje...

A vendar je bila otrok med otroci. Igrala se je z njimi, računati je morala in črke je morala vezati v besede...

»Obiščeš kdaj mamo?« sem vprašala.

»Ne, to ne, a z babico ji pošiljava pakete. Še včeraj sva ji poslali majhnega, seveda, jaz pa sem dala navrh šopek vijolic. Sama sem jih nabrala...«

Poslavljalj sva se in videla sem, da mi ima Lička še nekaj povedati.

Razodela mi je še drugo skrivnost. Ne, ni tako uboga, kot se zdi.

»Veste,« je rekla in njene oči so se toplo zaiskrile, »moja babica mi je za mamo in za očeta...«

In bilo je, ko da bi jo babica ta hip pobožala s staro, zgubano in zgarano dlanjo. Ne, ni bila sama! Imela je babico, zlato babico, in prav to, da je imela takšno zlato babico, je bila Ličkina druga, vesela, svetla in zmagovita skrivnost.

Šli sva že vsakebi, ko me je Lička poklicala. Stala je na stopnicah pred hišo, dvignila je desno pestico in mi s kazalcem požugala:

»Samo nikomur ne povejte!«

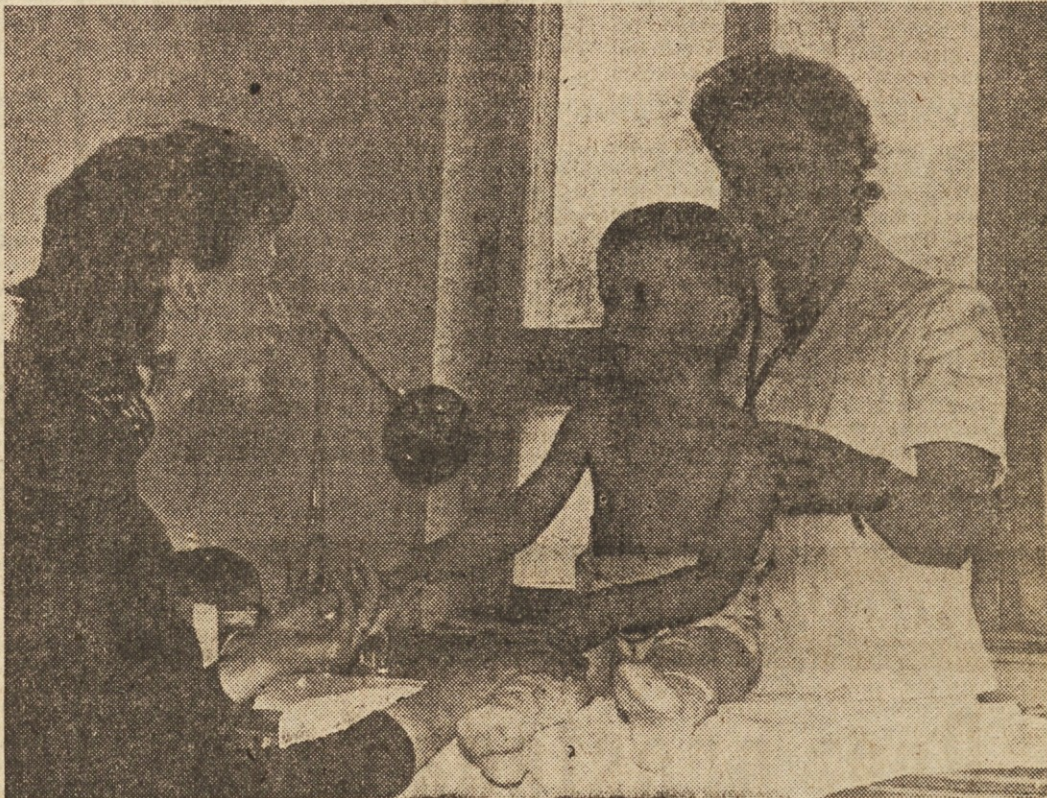
Družina in alkoholizem

LETNO POPIJEMO ZA 108 MILIJARD ALKOHOLA

Letno popijemo v Jugoslaviji za 108 milijard dinarjev alkoholnih pijač. Na posameznika odpade 34,3 litra alkohola oziroma 55 litrov na slehernega državljan, ki je izpolnil 18. leto. Po podatkih Zveznega zavoda za statistiko prodaja gostinstvo letno 35 milijard 248 milijonov din. alkoholnih pijač, hrane za 22 milijard 230 milijonov, sadnih sokov (v glavnem umetnih) pa samo za 755 milijonov dinarjev. Dejstvo je tudi, da smo 1957. leta od 62.000 vagomov sklo pojedeli samo 22% svežih in posušenih oziroma prekuhanih v marmelado, vse druge slive pa smo prekuhali v žganje in ga razen 0,3% vsega doma popili. Veliko povedo tudi te številke: povprečno poje vsak evropski prebivalec 70 kilogramov svežega sadja oziroma sadnih sokov, medtem ko znaša pri nas povprečje le 20 kilogramov.

SAMO 20 % OTROK NORMALNIH

V zadnjem času smo izvedli anketo med 2000 alkoholiki, iz katere je razvidno, da 59% anketirancev in 56% anketiranih nima urejenega zakonskega življenja, da so v družini nenehni prepiri, da so otroci teh alkoholikov telesno in vzgojno zamarnjeni t. pd. Po svetovnih statistikah povzroča alkoholizem 40% loči-

tev. Kolikšen je ta odstotek pri nas, sicer ne vemo, prav. Posledice alkoholizma pa so še daljnosežnejše. Medicinsko gotovo pa ni manjši od svetovnega povprečja. Je ugotovljeno, da se v družinah alkoholikov rodi in umre

veliko otrok. Od preživelih jih je samo 20% normalnih, se pravi telesno in duševno zdravih, vsi drugi pa imajo razne hibe in slabosti, zlasti, če pije mati med nosečnostjo in med dojenjem, ker prehaja alkohol iz njene krvi v plod oziroma med dojenjem v mleko. Omenjena anketa je tudi pokazala, da je 50 do 80% anketirancev izšlo iz pijanskih družin in so jih starši v mladosti navadili piti ali pa so podedovali nagibenje k alkoholizmu.

POVZROČITELJ MNOGIH TRAGEDIJ

Čezmerno uživanje alkoholnih pijač škoduje telesnemu in duševnemu zdravju in povzroča razne bolezni, ki ne prizanašajo niti enemu delu človeškega organizma. Po nedavno izvedeni analizi je bilo med 100 kroničnimi alkoholiki 70 bolnih na srcu, 45 na želodcu, 55 na jetrih, 64 na ledvicah, 85 na spolnih organih. Nekateri kronični alkoholiki imajo torej kar več bolezni hkrati. Razen tega, da alkohol škoduje notranjim organom, zlasti tistim, ki so mu bolj izpostavljeni, pa nasploh zmanjšuje odpornost organizma proti kužnim boleznim.

Alkoholizem je tudi povzročitelj raznih tragedij. Samo v Zagrebu je v zadnjih letih povzročil 66% samomorov. V sodno-medicinskem inštitutu v Beogradu so lani registrirali v devetih mesecih 173 samomorov, med njimi 77 zaradi alkoholizma. 1957. leta pa so, prav tako v Beogradu, registrirali 2352 prekrškov in pretepor v pijanosti. V raznih drugih mestih so ugotovili, da je 60% vseh telesnih obračunavaj povzročila pijanost. Veliko prometnih nesreč in nesreč pri delu je prav tako povzročila pijanost. V Zagrebu je 64 alkoholikov zaradi izostankov od dela povzročilo v enem letu 22.400.000 dinarjev škode v proizvodnji. Vsota pa se še precej poveča, če prštejemo še izdatke socialnega zavarovanja za zdravljenje alkoholikov.

Alkoholizem najbolj prizadene same družine. Mimo tega, da alkoholiki ogromno izdajo za pijačo, manj zaslužijo, ker je njihova proizvodnost precej zmanjšana in ker čisto izostajajo od dela. Zato je boj proti alkoholizmu boj za zaščito družine, za srečnejše in bolj urejeno življenje zakoncev in njihovih otrok.

Prežih: »SOLZICE«

Po tednu mladinske knjige, ko si lahko povsod zasledil dosti lepih besedi o skrbi za dobro mladinsko knjigo, sem segel ta teden po morda najboljši mladinski knjigi, ki jo je napisal slovenski pisatelj. Izbor ni bil težak, saj se delo ponuja, s svojo lepoto in popolnostjo, kar samo. Pa naj jo imenujem: Prežihove »Solzice«.

Nastale so sredi vrenja povojnega, do kraja aktivističnega časa, a so vendarle vse tople, intimne, nežne, kakor skromen, a čudovit cvet sredi kričnega, vsiljivega suhega cvetja po prodajalnah. Cvet z barvo koroških strmin in grap, z vonjem zemlje, ki je rodila in do zadnji dni dajala življenjsko silo svojemu zvestemu sinu Lovru Kuharju in hkrati pisateljskemu velikanu Prežihovemu Vorancu. Prečuden cvet in zelo zelo redek cvet. To so te »Solzice«. Nekaj neskončno blagega in dobrega veje iz njih, kakor iz človeka, ki je ogromno skusil, spoznal dobro in zlo, bil vsemu pričačen sodnik, pri tem pa sam postaja vedno bolj čist, vedno bolj lep in popoln. Tak je Prežih v svojih »Solzicah«.

Zapisal sem že, da nam je to koroško cvetje Prežih ubral kmalu po vojni. Dal ga nam je torej prav v času, ko smo takih rož najbolj potrebovali in ko smo se prav njih najmanj nadejali. Presemetil nas je, kakor že dostikrat prej, recimo najbolj s »Samorastniki«. In res je začudo dosti skupnega med tema, morda najboljšima, Prežihovima knjigama. »Samorastniki« so vsi krepki, zemeljski, epsko polni sicer, a vendar prav tako kot »Solzice« v svojem bistvu mehki, nežni, obijani z nekim blagim sijem lirizma, tistega značilnega, nekako humanistično širokega, zrelega Prežihovega lirizma. Tega lirizma je še mnogo več v »Solzicah«, manj pa je v njih epskega,

primarno robatega, krepkega, s katerim je Vorančevu pero tako na široko začrtalo osebe v »Samorastnikih«. »Solzice« so pač solzice: rože, rosi, skromni cvetovi, ki jih je plaha roka otroka utrjala v grapi strahov, premagala strah in bojazen z ljubeznijo do svoje matere, jih prinesla domov še lepše, še bolj čudovite, kakor so rastle poprej v grapi. Kajti na njih je zdaj premagani otroški strah, ljubezen in zlato sonce, ki je prav tisti trenutek posijalo na prag, na mater in dečka s solzicami. Mislim, da je to ena najlepših slik v vsej slovenski literaturi. Tako podoba je lahko naslikal res samo velik umetnik. Pa saj ta ni edina v tej knjigi. Podobnih, čudovito lepih, v srce segajočih podob je dovolj tudi v drugih zgodbah iz Prežihove mladosti, prav v vsaki je tisto, zaradi česar so se »Solzice« priljubile mladim in starim, zaradi česar je v njih zabrisana meja med literaturo za mladino in za odrasle, ker so za vse. Enim povedo sicer več, govore pa prav tako tudi mlademu bralcu. Res ne toliko s svojo izpovedjo o življenju, več z lahimi in pretresljivimi zgodbami. Vsem pa nudijo svojo lepoto, ki jo vsa srca iščejo in nimajo nikoli preveč. Te pa je v vseh Prežihovih delih in še zlasti v »Solzicah« obilo.

Pri vsem tem bogastvu, ki ga daje Prežih v »Solzicah«, ostaja vendar preprosto, preprosto kakor pravzaprav mora biti preprosto življenje nekemu, ki ga je premeril vzdolž in poprek, ga živel, se z njim bogatil in mu iz svojega potleja dajal. Morda je v tem odgovor, čemu so taki teksti ne le pri nas, marveč povsod po svetu tako redki in kot vse redkosti dragoceni. Saj kakorkoli štejejo, k Prežihovim Solzicam razen Cankarjevih slik iz njegovega življenja nimamo skorajda ničesar pridati.

T. Pavček

ENKRAT O PLAKATU

Ena najbolj zanimivih razstav v letošnji pomladi: razstava poljskega plakata v Moderni galeriji v Ljubljani.

Zakaj le? Plakat vendar sploh ni umetnost v tistem najožjem smislu besede, kot smo navajeni reči.

Res je, za večino plakatov, ki jih vidimo dan za dnem, bi težko dejali, da imajo kaj skupnega z umetnostjo. Barvni plakat je danes skoraj neločljivo povezan z našim življenjem, prav tako vsakdanja prikazen kot radijski aparat ali časopis. Spreminja podobo kraja, v katerem živimo, z zidov ali izloženih šip nam reklamira najnovejša čistilna sredstva ali opeva lepoto kraja, kjer naj preživimo svoj letnišnji odmor. Hote ali nehotе se srečavamo vsak dan z njim, v mestu in na podeželju.

Res je, da najboljši plakati samo šepetajo, toda velika večina tistih, ki jih vidimo, kriči.

Po svetu natisnejo na leto pol milijarde različnih plakatov v bilijonskih nakladah: zato se srečujemo z njimi na vsakem koraku — ...da, tudi ti, tovariš, ki sicer praviš, da se za slike ne zanimaš in ne hodiš na slikarske razstave.

RES JE, na razstave ne hodiš, ampak plakatu, ki čaka nate v zasedi, temu pa ne uideš. Zato nekaj besed o njem, da se bolje spoznamo:

Barvni plakat je na splošno v uporabi v Evropi kakih 70 let. Eden prvih, ki so v Parizu konec prejšnjega stoletja risali barvne plakate, je bil mall, pohabljeni slikar Toulouse Lautrec (pri nas sicer bolj znan iz filma »Moulin Rouge«). Kot vsaka človeška iznajdba se je od takrat plakat spreminjal in izpopolnjeval po tehnični strani — obenem pa se je čas, ki ga je človek porabil za njegovo ogledovanje, vedno krajšal. Pred prvimi plakati so ljudje postajali še po 20 sekund, do leta 1920 se je ta čas zmanjšal na 6 sekund in danes, ko se nam vsem neprestano mudi, porabimo za ogled plakata povprečno po 2 sekundi. V teh dveh sekundah pa zagledamo, prečitamo napise, ga ocenimo in se tudi že opredelimo. Pri plakatu gre torej za ljubezen na prvi pogled: ali obrne pozornost nase in nas prepriča — ali pa ne.

Tisti, ki plakate dela, ki jih riše in ustvarja, hoče seveda s plakatom uspeti. Hoče hitro in sugestivno delovati na gledalca: pa naj ponuja neke proizvode, naj bo propagandnega značaja, filmski ali tujsko-prometni. Ideja, ki jo plakat pripoveduje, mora biti podana jasno in preprosto, v duhoviti in originalni obliki.

Ze izbira barv je odločilna. Za nas, gledalce, te tehnične stvari sicer niso važne: če nas plakat pritegne, je dosegel svoj namen, to se pravi, da je bilo vse v redu, izbira barv in oblika. Nam ni treba vedeti, da na primer najhitreje dojemamo rdečo barvo, za njo zeleno in biserno sivo, nato pa šele modro in rumeno... Tudi tega ne, kar so v zadnjih desetletjih ugotovili znanstveniki o vplivu različnih barv na človeški organizem: rdeča barva povzroča napetost mišic in poveča krvni pritisk, modra barva — ta deluje prav nasprotno, pomirja ljudi. Spominimo se pomirjevalnega pogleda v modro nebo ali mirno morsk gladino: čeprav nas pri tem modra barva silí k premikanju, ali pa zelená: z njo skušajo zdraviti živčno utrujenost in histerijo, ker znižuje krvni pritisk... Toliko je še tega in tisti, ki se s plakti ukvarja, mora dobro poznati psihološke učinke barv na gledalca, če hoče doseči uspeh.

Kako so uspešni, o tem sodimo mi, občinstvo, kateremu je plakat namenjen.

Kaj lahko rečemo o poljskem plakatu?

Predvsem visoka kulturna in kvaliteta stopnja, izbran okus in originalna ideja. To sicer niso komercialni plakati v najožjem smislu, za stroje, za zobne paste ali spodnje perilo, ampak

že sam izbor tematike (plakati za razne prireditve, za gledališče, film, kongrese in razstave), daje celotni razstavi neko resnost. Včasih bi dejal celo neko obožnost. Filmski plakati kakor jih tu vidimo, so naravnost umetnine, dostojne filmov, katere najavljajo: »Rim ob 11«, »Streha«, »O'Gangaciero«; celo Brigitte Bardot s svojimi ženskimi čari je nevsiljivo in lepo vključena v celoto. Pri nas filmski plakati iz lepe ženske oblačajo asredijo strahopetno pornografijo: Poljaki so dostojnejši. Prav ob primerjavi naših in

poljskih filmskih plakatov dobi ta razstava šele svoj pomen: tu vidimo, kakšno plažo imamo mi.

Plakat: kakšno dragoceno sredstvo za ustvarjanje javnega mnenja, za propagando, a obenem za vzgojo likovnega okusa

najširših krugov, praktično vsakogar. Toliko govorimo o likovni vzgoji, a zanemarjamo plakat, ki že zaradi svoje razširjenosti ne sme biti kajzalo slabega okusa. Menda ni pretirana želja: tudi pri nas — kvalitete plakat!

F.Z.

Nova domača igra

Krstna uprizoritev Mirka Zupančiča »Situacija« v celjskem SLG

MIRKO ZUPANČIČ je svojega prvenca, uprizorjenega preteklo soboto na celjskem odru, podnaslovlil »dramska kronika o življenju in ginevanju sodobnih malomeščanov«. Sam pravi v Gledališkem listu, »da nam je danes zelo blizu epsko, pripovedno gledališče«. Ne glede na to, da n. pr. Bert Brecht in še kdo to tezo na svoj način potrjuje, Arthur Miller in še kdo jo pa na svoj način zanika — ne glede na to, pravim, kajti Zupančič ni v sorodu ne z Brechtom ne z Millerjem, so njegove »Situacije« zares epske, pripovedno gledališče. Pisal jih pa prav gotovo ni zato, da bi potrdil citirano svojo tezo, tudi ne zato, da bi potrdil sploh kako tezo, ampak preprosto zato,

ker ima nekaj povedati o življenju. O svetu, o sebi, o ljudeh.

To je poglavitna opomba k njegovi igri.

Postavljam jo na prvo mesto zato, ker so časi takí, da je treba o takih stvareh posebej opomniti. Ker danes pri nas marsikdo piše, ne da bi imel kaj posebnega povedati o življenju, se pravi, o sebi, morebiti še, o svetu in ljudeh pa nič. Zupančič ni te vrste, pa lahko od njega še marsikaj pričakujemo. Kot vsak tudi on gleda svet skozi sebe — ampak vidi ga, pogled mu ne obliči v sebi samem.

Kakšni so ti sodobni malomeščani, o katerih življenju in ginevanju piše dramska kronika Mirko Zupančič?

Doktor Rom, ves čas najpomembnejša osebnost — profesor Sule, ki tekmuje z dr. Romom v gospodstvu in neprestano sil v ospredje — gospod Suhec, ki ljubi natančnost in disciplino — gospod Putrih, ki rad veliko pije in se rad prepira — gospod Smuk, ki pritrjuje ostalim in o nobeni

stvari nima lastnega mnenja — gospodična Romanca, ki ljubi izredna čustva in prijetno poživljajo družbo. Te karakteristike je svojim osebom napisal avtor. Se to je napisal o njih: »Vsi skupaj predstavljajo svet malomeščanske svinje. Vzemimo življenje iz dneva v dan, skupaj nastopajo ob vseh slovesnostih in so si zato že rahlo podobni«.

Naj dodam: vsi skupaj so ponekod rahlo, ponekod pa močno smešni.

Ob njih je Zupančič postavil tri osrednje osebe v igri: Pavle Kržišnik, inženir arhitekture, Milena, pozneje njegova žena, Andrej, njen ljubimec. Stara zgodba v trikotju, ampak svojko in novo povedano. O teh treh pravi avtor: »Marsikaj jih veže na svet njihovih zgoraj imenovanih sopotnikov. A so bolj osveščeni od njih in zato tragični«.

Njihova tragičnost ni v tragičnem konfliktu — tega v igri ni — ampak, rekli bi, v njihovem družbenem položaju: ker jih, kot je točno povedal avtor igre, marsikaj veže na svet njihovih zgoraj imenovanih sopotnikov, to je na svet malomeščanstva, so ostali izven življenja, pravega življenja, dobrega življenja. Živijo — ampak mimo življenja.

Potem sta pred nami še Branjik, ki vnaša v igro poetični element, komentira dogodke in tudi sam poseže v zgodbo, ter Marička, služabnica, ki pa ni samo epizodna oseba, temveč ima do dogodkov svoj odnos.

Za kritika, ki mora svojim bralcem kar najkrajše kar največ povedati o avtorju in igri je najzanimivejši Branjik, alias Mirko Zupančič. Na prvi pogled mu vidimo, da je pisatelj. Ne tak, ki napiše pet tisoč besed vsak dan, pa opravi vmes še pet sestankov in oblikovno urednolajo v kavarni. Branjik pravi: »Sel bom

na igrišče in se pogovarjal z otroki, krmil bom svoje golobe in čakal bom«.

Branjik je dobrohoten in prizanesljiv. Svojim malomeščanom se smeje in jim veselo mežika. Nenevarni so zdravemu človeku, tako resnično odveč in omtveti, da se jim še smejeti ne moreš z izeto ali grenkobo, le prizanesljivo se jim smejiš. Prijeten je Branjik v tej svoji dobrohotnosti. Nekaj mu pa zamerim: če nam je že pokazal kroniko o teh malomeščanih, da jih ni orjal z ostrejšimi, jasnejšimi potezami. Ne vem, kako gleda on na to, ampak jaz poznam takih ljudi tudi nekaj, ki niso tako zelo nenevarni zdravemu človeku in okrevajoči družbi. Navsezadnje: v Cankarjevem Pohujšanju je župan zares župan in se obnaša po županski cerovnik po cekovniško, da-car po dacarsko; ostrejša sociološka opredelitev njegovih malomeščanov bi Zupančičevim »Situacijam« dala register več — satiro.

Verjamem, da bo Branjik še hodil na igrišče in se pogovarjal z otroki, pa krmil svoje golobe. Ampak čakal pa ne bo več.

Skrb celjskega gledališča za izvirno slovensko dramatikoj je že prislovična. Tudi ta uprizoritev je bila pripravljena z izredno skrbjo (režiral je Branko Gombač). V skupini malomeščanov sta bila zares imenitna Slavko Strnad in Janez Skof, Branjika je z ugledno prizadetostjo oživel Marjan Bačko, Mileno in Andreja Vera Perova in Janez Eržen — sicer pa: ves nastopajoči ansambel (Pavle Jeršin, Tone Terpin, Albin Penko, Marjanca Kosič, Horvatoval, Jože Pristov, Marija Goršičeva) pa tudi avtorja scenejske glasbe (Marian Vodovec in Sveta Jovanovič) — so pomagali do uspeha.

Od „Slovenske lipe“ do Svobod

Prosvetni večeri

ZADNJIČ smo pisali o političnih »Slovenske lipe«, današnji sestavek pa posvečamo njenim prav tako pomembnim prosvetnim večerom, ki so bili v letih med obema vojnama verno ogledalo nenehne rasti njenega raznoterega izobraževalnega dela. Prosvetni večeri, ki so jih organizacijski odseki »Svobode« takrat prirejali širom po Sloveniji, so imeli svoje posebno obeležje. Bilí so stalna revija vsega, kar so dramski, pevski, glasbeni in splošno izobraževalni odseki dnevnó snova. li, hkrati pa tudi praznik delavstva, ki se je naglo razvijalo, uspešno ustvajalo znanje, prodiralo v svet umetnosti in soustvarjalo. Taki večeri so bili izpolnjeni z igrami, recitacijami, glasbenimi in pevskeimi točkami ter s predavanjem o aktualnih političnih temah, dosledno namenu, ki je bil bistven za delo »Svobode«: da se izoblikuje razgledano, v duhu marksizma vzgojeno in z revolucionarno voljo prežeto članstvo. To ni so bile diletantske prireditve v navadnem pomenu besede; dosegle so nasprotno zlasti v večjih krajih zavidljivo vsebinsko in umetniško višino.

Redne delavske prosvetne večere je uvedla najprej ljubljanska »Svoboda«, njenemu zgledu so kmalu sledila društva v Sloveniji in na Hrvaškem. Pri teh prireditvah je pogosto sodeloval tudi ljubljanski »Delavski oder«, ki se je v nekaj letih razvil v odlično gledališko ustanovo. Glasbene točke so obsegale dela najboljših domačih in tujih komponistov, od Forsterja do Brahmsa in Čajkovskega. Tudi pevske točke so bile

vedno podane s strogim umetniškim kriterijem. Posamezne pevske skupine so se uveljavile tudi na festivalu delavskih pevskih zborov iz Slovenije in Hrvaške l. 1930, ki je zbudil zanimanje v vsej slovenski javnosti. Prvo nagrado je dobil pevski zbor iz Ruš. Privlačna posebnost prosvetnih večerov so bili govorilni zbori, ki so bili takrat za naše občinstvo novost. Pri teh prireditvah so navadno sodelovali tudi znani solisti, dirigenti in pianisti. O nekem takem večeru beremo v poročilu iz Rogaske Slatine, objavljenem l. 1933, naslednjo značilno oceno: »Koncertne prireditve v »Zdraviliškem domu« niso zbujale več nobenega zanimanja med tem razvijenim internacionalnim občinstvom. Pa se je zgodilo, da je podružnica »Svobode« v tem kraju priredila v istem domu svoj koncert. Dvorana nabito polna, občinstvo pa presenečeno nad umetniško višino podajanja. Nastopil je pevski zbor steklarjev, vsega 16 pevcev, pa kakšnih! Vsi harmonično ubrani; dinamika izborna, glasovi čisti. Aklamiranj in plaskanja ni hotelo biti konca. Na koncertu sta sodelovala tudi flautist Korosec in pianist Galati, ki sta zaigrala Mozartov koncert za flavto in klavir; koncertna pevka Vukova, ki jo je spremljal dirigent ljubljanske opere Neffat, pa je pela arije Čajkovskega in Verdija.« Tako dopisnik. — Prosvetni večeri »Svobode« so bili v resnici vselej častna manifestacija delavstva in dokaz visoke stopnje njegovega kulturnega razvoja.

Gh

POGOVORI MIMO GREDE

Brez prostega časa

PETER LIPAR — zborovodja Prešernovega pevskega zbora, komponist in ravnatelj Glasbene šole v Kranju, je menda govori poplaren, da ga ne bo treba še posebej predstavljati. Namesto

tega — nekaj misli iz razgovora.

»Ko bi bil dan vsaj malo daljši, potem bi nekako šlo.« In tistemu, ki sem ga obiskal na Glasbeni šoli v Kranju, — potem je navezal razgovor na priprave v zvezi s 50-letnico kranjske glasbene šole, ki jo bodo praznovali 6. junija letos. Od tod je razgovor presko-

čil na Prešernov pevski zbor. Takote je pripovedoval:

»Prešernov pevski zbor je nastal tik po osvojitvi 1945. leta. Zella kranjskih pevcev — članov predvojnih pevskih zborov Delavsko kulturnih društev Vzajemnost, Narodna čitalnica in Prosvetno društvo, da bi ustanovili nov pevski zbor, je bila s tem uresničena. Do ustanovitve je prišlo prav za prav po naključju. 20. maja 1945 so se namreč na pogrebnih svečanostih za tovaršom Regincem, ki je padel kot naša zadnja žrtev vojne, zbrali peveci predvojnih pevskih zborov. In postel se niso več razšli. To je bil moški pevski zbor, leto kasneje je bil ustanovljen ženski zbor, mešani pa 1952. leta. Danes šteje mešani pevski zbor 30 pevcev in pevke«.

Mimogrede: na uspehe, ki jih je zbor dosegel v nepolnih 14 letih, so lahko zborovodja Lipar in peveci upravičeno ponosni. Na republiških in zveznih festivalih vokalne glasbe je dosegel zbor najvišjeje mesto. — O težavah, ki tašale zbor — in teh ni malo — skoraj ne bi kazalo govoriti. Predvsem je zadržega z mladimi pevci. Pomankanje sočnih glasov je občutno predvsem v moškem zboru. Obetajo si, da bo mladinski zbor vrgel dovolj mladih pevcev, s katerimi bo do lahko zapolnil vrzeli v rešernovem zboru. »Kaj menite o zborovski kulturi in posebej o programski politiki na Gorenjskem?«

»Rast in razvoj pevskih zborov na Gorenjskem zadovoljujeta. Najslabše je v okolici Skofje Loke, zlasti pa Tržiča. Vzrok za trivilje je predvsem v pomankanju zborovodij in organizatorjev, pa čeprav pevec, ki bi radi gojili pesem, ne manjka. Kar pa zadeva programsko politiko, menim, da pri nekaterih zborih še vedno ni zadovoljiva. Zbor, ki želi napredovati in dosegati uspehe, bo predvsem opustil nenatrčno sestavljanje sporeda. — Zborovodja ne bo več sestavljala sporedov iz zborovske litvete od apud nam? — Zborovodja v roke, temveč bo skušal vnesti v spored urejenost, načrtnost, enotnost in idejnost. Taki koncerti so tudi dobro obiskani. Popolnejšo sliko o stanju pevskih zborov bo pokazala okrajna revija pevskih zborov in instrumentalnih ansamblov 9. in 10. maja v Trzinu, ki jo bodo pripravili v Trzinu. Če želi govorimo o revijah, pa še tole: republiški festival pevskih zborov bo 7. junija v Kranju. Tu bodo izbrani tudi najboljši zbori, ki bodo zastopali slovensko zborovsko kulturo na zveznem festivalu, ki bo od 4. do 7. julija v Nišu.«

Manj zgovoren je bil tovarš Lipar, ko sem se lotil njegovega požrevalnega dela na kulturno prosvetnem področju. Iz njegovih besed sem razbral komaj toliko, da njegov besednjak nima besed: prosti čas.

S. S.

● NEDAVNO smo pisali o neodločenosti stališč sindikalnih podružnic v podjetjih do širjenja Prešernovih knjig. Navedli smo besede poverjenika družbe v »Litostroj«: »Pri širjenju knjig Prešernove družbe v podjetjih se močno pozna premajhna zainteresiranost sindikalnih podružnic...«

Morebiti bi kazalo tokrat še posebej opozoriti na posebno ugodnost, ki jo nudi Prešernova družba svojim naročnikom z obročnim odplačevanjem knjig.

● ZA 122 DIN MESEČNO: vsak mesec bogato ilustrirana revija OBZORNİK, ob koncu leta 5 knjig redne zbirke in še dve dodatni knjigi. Skupaj 19 zvezkov z nad 2000 stranskimi črticami.

● ZA 222 DIN MESEČNO: vsak mesec revija OBZOR-

NIK, vsak drugi mesec roman iz zbirke LJUDSKA KNJIGA, ob koncu leta pa 5 rednih knjig in še 2 dodatni knjigi — skupaj 25 zvezkov z nad 3000 stranskimi bogatimi poučnega in zabavnega branja.

● ZA 333 DIN MESEČNO: vse kot za 222 dinarjev, le da so vse knjige vezane v polplatno.

Nobena druga založba pri nas ne more nuditi našim delovnim ljudem knjig s tako ugodnimi pogoji.

Vendar žal vse preveč drži beseda poverjenika, ki z grenkoba govori o »premajhni zainteresiranosti sindikalnih podružnic...«

Ne dvomimo, da bi v prav vsaki sindikalni podružnici našli človeka, ki bi bil voljan prevzeti poverjeniške posle za Prešernovo družbo — sindikalna podružnica morajo stvar le dovolj resno zagrabiti. Res, sindikalne podružnice imajo tudi druge, za podjetje mnogo pomembnejše skrbi — vendar, naj spet ponovljamo besede, da človek ne živi samo od kruha in da nas vsak napora za višji standard, boljše življenje privede samo na pol poti do cilja, če ne bomo obenem skrbeli za kulturni dvig delovnih ljudi? Da standard ni samo dinar v delavčevem žepu, ampak še marsikaj, marsikaj — in da je med temi »marsikaj« morebiti prav kulturna raven delavca ena glavnih stvari?

Tiste sindikalne podružnice, ki bodo nalogo prijele na pravi koncu in uspele najti pravega človeka, bodo opravile pošteno delo za dvig kulturne ravni članov svojega kolektiva. Da je to mogoče in da lahko dober poverjenik v podjetju mnogo opravi, nam dokazujejo primeri, ko ima poverjenik v tovarni tri sto ali štiri sto naročnikov na zbirke Prešernove družbe. Dober poverjenik bo že našel najboljši pot, da zbere naročnike: morebiti takrat, ko člani sindikata plačujejo sindikalno članarino, morebiti ob delitvi plačil, mogoče tudi na kak drug način. Res je, človeku spolzi prvega plačila iz roka, da sam ne ve kdaj in kako — pa vendar, s spretno propagando bi lahko marsikoga navadili na to, da vsak mesec odrine 222 dinarjev; saj bo vedel, da kdaj da ta denar, vedel bo tudi, da ga je dobro naložil, vase, za svojo družino.

● 222 dinarjev vsak mesec: to naj postane navada — kot je navada, da odrinemo vsak mesec 444 ali tudi 888 dinarjev za marsikaj ne le opekarniškega, ampak celo škodljivega. Pri nekaterih je 222 dinarjev vsak mesec že navada in to nam dokazuje, da bi lahko bilo tako tudi pri drugih, ki zdaj morebiti za to niti ne vedo. mm

Kajetan Kovič

PISCI PRED OBČINSTVOM

Z literarnimi večeri sem imel precej opravka. Najprej sem bil poslušalec. To je bilo v tistih časih, ko svojega imena še nisem razobešal po revijah in časnikih, ampak sem ga z velikim nočem vrezoval v šolske klopi klasične gimnazije v Mariboru. Takrat sem pisal tudi dnevnik in v njem sem zabeležil svojo prvo »kritiko« literarnega večera, ki so ga priredili ljubljanski književniki leta 1946 ali 1947 v mariborski ljudski univerzi: v glavnem so me zanimali njihovi obrazi, drža, kretnje, glas.

KMALU zatem, v začetku 1948, sem tudi sam prvič nastopil s svojimi pesnimi v isti dvorani. Imel sem tremo, kakor je pozneje do di-

plome na univerzi nisem več poznal. Nastopal sem dijaški klasične gimnazije, prve gimnazije in učiteljske. Vsega nas je bilo devet, od tega smo kasneje samo trije resneje zašli v literaturo. Publika, v glavnem dijaška, je prizadevno ploskala, prijatelji so čestitali, nabral sem si nekaj moralnega kapitala za osvajanje dekliskih src in v Mladini je izšel o prreditvi kritiki podoben članek. Ognjenj krst je bil mimo.

Pozneje sem večkrat razmišljal o čaru neposrednega stika med avtorjem in občinstvom. Kadar govorimo dandanes o pesnikih, pisateljih ali drugih ljudeh peresa, radi uporabimo besedo: književnik. Predstava besednega umetnika je v naši zavesti neločljivo vezana na knjigo. V posredništvu, ki ga knjiga opravlja, je nedvomno velika prednost našega časa pred davnimi stoletji, ki so poznala samo govornico ali rokopisno literaturo. Pisateljevo delo je postalo dostopnejše širšim plastem, načelno: vsakomur, ki zna brati. Razdalje so se zmanjšale: knjiga pripotuje lahko tudi v najbolj zakonito vas in pripoveduje tam o ljudeh, ki so oddaljeni tisoče kilometrov ali pa že sto in sto let mrtvi. Pripovedovala je dedu in očetu, pripoveduje sinu in bo že zmeraj govorila vnuku in pravnuku.

In vendar: mrtva črka ne pove vsega. Besede imajo tudi svojo zvočno plat, ne govorijo samo s pomenom, ampak tudi z ritmom in melodijo. Živa beseda zaradi tega zmeraj prepričljivejše osvaja kot bralcu na milost in nemilost prepričana knjiga.

0 nastopajočih avtorjih

Morda bi bil prisiljen zanikati misel o večji prepričljivosti živih besed, če bi upošteval samo avtorje, ki sem jih poslušal na literarnih večerih. Tudi pisatelji je danes v mislih predvsem knjižna oblika njegovega dela in tako so neredki med njimi obupno slabi recitatorji svojih lastnih del. Nekateri je mogoče slišati edino v prvi vrsti, spet drugi imajo navado, da polovico teksta »požrejo«. Seveda ne gre metati vseh v en koš.

Občinstvo lahko tudi ob slabšem slušnem učinku pride na svoj račun. Tisti, ki so prišli iz radovednosti, si lahko deset minut brezplačno ogledujejo avtorja, ki so ga prej morda poznali samo iz knjig in primerjajo svojo predstavo o njem

z živo podobo. Drugi spet, bolj sentimentalne duše, občutijo zadovoljstvo, ker lahko za urico ali dve dihajo isti zrak z ljudmi, ki pišejo knjige. Kljub modernim časom pomeni v človeški zavesti napisati knjigo še zmeraj vsaj toliko, kot zabiti gol v republiški ligi.

0 občinstvu

Včasih so bili literarni nastopi omejeni zgolj na večje centre. Glavno publiko so sestavljali izobraženci in dijaška mladina. V zadnjih desetletjih pa se je silka občinstva močno spremenila. Ne samo v večjih krajih, ampak tudi v takih, ki bi jih moral iskati na precej podrobno zemljevidu Slovenije, je Društvo književnikov priredilo vrsto literarnih nastopov. V vaseh, kjer imajo samo šolo, cerkev in gostilno, v tovarnah, v najrazličnejših šolah in zavodih, v bolnicah in zdraviliščih — povsod je bilo mogoče slišati živo slovensko besedo. Ta nova publika je ne redko mnogo pristronejša in mnogo sprejemljivejša za lepo besedo od snobovskih izobražencev v večjih centrih, pri tem pa nič manj kritična ob slabšo napisanih delih. Ob sočevanju z njo se pisatelj ne nehalno zaveda, da uspe lahko edino dobra literatura in da se dobre literature ljudje ne branijo. Zavedati pa se bo moral tudi dejstva, da je treba najti in poiskati vseh tistih sto in sto novih in še neizrabljenih možnosti, ki bo slej ali prej postala glavni odjemalec literature.

Osebnost sem prepotoval na recitacijskih turnejah Slovenijo vzdolž in počez, nastopal pa sem tudi na Hrvaškem in v Srbiji. Lahko bi napisal celo knjigo veselih in prišrnkih spominov s teh potovanj, vendar v glavnem to ne sodi v okvir tega članka. Zelo rad se spominam nastopa v mariborski tovarni MTT, kjer nas je nabito polna dvorana delavcev po končanem osemurnem delavniku poslušala z izredno zbranostjo in pozornostjo, potem literarnega večera v Kanalu ob Soči, kjer so nas zasuli z aplavzom in cvetjem in nam na kraju pridelili celo gostijo, ali nekega drugega v Radgoni, kjer je med prireditelji ugasnila luč in so potem nekaj časa svetili poslušalci z žepnimi baterijami itd. Tudi marsikakšna vesela zgodba se je primerila na teh potovanjih. Ko smo v nek kraj

na Primorskem ob neki taki priložnosti sporočili imena nastopajočih, jih je izdelovalec plakatov na hitro prebral in naznanil občinstvu namesto: da bosta poleg teh in teh nastopila tudi Lojze Kovačič in Kajetan Kovič, novico, da bo Lojze Kovačič bral svojo novo Kapitan Kovič. Se iz dijaških let se spominam nastopa na neki obrtni šoli na Stajerskem, kjer je vnet pedagog izkoristil literarni večer za temeljito vzgojno pridigo svojim gojencem. Ko je predstavil nekega našega bolj drobnega tovariša je dejal: »Poglejte ga, kako je majhen in droban, vendar se pridno uči in tudi pesmi že piše. Kaj pa vi? Samo lenarite in pretepete se, sram vas bodi!«

Znana anekdota z epilogo

Vse zgodbe seveda ne govorijo o prirediteljih in o publikah, tudi kakšna pikra o literatih je vmes. Eno od teh naj povem tudi tukaj.

Na nekem literarnem večeru je bral svoje pesmi pesnik M. Od nekdaj se je pod oder prilezal na kradla mačka in ves čas njegovega nastopa presunljivo zavijala. Na njem je nastopil prozaiščar Z. in mačka je utihnila. Po povratku z odra se proza pohvalil pred pozidjo, češ: »Poezija je bila tako zanič, da je še mačka ni mogla prenesti, medtem ko je proza spoštljivo in zbrano poslušala. Pesnik pa se ni dal in takoj je sledil odgovor: »Pri moji poeziji je mišljavkala, od tvoje proze pa crknila!« — Toda zgodba ima še svoj epilog. Če ustno izročilo ne laže, je za obema omenjenima nastopila neka pesnica. Ko je prebrala prvo pesem, se je mačka ponovno oglasila. Prozaiščar je zrasel greben. »Vidiš,« je rekel pesniku, »nov dokaz, da slabe poezije ne prenese.« »Ne,« mu pesnik spet ni ostal dolžan, »prej je resnično crknila, kaj še ne veš, da se ob pesmih nastopajoče pesnice mrtvi od groze prebujajo!«

Kulturni pomen

Če zdaj nekoliko pozabimo na vse te vesele in včasih tudi zlobne zgodbe, ki pričajo o tem, da Slovenci le nismo narod brez humorja, moramo ugotoviti, da imajo literarni večeri lahko svoj globok kulturnovzgojni pomen. Mislim predvsem na dve stvari: vrsta literarnih večerov je

KULTURNI ZAPISKI

Prvi gledališki klub v Sloveniji

»VKJUCITE SE V GLEDALISKI KLUB«, piše v oglasni omariči Delavskega odra v Ljubljani. Vabilo je namenjeno vsakomur, ki mu gledališke predstave niso zgolj zabava in preganjanje dolgega časa in želi pogledati tudi za kulise odskih ustvarjalcev. Organizatorji upajo, da se bodo za program kluba ogledali predvsem mladi ljudje, saj so predvideni tudi pogovori o mladinskih gledališčih, da ne omenjamo posebej obiskov filmskih in televizijskih studiov, debat o mednarodnem gledališču doma in po svetu, sestavov z znanimi in neznanimi slovenskimi dramatikami, itd. itd. »Gledališko umetnost je moč ljubiti na več načine«, pravijo pripravilci kluba: »eni se ji predajajo kot poklicni igralci, drugi gojijo zanjo na amaterskih deskah, tretji pa jo ljubijo od daleč, kot zvesti oboževalci iz parterja. Zakaj se ne bi ti tretji kdaj pa kdaj zbrali tudi zunaj gledaliških hiš in poklepali o vsem, kar jih žuli in kar bi radi zvedeli.«

Naj povem še, da po svetu podobni klubi niso redkost in da je tudi za ljubljanskega precej zanimanja. Kako se bo življenje v klubu odvijalo, bomo še poročali.

Prenovljeno lutkovno gledališče

Lutkarji KUD Jože Herman-ko iz Maribora so nedavno tega odprli prenovljeno gledališče na Partizanski cesti. Prostora so preuredili prikopno in sodobno, tako da vzbuja vtis majhnega gledališča. Posebne zasluge za uspehe gledališča ima Danilo Vranec, ki je tudi režiser Slavka Andresa igre »Baš Celika«, s katero so Hermankovi lutkarji pričeli novo obdobje svojega gledališča.

Lutke vodijo v tem gledališču po novem, tako imenovanem »vajanje« sistemu. V svetu ga sicer že dobro poznajo, pri nas pa se šele pričene udomačevati, čeravno nudi široko možnost gibanja lutk.

Doslej so igro že večkrat uprizorili, vselej z velikim uspehom in ob polni dvorani. Velike in prikopne lutke so delo kiparja Franca Jezovskega, sceno pa je izdelal akad. slikar Bojan Golija. Delo je iz srbohrvaščine prevedla Alenka Glazerjeva.

Zaradi izrednega zanimanja odraslih je vodstvo lutkovnega gledališča uvedlo tudi posebne predstave, ki niso namenjene otrokom. Ob četrtih zvečer obiskuje gledališče od-

raslo občinstvo, ki je navdušeno nad lepo uprizoritvijo. V foyeru lutkovnega gledališča nameravajo prirediti manjše likovne razstave, kar kaže vsekakor pozdraviti. Tokrat razstavlja v tem prostoru akad. slikar Bojan Golija. —se—

KUD v učilnici

V Gradišču na Kozjaku ima KUD dramsko in lutkovno sekcijo ter knjižnico. Lani so štirikrat igrali »Ploho«, pomniti pa so na nove kulse, ki so jih deloma izdelali igralci sami, nekaj pa sta prispevala HC Fala in ruska občina. Iz te podpore so kupili tudi nekaj novih knjig, tako da ima knjižnica zdaj približno 300 zvezkov. Člani KUD prikačujejo, da bodo ob gradnji nove osemletke upoštevali tudi potrebo po novi dvorani, saj zdaj igrajo kar v učilnici.

Ob severni meji

V Sentilju ob severni meji imajo pridno dramsko skupino, ki je lani uprizorila več iger in gostovala tudi v Volčini. Prav tako skrbijo tudi za naraščajoči, saj imajo marljivo pionirsko skupino, ki je navduševala mlade gledalce s prikupnimi nastopi.

Knjižnica je obiskala lani 771 bralcev, ki so si izposodili 1323 knjig. Za nabavo novih knjig sta doletela dve zvezki občina in pa KUD. Ljudska univerza je priredila 20 predavanj in literarnih večerov.

V okviru KUD Mejniki delujejo trije zbori: pionirski, moški in tamburaški. Vsi so večkrat nastopili, običajno ob raznih prireditvah.

Lutkarji v Pesnici

KUD »Marica Kerenčič« iz Pesnice je svojo dejavnost v preteklih mesecih in lani usmerilo predvsem k mladini. Tako je lutkovna sekcija uprizorila igro »Dedek Mrz« se pripravljajo in z njo štirikrat gostovala tudi v Mariboru. Na tekmovalju lutkovnih odrov mariborskega okraja je skupina zasedla drugo mesto, prejela diplomu in denarno nagrado za nabavo novih glavnic lutk. V lutkarskem krožku sodeluje 20 otrok, kar kaže, da so šolarji povzeli zgled starejših lutkarjev. Upriporili so lutkovno predstavo »Mihec ima rojstni dan« in odprli celo v šoli razstavo scene opreme. Učiteljica Tomažičeva je vključila lutke tudi v šolski pouk kot poživljajoče sredstvo. Otroci imajo kajpada ob tem svoje posebno veselje. Videti je torej, da se Pesnica razvija v eno naših podeželskih lutkarskih središč.

bila v letih po osvoboditvi v krajih, kjer skozi vse leto ni nobene druge kulturne prireditve in so torej ekipe Društva slovenskih književnikov opravljale v nekem smislu pionirsko prosvetno delo.

Druga stvar, ki je ne kaže prezreti, je kulturna propaganda za knjigo. Osebnost stik bralcev in avtorjev marsikoga izpodbudi k večjemu zanimanju za lepo besedo, po podat-

kih, ki smo jih dobili, je namreč neredko prav po literarnih večerih narasel obisk v knjižnicah, kjer so poslušalci zahtevali dela pisateljev, ki so jim bili posebno všeč.

Razveseljivo je, da so literarni večeri dosegli tako množičnost in si pridobili med bralci tudi primerno popularnost. Literatura postaja tudi na ta način vse bolj in bolj široka ljudska lastnina.

film

Projektor, trak in šola

Šolski in poučni film polagoma zavzema vse vidnejše mesto v našem šolskem in izobraževalnem sistemu. Kljub razmeroma skromnim začetkom in prvih povišanih letih, danes že začenjamo s proizvodnjo tovrstnih filmov in z načrtnim uvajanjem v šolstvo. Sodobna šola mora temeljiti na uporabi sodobnih sredstev, kamor sodita med drugim ozki film in diafilm.

Ko danes na dolgo in široko razpravljamo o šolski reformi, da bi tako naše šolstvo, pa naj že gre za tip splošnoizobraževalne, strokovne ali visoke šole, postavili na sodobnejše temelje, ga prilagodili našemu razvoju in našim potrebam, ko skušamo dati delavstvu to, za kar ga je preteklost oškodovala, nikakor ne moremo mimo dejstva, da je s sodobno šolo nujno povezana tudi zahteva po sodobnem načinu pouka in izobraževanja. Ne samo, da spreminjamo učne načrte in programe, da vnašamo vanje resnično življenjsko stvarino, da skušamo kolikor je mogoče povezati teorijo in prakso, pa je treba spremeniti tudi način, metodo, izobraževanja in sredstva, ki jo le-ta zahteva. Rezultat takega prizadevanja je bil pred leti ustanovljeni Zavod za šolski in poučni film, ki naj bi s svojimi sredstvi in s svojim delom prispeval k razvoju šolstva in izobraževanja naspolh. S pomočjo filmskih sredstev, kakršna so ozki film, diafilm, diapozitivi itd. namreč lahko v veliko krajšem času podamo veliko več snovi, pri čemer postane ta snov mnogo bolj pestra in hkrati mnogo bolj dojemljiva ne samo mladini, temveč tudi odraslim. Zato tudi ne gre zapostavljati tega učnega pripomočka.

Ko je bil leta 1955 ustanovljen Zavod za šolski in poučni film, je bil njegov namen in naloga čimbolj razširiti uporabo šolskega in poučnega filma po naših šolah, v tovarnah, ljudskih univerzah in pa ob tem smotrno razdeljevati tiste filme, ki so že bili na razpolago. V glavnem je sicer šlo za dediščino, predvsem za skromno število še uporabljenih šolskih filmov, in pa za nekaj filmov, ki jih je Zavod dobil od Tehnične pomoči. Sicer pa je zelo zanimiva primerjava stanja pred časom ustanovitve zavoda s sedanjim. Tako je bilo na primer ob njegovi ustanovitvi v Sloveniji kakih petdeset projektorjev za ozki film, laniško leto pa se je število povzpelo že na 360. Se večji je porast števila diaprotektorjev. Medtem ko v prvem letu zavodovega dela ni bilo registriranega nobenega tovrstnega projektorja, pa jih je bilo leta 1958 že 1054. Tudi filmskih kopij je bilo tedaj le 630, sedaj pa jih je že preko 2.300. Povečalo se je tudi število odjemalcev. Od nekdanjih sedemdeset jih je bilo lani že 854.

Ze teh nekaj, na prvi videz skopih podatkov priča o precejšnjem koraku naprej. Toda kljub vsemu moremo vedno znova ugotavljati, da smo v uporabi ozkega filma in diafilma v šolstvu in ob izobraževanju še vedno nekje v repu, ako

primerjamo stanje pri nas s stanjem v drugih evropskih državah. Vzroki za to so kot po navadi subjektivni in objektivni. Med objektivne bi lahko o prvi vrsti prišleli predvsem pomanjkanje finančnih sredstev, med subjektivne pa premajhno zainteresiranost posameznih organizacij za vzgojo in pa nezainteresiranost nekatere pedagogskih kadrov za nova sredstva pouka in njihovo krčevito vztrajanje pri »dobrem, starem« načinu pouka.

Razmeroma močno je doslej poseglo po poučnem filmu kot sredstvu za izpopolnjevanje in poglobljanje pouka naše strokovno šolstvo. Zal tega ne moremo ugotoviti tudi pri drugem šolstvu. Vzrok je v večini primerov pomanjkanje finančnih sredstev. Zato bi bilo nujno, da bi posamezni okraj finančno podprli šole in jim tako omogočili nabavo potrebnih aparatov oziloma filmskih in diafilmskih kopij. Tako vložena sredstva bi se bogato obrestovala, pa čeprav na bolj posreden način. S primitivnim in zastarelim načinom pouka šolske reforme ne bo moč izvesti tako, kot si to danes zamisljamo. Podobno, pravzaprav še slabše je stanje v industriji. Samo s predavanji ex cathedra ni moč kdo ve česa doseči. Tudi več koordinacije med šolstvom, gospodarstvom, industrijo, zdravstvom itd. na eni strani in pa Zavodom za šolski in poučni film na drugi strani bi v prihodnje ne škodovalo, kajti načrtno delo obrodilo vselej bolj bogate sadove, kot pa če ga prepuščamo da rase in živi samo iz sebe. Medtem ko imajo v sosednjih republikah že skoraj vsi okrajni posredovalnice oziloma centre za šolski in poučni film, pa pri nas še vedno poskušamo z ustanovitvijo v Mariboru in Kopru. Ti centri, morali bi biti v vseh naših večjih središčih, naj bi delno razbremenili Zavod za šolski in poučni film, da bi se lahko le-ta v prvi vrsti preumerni v proizvodnjo filmov, zamenjavo in nakupovanje. Na drugi strani pa bi lahko ti centri poskrbeli za smotrno in načrtno uvajanje filma na vsa področja izobraževanja. Predvsem pa naj bi poskrbeli za vzgojo kadrov. Zavod za šolski in poučni film je doslej sicer že pripravil nad 20 tečajev in zaje v njih okoli 700 poslušalcev, potreba pa kažejo, da bi bilo treba storiti še mnogo več. Predvsem v šolah, ki vzgajajo pedagoške kader, se pravi na učiteljskih, na nekaterih fakultetah itd. bi bilo treba poskrbeti, da bi se v metodiko pouka uvedlo tudi seznanjanje z uporabo sodobnih audio-vizualnih sredstev, med katerimi ni na zadnjem mestu ozki oziloma diafilm.

S. B.

V PRIHODNJI ŠTEVILKI BERITE ČLANEK O PRODUKCIJI ŠOLSKEGA IN POUČNEGA FILMA.

Vedno več nezaposlenih v Kanadi

Ob koncu februarja je bilo v Kanadi že skoro 550.000 delavcev brez dela, se pravi nad 9 odstotkov vseh delavcev v tej severnoameriški deželi. Januarja in februarja letos se je število brezposelnih povečalo za skoraj 150.000. Iz Ota-we poročajo, da je položaj hudo napet in da se sponi med sindikati, delodajalci in vlado vedno ostrije. Sindikati med drugim zahtevajo, naj se kad-nadsko gospodarstvo bolj osamo-svoji, tako da se ne bi sle-hera gospodarska nevesnost v ZDA poznala tudi v Kanadi, vlada pa naj začne javna de-la.

Kriza francoske tekstilne industrije

V minulih treh mesecih so na Francoskem zaprli 17 tek-stilnih tovarnov, v drugih to-varnah pa so skrajšali delovni čas od 48 na 32 ur tedensko. Brez dela je ostalo 50.000 tekstilnih delavcev, le delno pa je zaposleno 400.000 delavcev. V vsaj Severni Franciji zaslužio delavci tekstilnih to-varnov le tretjino zagotovljenih mezd. Te podatke je objavila katoliška sindikalna centrala v Parizu in zahtevala, naj vlada zniža maržo malopro-dajne mreže in s tem omogo-či povečanje domače potroš-nje. Generalna konfederacija dela je njene zahteve podpr-la, vodstvo socialističnih sin-dikatov pa je odklonilo svojo podporo, ker neče sodelovati z Generalno konfederacijo dela, ki je pod vplivom komu-nistov.

Milijon Alžircev v taboriščih

Pariški »Monde« je 11. mar-ca objavil podatke o tako imenovanih »taboriščih za pre-seliteve«, v katere je francosko kolonialno vojaštvo v Alžiriji nasilno preselilo že milijon Alžircev. Takih taborišč je se-daj nad tisoč. V njih so zaprti prebivalci »prepovedanih po-dročij«, ki so podpirali partiza-ne. Francoska komanda sodi, da bo s tem množičnim nasi-ljem preprečila prestorbo osvo-bodilne vojske. »Monde« piše, da v taboriščih vlada lakota in da nihče ne skrbi za zdrav-je Alžircev, zato je smrtnost, zalsti med otroki, zelo velika.

Poziv CK KP Italije

Centralni komite Komuni-stične partije Italije, ki je za-sedel zadnje dni preteklega tedna v Rimu, je pozval vse italijanske levičarske stran-ke, naj združijo svoja priza-devanja, da bi rešili politične in gospodarske probleme v de-želi, ki jo nova vlada desnice peha v še hušjo bedo in brez-pravje. V eni resoluciji CK KP Italije je rečeno, da je nu-po potrebna »enotna akci-ja italijanske levice, kajti le tako bo moč premagati se-danje nevarne politične in gospodarske razmere.«

Cipru se obetajo boljši časi

Vodja EOKA polkovnik Gri-vas, ki je te dni odpotoval s Cipra v Grčijo, je dopisniku atenskega časnika »Nea« izja-vil, da so njegovi borci pre-magali velikanske težave »boja zoper veliki imperij« tako majhnem otoku« zato, ker jih je podpiralo vse cipi-rsko ljudstvo in tudi grški na-rod. Izrekel je priznanje oipr-ski mladini in izrazil upanje, da jo bo »v obdobju neodvis-nosti, ki začenja, navdihovalo prav takšno navdušenje, in da bo, strnjena okrog Makariosa, pokazala prav takšno discipli-no.«

Kamerun bo postal neodvisna država

Ob zaključku drugega dela zasedanja Generalne skupšči-ne OZN, na katerem so raz-pravljali o Kamerunu, so sprejeli resolucijo, ki obeta francoskemu Kamerunu, da bo 1. januarja 1960 postal ne-odvisen. Za resolucijo je gla-sovalo 56 držav, 23 držav (med njimi tudi Jugoslavija) pa se je glasovanja vzdržalo. Te de-žele so zahtevale, naj bi v francoskem Kamerunu, pre-den bi postal neodvisen, razoi-sali volitve in omogočili de-lovanje tistim strankam, ki so jih Francozi prepovedali, ker že nekaj let zahtevajo ne-odvisnost. Večina v General-ni skupščini pa se je izrekla proti volitvam. Skupščina je

izglasovala tudi resolucijo, ki priporoča ločena plebiscita v severnem in južnem delu bri-tanskega Kameruna, na kate-rih bi se ljudstvo teh pokrajin odločilo za priključitev k ne-odvisnemu Kamerunu ali k britanski Nigeriji, ki bo drugo leto tudi postala neodvisna.

Stavka italijanskih tekstilnih delavcev

V Italiji je minulo soboto stavkalo 400.000 delavcev tek-stilne industrije. Stavkajoči so zahtevali, naj delodajalci pri sklepanju novih delovnih pogodb upoštevajo njihove predloge o zvišanju mezd, uvedbi premij in odpravi ne-sorazmerij med mezdami de-lavcev in delavk. To je bila prva nacionalna stavka ita-lijanskih tekstilnih delavcev po letu 1951. Organizirali sta jo Generalna konfederacija dela in krščanska sindikalna cen-trala.

Recesije v ZDA še ni konec

Ameriški gospodarski stro-kovnjaki so napovedali, da se bo v februarju, ko se začne sezonska dela v gradbeništvu in kmetijstvu, občutno zniža-lo število nezaposlenih. Pa se ni. Celotno povečanje se je za 18 tisoč. Ob koncu februarja je bilo v ZDA 4.742.000 nezapo-slenih. Recesije torej ni kon-ec. Predstavniki sindikalne federacije AFL-CIO opozarja-jo, da se bo število nezaposle-nih še povečalo, če vlada ne bo z državno intervencijo omogočila industriji, da bo izkoristila vse svoje kapacite-te. Sindikati predlagajo še druge ukrepe, kot na primer javna dela, povečanje social-nih dajatev itd. Podpredsed-nik AFL-CIO Walter Reuther je celo priporočil »množični pohod« brezposelnih delavcev na Washington, ki naj bi vla-di »najbolj učinkovito doka-zal, da je v deželi še vedno veliko število obupanih in lačnih brezposelnih delavcev.«

»Burman« o proti- jugoslovanski gonji

Rangunski list »Burman« je objavil daljši članek o zu-nanji politiki Jugoslavije in o kampanji, ki jo vodi proti Ju-goslaviji del zahodnega tiska in nekaterih dežel vzhodnega bloka. »Burman« opozarja na klevete blokovskihi zagrižen-cev na Zahodu v zvezi z »oži-vitvijo balkanskega pakta« in pravi, da tisk na Vzhodu upo-rablja te klevete kot »odlične argumente za svojo protijugo-slovansko gonjo«. »Gonja proti Jugoslaviji se nadaljuje«, piše omenjeni list, »samo za-to, ker ta dežela ne pripada niti enemu bloku, toda k sre-či je svet spregledal spletke blokovskih držav.«

Kolonialno nasilje v Njasi

Britansko kolonialno vojaštvo v Njasi je začelo obširne »operacije čiščenja« na jugu dežele, da bi »likvidiralo žariš-ča nemirov«. V prihodnjih dneh bodo začeli »čistiti« osrednjo Njaso, čez štiri te-dne, ko se bo končala deželna doba, pa tudi severne pokra-jine. V London prihajajo vesti o poživih vasi in o množičnih aretacijah domačinov, ki se organizirano in ponekod tudi že z orožjem upirajo koloni-alnemu nasilju. Guverner Njase Armitage je dejal, da nemirov v tej deželi »še ne bo konec, ker so še mnogi ljudje, ki jih oblasti iščejo, svobodni.« Doslej so ubili v Njasi že ka-kih 50 domačinov.

Napetost med ZAR in Irakom narašča

Napetost med Združenjo arabsko republiko in Irakom, ki se je močno zaostrila po uporu v Mosul, še vedno na-rašča in težko je reči, kako se bodo končali ostri napadi in protinapadi z obeh strani. V Kairo so se vrnilo diplomati ZAR, ki jih je iraška vlada iz-gnala. Iraška letala so spet kršila zračni prostor. Kairski listi objavljajo vesti o »či-ščenju« v iraški vojski in o-bračnavnih odločitvah, ki so za-žavni upravi, o krvavih obra-čunavanjih med posameznimi političnimi skupinami, o spo-padih v gorah Severnega Iraka, obenem pa trde, da premier Kasem in KP Iraka izdajata arabski boj in tako povzročata nemire itd. V Bagdadu zago-tavljajo, da je upor zadušen in ostro napadajo ZAR ter predsednika Naserja, češ da sta odgovorna za upor v Mo-sulu. Vse ta hrup pa spremi-jajo številni komentariji na Vzhodu in Zahodu, ki polni blokovskega duha in ki spor še bolj zaostrujejo.

Tretji rojstni dan Gane

OD KOLONIJE DO
SAMOSTOJNE DRŽAVE

V vrsti dogodkov in spre-memb, značilnih za prebujanje in emancipacijo »rdečih celin«, zadnjega dela sveta, kjer so se bolj ali manj ohranili kolonialni odnosi, zbuja posebno pozornost politični in go-spodarski razvoj Gane. Čeprav si je ta dežela šele pred dvema letoma pridobila samostojnost, se je kaj kmalu vključila v svetovne dogodke. Dve konfe-renciji neodvisnih afriških dežel, ki so ju na pobudo Gane pri-redili v njenem glavnem me-stu, in vrsta obiskov ganskega predsednika Nkrumahja v raz-nih afriških deželah zgornjo pri-čajjo o naporih te mlade afriške države, da bi našla novo pot v afriškem sodelovanju za obrambo in zaščito skupnih koristi afriških dežel.

Celotna zunanji politična de-javnost Gane jasno kaže, da je ta dežela sprito sodobne raz-delitve sveta na bloke trdno odločena stati ob strani in ubi-rati samostojno, konstruktivno politiko, v kateri ima nenehno pred očmi interese afriških narodov. Neodvisna Gana, je

postala privlačen zgled mnogim afriškim deželah, ki si še niso pridobile samostojnosti. Ne-dvomno bo sleherni nadaljnji uspeh, ki ga bo dosegla Gana na družbenem ali političnem področju, močno odjeknil v afriških deželah, ki so še v trdnih ali zrahlijanh okovih kolonializma.

Zunanja politika Gane je na-daljevanje razgibanosti, ki jo je v notranjopolitično življenje prinesla Narodna stranka kon-vencije, najmočnejša politična stranka v tej deželi. Čeprav se-gajo zametki osvobodilnega gi-nbanja v Gani že v drugo deset-leťe našega stoletja, je postalo to gibanje izrazitejše šele v novejšem času, pravzaprav po razkolu v Združenji konvenciji, ko je bila ustanovljena sedanja Narodna stranka. Ob podpori večine prebivalstva je postala Narodna stranka konvencije nosilka vseh naprednih teženj in poglavitna borka za neod-visnost. V tem boju je odigral pomembno vlogo njen prvi predsednik in sedanji premier Gane dr. Kvané Nkrumah. V

določenem smislu je njegova osebnost simbol uspehov, ki jih je Gana dosegla v dosedanjem razvoju.

ZIVLJENJE POD TUJO OBLASTJO

Ce hočemo bolje razumeti razvojno pot Gane od kolonije do samostojne države, se mo-ramo za trenutek povrniti v preteklost, v tiste čase, ko so se na afriški celini pojavljali prvi glasniki kolonizacije. Zgodovinsko je Gana kombi-nacija štirih ločenih ozemelj: kolonije Zlate obale, protektorata Ašanti, Severne dežele in Toga, področja v skrbništvu Velike Britanije. Na ozemlju kakih 230.000 kvadratnih kilo-metrov živí približno 4,6 milijona ljudi. Prebivalstvo sestav-lja več afriških rodov; med njimi so najbolj znani Akani, ki živijo v južnem delu Zlate obale in v Ašantiju, dalje na-rod Ga v okolici glavnega me-sta Akre in narod Eve v Togu. Zgodovina in ustno izročilo pravi, da so se ti rodovi na-selili na sedanjem ozemlju v več valovih pred 1200 leti.

Ze pred petimi stoletji je zlato privabilo na zahodno afriško obalo prve Evropejce. Najprej so prišli Portugalci, ki so tam zgradili prva naselja že leta 1482. Portugalce so zame-njali Nizozemci, v začetku 19. stoletja pa so prišli Britanci, ki so začeli prodirati v notra-njo celino z izgovorom, da hočejo preprečiti trgovino s sužnji.

Vse do leta 1874 Britanci na tem področju niso upostavili svoje stalne uprave. Sele po-več uporih domačega prebiva-lstva iz Ašantija je Britanija proglasila Zlato obalo za svojo kolonijo. Ašanti je postal pro-tektorat leta 1901. Severna de-žela pa 1902. Togo je prišel kot bivša nemška kolonija pod skrbništvo Društva narodov, upravo pa so zaupali Veliki Britaniji in Franciji. Po drugi svetovni vojni so Združeni na-rodj zaupali upravo ponovno temu deželama. S plebiscitom maja 1958 se je prebivalstvo

britanskega Toga izreklo za priključitev k Zlati obali, ozi-roma k sedanji Gani.

Britanska uprava na Zlati obali je temeljila na načelih posrednega upravljanja. Z dru-gimi besedami: Velika Brtani-ja se je v svoji upravi nasla-

Predsednik Game Nkrumah

njala na organizacijo po rodovih in na plemenske poglavarje. Ne-enakomerni razvoj posameznih delov ozemlja ter nagli napre-dek in urbanizacija obalnega področja so kmalu poglabili nasprotja med obalno deželo in drugimi deli, predvsem podro-čjem Ašanti. V gibanju za ne-odvisnost pod vodstvom Nkru-maha so se zroale zahteve in prebujenost novih mesnih pla-sti, ki so hotele odpraviti kra-jevne tradicije.

Gibanje je prišlo v spor s tradicionalno plemensko orga-nizacijo in s plemenskimi po-glavarji, ki so videli v tem koncu lokalnih tradicij in ne-varnost za lastne koristi. Tako se je notranji spor še bolj za-ostрил v trenutku, ko so se ka-zali obrisi neodvisnosti. Sever-na dežela in Ašanti sta zahte-ovala jamstvo za svoje pravice in federativni sistem, leta 1956 pa sta zagovarjala neodvisnost za vsako ozemlje posebej. Spor so poravnali s kompromisom, v

KRVNI DAVEK

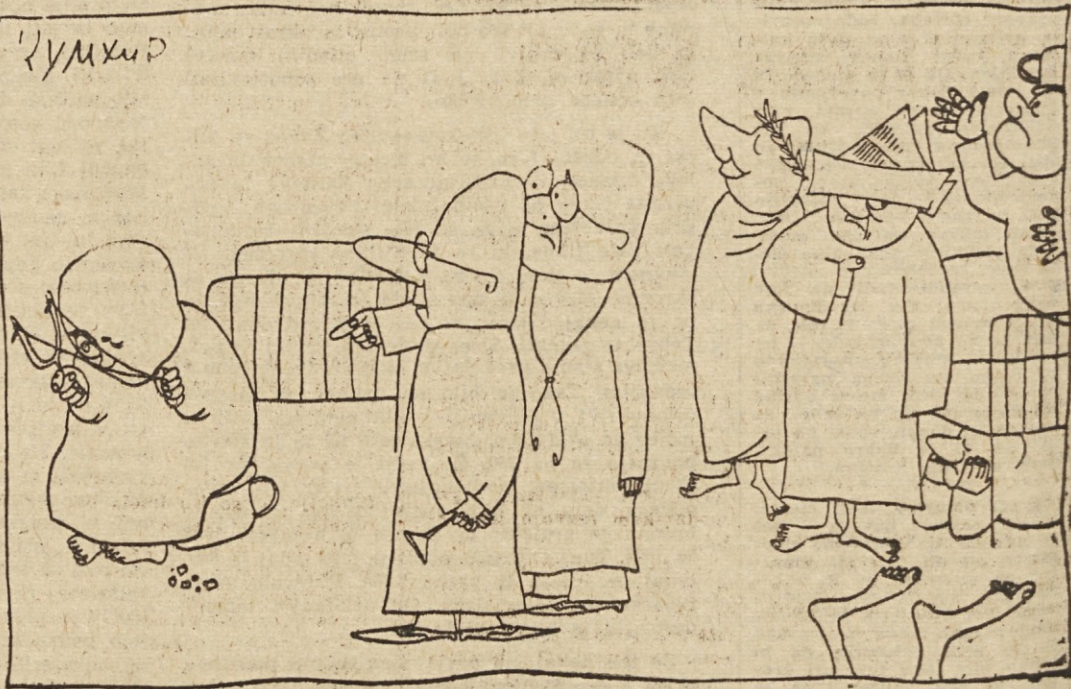
Razen novih milijard, ki jih hoče država dobiti od potroš-nikov in davkoplačevalcev s prodajitvam in drugim ukre-pi, pa zahteva vojaško pove-čstvo, naj bi 600.000 mož, ki se borijo v Alžiriji, okrepiili z na-daljnimi 70.000 vojaki.

Sprito vsega tega je razum-ljivo, da od francoskega ma-glega človeka zahtevajo vse pre-več za vojno, ki ni njegova. Če dodamo še, da francoski mali človek spoznava, da tej vojni ni ne konca in ne kraja, ker je »od brez dna«, postane povsem razumljivo, da se na volitvah dal duška svojemu nezado-voljstvu.

Sodelovanje nasprotnih sin-dikalnih organizacij je rezultat pritiska od spodaj. Sprožil so ga težavni problemi, pred kate-rimi se je znašel francoski de-lavski razred zaradi alžirske vojne, in gospodarska recesija.

R. M.

V BOLNIŠNICI ZA DUŠEVNE BOLNIKE

— TO JE PA HUD PRIMER!... DOMISLIJA SI, DA JE — HODZA...
— NASREDIN — HODZA...?
— NE, NEKI DRUGI...

Milijarde za vojno in francoski mali človek

Nedavne novice povedo mar-sikaj vsakomur, kdor spremlja razmere v Franciji. Rezultati običinskih volitev kažejo, da so si komunisti ponovno pridobili položaje, ki so jih izgubili na parlamentarnih volitvah, in da je degaustična unija za novo republiko, ki je pred nekaj me-seci kot repatica zablistela na francoskem nebu in dobila v parlamentu skoraj absolutno večino, zdaj izgubila precej glasov.

Razen tega prihajajo poročila, da lahko vidite v mnogih francoskih tovarnah voditelje nasprotnih sindikalnih organi-zacij, kako skupno hodijo po delavnicah in razpravljajo o raznih vprašanjih ter celo vsklajajo posamezne akcije. Hkrati je znano, da odnosi med višjimi in nižjimi voditelji niso tako prijateljski.

Kako je prišlo do tega, da so mnogi francoski volivci odpo-vedali zaupanje tistim, ki so jih volili pred komaj nekaj meseci, in kaj je napolnilo razne sindi-kalne voditelje, da skupaj na-stopajo v tovarnah ter razprav-ljajo o skupnih akcijah in ukrepih?

BREME ALŽIRSEKE VOJNE

De Gaulle ni uspelo zaključiti vojne v Alžirju, kakor so ne-kateri upali. Ta vojna pa za-hteva žrtve, ki jih Francozi ne morejo več dati. Za nadalje-vanje vojne se je francoska vlada odločila, da bo skušala z raznimi gospodarskimi ukrepi dobiti od prebivalstva nove milijarde frankov, ki jih potre-buje v ta namen. Ko so postala posledice teh ukrepov zaznav-ne ob vsakem koraku, ker vpli-vajo zlasti na življenjsko raven širokih množic, so se mnogi obrnili k opoziciji.

V Franciji so uveljavili stroge ukrepe za varčevanje, izvedli so velike gospodarske in fina-nčne reforme, sprejeli vrsto novih predpisov o davčni politiki, so-cialnem zavarovanju, zdrav-stveni zaščiti ter o zvišanju pro-voznih in drugih pristojbin. Vse to je prizadelo francoskega ma-lega človeka. Zaradi valutnih, finančnih in gospodarskih re-form kapital pospešeno avtomatizira in specializira podjet-ja. K temu sta ga prisilila re-cesija in ustanovitev skupnega

trga, katerega članica je tudi Francija. V takem položaju pa se lahko obdrži le konkurenčno sposobni partnerji.

Automatizacija in specializa-cija industrije ter drugi gospo-darski ukrepi so sami po sebi pozitiven pojav, toda če jih ne spremljajo drugi ustrezni ukre-pi, na primer v socialni politi-ki, pomenijo odpust določenega števila delavcev in skrajšan de-lovni čas za tiste, ki še ostanejo na delu. Sprito tega se še bolj ostrilo socialne težave, ki jih je prinesla recesija, in tako na-stane paradoks: proizvodnja narašča, hkrati pa se znižuje število zaposlenih delavcev. Delavski razred je v čedalje težejem položaju, ki naj ga po-nazorji primer:

Neka tovarna pediva, ki je do nedavnega proizvajala več vrst tega potrošnega predmeta, se je odločila za izdelavo samo nekaj vrst; proizvodnja se je specializirala. Proizvodni stro-ški so se znižali, tovarna je po-stala na skupnem trgu konkurenčno sposobna, delničarji so si zagotovili dobičke, za takšno proizvodnjo pa je bilo potreb-no 600 delavcev manj. To so odpustili.

Francoski sindikalni tisk na-vaja številne primere, ko so posamezne tovarne začele na-črtno odpustati delovno silo, nekatere pa so nehale obrato-vati. Med manj rentabilnimi podjetji je na primer avtomobil-ska tovarna Simca, ki je od-pustila okoli 600 delavcev in namestencev, pripravila pa od-pust nadaljnjih 1500. Simca ima na trgu čedalje večje te-žave, ker bo Francija petkratno povečala uvoz avtomobilov iz dežel članic Skupnega trga. Skoraj povsem enak položaj je tudi v tovarni Berliex, kjer so iz podobnih razlogov odpustili 800 delavcev. V Nantesu se je tako rekoč čez noč znašlo na cesti 4000 novih brezposelnih.

STROŠKI ZA VOJNO ALI 700 STANOVANJ DNEVNO

Brezposelnost je le ena obli-ka slabšega gospodarskega po-ložaja, so pa še druge. Vojna v Alžiriji pogoltne dnevno tri milijarde frankov. Za nazorno predstavo, koliko denarja je to, naj povemo, da bi s to vsoto lahko zgradili 700 trisobnih

stanovanj. Če hoče država izda-ti dnevno po tri milijarde frankov, jih mora neke dobiti. Kakor pišejo francoski sindi-kalni listi, je med drugim po-segla tudi v socialno zavarova-nje. Neki list je izračunal, da bodo delavci dobili zaradi raz-nih omejitev, ki jih vsebujejo uredbe in predpisi, od social-nega zavarovanja letos 65 mili-jard frankov manj kot lani, da bo socialno zavarovanje la-hko dalo državi novih sto mi-lijard, ki jih dejansko ne dol-guje.

Sredstva za zavarovanje vo-jne v Alžiriji si hoče vlada za-gotoviti tudi z višjimi davki, toda to vplivanje prizadeva širo-ke množice, ne pa tistih, ki v tej vojni zaslužijo. Neka velika industrijska družba bo na pri-mer imela poslej 300 milijonov frankov manj davka, kot ga je plačevala poprej.

List »La vie ouvrière« nava-ja, da se je drobna potrošnja elektrike podražila skoraj za tri franke pri kilovatni uri, medtem ko so velikim potroš-

nikom višali ceno le za osem centov itd.

POSNETO OB REVOLTI CRNCEV PROTI KOLONIALIZMU V BRITANSKI NJASI. TEMNOPOLTI VOJAKI, KI SO V SLUŽBI KOLONIALNE UPRAVE, SO S KAMIONI, BODEČIMI ŽIGAMI IN STROJNICAMI ZAPRLI CESTE, KI VODIJO V NAJBOLJ UPORNE PREDELE. TAKO SO Z VOJASKO BLOKADO RAZDELILI DEŽELO V VEČ KOŠOV. IN VENDAR — SAMO NA VIDEZI ODPOR JE CEDALJE BOLJ ENOTEN!

NAPAD NA PRAVICE KOROSKIH SLOVENCEV

HUD UDAREC DEMOKRACIJI NA KOROSKEM

Slovenska javnost se v zadnjih mesecih upravičeno vse bolj vznemirja zaradi vzdušja in ukrepov, naperjenih proti življenjskim interesom koroskih Slovencev. Poročila s sosednje Koroske kažejo, da kljub opozorilom in protestom koroskih Slovencev ter slovenske in jugoslovanske javnosti, avstrijske oblasti niso storile ničesar, da bi ugodile pravičnim zahtevam koroskih Slovencev, temveč nasprotno privarjavljajo v teh dneh legalizacijo nezakonitega stanja, ki so ga ustvarili na jezikovno mešanem področju Koroske in ki pomeni resničen atentat na življenjske osnove naše manjšine na Koroskem.

Po poročilih z Dunaja sodeč bo avstrijski parlament sprejel novi zakon o slohah na jezikovno mešanem področju Koroske, ne da bi upošteval upravičene pripombe in kompromisne predloge predstavnikov koroskih Slovencev. Avstrijska oblastva

ukinjajo s tem dvojezično šolstvo; s tem popuščajo in dejansko kapitulirajo pred sovinskimi nestrpnostmi na Koroskem, ki so se že vsa leta trudili, da bi odpravili to doslej edino pravico, ki jo je Avstrija priznala koroskim Slovincem. Ta napad na življenjske koristi koroskih Slovencev ima sicer izredno »liberalno« pobudo. Predvideno je namreč, da bi naj delovalo 3 vrste šol, in sicer: slovenske, dvojezične in nemške s slovenskimi oddelki, stari otroci pa naj odločijo o tem, v katero od navedenih šol bodo hodili njihovi otroci. Upravičeno lahko trdimo, da je uvajanje »pravice staršev«, nazvle ponovno izraženo in obrazloženemu odklonilnemu stališču koroskih Slovencev in slovenske javnosti, grobo neupoštevanje predlogov manjšine. Nedvomno mora biti tudi avstrijskim oblastem povsem jasno, da v koroskih pogojih izjava staršev v veliki večini primerov ne more predstavljati izraza njihovega dejanskega razpoloženja. Javno dana izjava je v pogojih šovinističnega pritiska, ki ga izjavljajo na Koroskem v Heimadienstu vladne organizacije, lahko le odraz dejanske neenakopravnega položaja slovenske manjšine na Koroskem.

Novi šolski zakon predvideva tudi, da bo treba šele uradno ugotoviti, kje je manjšina. Zgoraj navedene manjšinske šole bodo lahko uvedli le v krajih, kjer bodo manjšino tudi uradno ugotovili. Jasno je, da ima tudi ta določba, po sedanjih izkušnjah sodeč, edino ta namen, da še bolj zoži področje narodnostno mešanega prebivalstva, saj bi sicer prisotnosti manjšine ne bilo treba ugotavljati, kot je niso v letu 1945, ko so z zakonom o dvojezičnem šolstvu uvedli ta pouk na 109 slohah jezično mešanega področja.

Glede na navedeno je povsem razumljivo in opravičljivo ogorčenje koroskih Slovencev in vse jugoslovanske javnosti, saj avstrijska vlada ni niti minimalno upoštevala številnih, konstruktivnih in zmernih predlogov koroskih Slovencev niti opozorila vlade FLRJ. Nedvomno bo ta korak prizadel udarec ne le slovenski manjšini, temveč vsemu demokratičnemu gibanju na Koroskem. Dogodki v preteklosti so jasno dokazali, da šovinistične sile ne bodo prenehale s svojim rovarjenjem sedaj, ko bo zadoščeno njihovim zahtevam na nacionalnem področju. Nasprotno, zmaga v njihovih zahtevah, da ukinejo dvojezično šolstvo, jim bo dala nove vzpodbude za napade na druge pozicije demokratičnih sil. Zato menimo, da bi napredne družbene sile v Avstriji morale smatrati napade na upravičene pravice slovenske manjšine kot napad na pridobitve vseh demokratičnih sil v Avstriji. Koroski Slovenci so dali v tem smislu vrsto pobud in storili s svoje strani vse, da bi avstrijskim demokratičnim silam olajšali skupen nastop proti nakanam šovinistične reakcije. Na žalost napori demokratičnih koroskih Slovencev niso vzbužili razumevanja kot bi zaslužili.

Nedvomno ta negativni razvoj odnosov do koroskih Slovencev ne bo moral ostati brez posledic za nadaljnji razvoj dobroso-sedskih odnosov med Avstrijo

in Jugoslavijo. V preteklih tistih so se ti odnosi razvijali dokaj pozitivno, prišlo je do vrste gospodarskih in kulturnih izmenjav, še posebno pa je bila ta izmenjava intenzivna med Korosko in LR Slovenijo. Tak razvoj odnosov je omogočalo prepricanje, da bo avstrijska vlada poleg takrat obstoječega dvojezičnega šolstva storila še druge potrebne korake, da zagotovi izvajanje manjšinskih določil avstrijske države pogodbe in s tem omogoči enakopravno narodnostno življenje Slovencev v Avstriji. Nakazani razvoj in odnosih koroskih Slovencev pa žal kaže, da je upravičena bojazen, da bodo postali vsi ti številni stiki med obema deželama zelo problematični. Dobrih sosedskih odnosov in sodelovanja si med obema državama namreč ni mogoče zamisliti v vzdušju, ki je nastalo zaradi ukrepov proti zakonitim pravicam koroskih Slovencev. Na naši strani ni novo prepricanje, da je enakopravno slovenske nacionalne manjšine v Avstriji nujen pogoj za nadaljnji razvoj in poglobljanje meddržavnih odnosov in da morajo biti prav manjšine most in ne prepreka za sporazumevanje med narodi in državami.

Slovenska javnost z vso odločnostjo podpira koroske Slovence v njihovem pravičnem boju za zagotovitev osnovnih narodnostnih pravic in tja, da bo v sosednji državi končno vendarle zmagal razum, ki bo omogočil sporazumno rešitev spornih vprašanj in s tem odprl pot k tesnejšemu sodelovanju med obema deželama v interesu miru in napredka v svetu.

(bl.)

Ozadje izključitve

Te dni sta dobila jugoslovanska sindikata gradbenih in lesnih delavcev pisмено sporočilo, da je izvršni odbor Mednarodne federacije gradbenih in lesnih delavcev (MFGL) na nedavnem sestanku v Blankenbergu sprejel sklep o njuni izključitvi iz te zveze. Sklep sam po sebi ne bi presenetil, saj je znano že od prej, da so voditelji nekaterih včlanjenih organizacij zahtevali izključitev naših sindikatov, ki so se uprli vsiljevanju tujih stališč. Vendar pa zasluži obrazložitev tega sklepa podrobnejšo analizo. In sicer predvsem zaradi tega, ker potrjuje, da so v mednarodnem sindikalnem gibanju še vedno zakoreninjena pojmovanja, ki s svojo enostranskostjo in izključnostjo otežujejo prizadevanje za iskreno in enakopravno sodelovanje.

Takšno pojmovanje je prevladalo v izvršnem odboru Mednarodne federacije gradbenih in lesnih delavcev. To dokazujejo »argumenti«, ki pojasnjujejo izključitev naših sindikatov. Ker ni bilo rasnih argumentov, na primer da ta naša sindikata ne bi redno izpolnjevala obveznosti, ki jih imajo člani te mednarodne organizacije, so morali poseči po ušestih argumentih, po surovostih. Osnovna »argumenta« sta doždevna nesamostojnost zastopnikov jugoslovanskih sindikatov na kongresu federacije v Münchnu leta 1957 med razpravo o madžarskih dogodkih in o razorožitvi ter personalne spremembe v vodstvu ZSJ lanjsko pomlad. To naj bi dokazalo, da jugoslovanski sindikati niso svobodni pri odločanju in zavzemanju stališč, marveč da ravnajo v skladu z direktivami ki jih dobivajo od višjih državnih organov.

V novi obliki so ponovili stare fraze, podobne onim v dobro znanem »Poročilu o Jugoslaviji« Mednarodne konfederacije svobodnih sindikatov (MKSS) iz leta 1952 in v izjavah nekaterih zahodnih sindikalnih voditeljev, ki ocenjujejo družbeni razvoj in vlogo sindikatov v drugih deželah skozi ozke, blokovske naočnike. Čudno, če ne še drugačno, postane vse to, če vemo, da je prav vodstvo te federacije dalo leta 1953 pobudo, naj bi se jugoslovanska sindikata vključila v federacijo. Mar je treba dokazovati, da sta ostali vloga in mesto jugoslovanskih sindikatov tudi v letu 1959 v bistvu isti, kot sta

bili pred nekaj leti, in da jugoslovanski sindikati, prav kot so prej, tudi še zdaj sprejemajo sklepe izključno na zborovanih in kongresih, v vzdušju, polnem svobode in demokratičnosti, o katerem so rekli celo nekateri znani voditelji MFGL, da je bolj demokratično kot pa vzdušje na podobnih zborovanih nekaterih zahodnoevropskih sindikalnih organizacij?

Se bolj čudno je, da MFGL izraža v svojem listu obžalovanje, ker ne more razpravljati z našimi sindikati na temelju medsebojnega razumevanja, češ da »niso sprejeli politike, ki jo je razločila Mednarodna konfederacija svobodnih sindikatov«. Vodstvu MFGL je dobro znano, da ZSJ in torej tudi v njej včlanjeni sindikati niso nikoli sprejeli politike Mednarodne konfederacije svobodnih sindikatov in tudi ne politike nobene druge mednarodne sindikalne zveze po našem izstopu iz Svetovne federacije leta 1950. Nikoli nismo prikrivali svojega mnenja, da so politika in stališča nasprotujoča si mednarodnih sindikalnih zvez obremenjene z ozkosti, nismo jih blokovsko razdeljevali, hkrati smo izražali upanje, da bodo te pomanjkljivosti odpravljene in žejo, da bi postopno premagali nasprotja v mednarodnem sindikalnem gibanju. Prav tako smo vedno poudarjali pripravljenost za enakopravno sodelovanje v konkretnih vprašanjih z vsemi mednarodnimi organizacijami. To svoje stališče smo neštokrat nedvoumno povedali, zato je izključena sleherni pomota. Kako torej pridejo do tega, da našim sindikatom nenadoma očitajo, da ne sprejemamo politike MKSS?

Očitno je, da gre tudi v tem primeru za pritisk MKSS. Z našim dunajskim kongresu leta 1955 je MKSS odkrito grajala tiste mednarodne strokovne organizacije, ki so sprejele jugoslovanske sindikate v svoje članstvo. To je bilo čutili tudi na kongresu MFGL v Münchnu. Med drugimi sta pritiskala dva ameriška sindikata, ki sta leta 1956 baje zaradi članstva naših sindikatov izstopila iz federacije. Sklep izvršnega odbora MFGL samo potrjuje, da se je tudi vodstvo te organizacije odločilo za znano politiko blokovske izključnosti, nestrpnosti in zavračanja sodelovanja s sindikati, ki imajo dru-

gačno orientacijo in druge ideološke koncepcije, za politiko, ki jo ubirajo že vrsto let vrhovi MKSS tako glede jugoslovanskih sindikatov kakor sploh v mednarodnem sindikalnem gibanju.

Sprlo teh »argumentov« v obrazložitev sklepa ni treba ugibati o njegovem dejanskem ozadju. Izven vsakega dvoma je, da zahtevajo od jugoslovanskih sindikatov, naj se odrečejo svojih stališč in gledišč. Mar ne zahtevajo v imenu »demokracije«, da se morajo naše ocene dogodkov na Madžarskem in naša pojmovanja o problemu razorožitve skladati z ocenami in nazori, ki prevladujejo v MKSS? Mar to dejansko ne pomeni dušitve tuje in vsiljevanja lastnega mnenja o zunajpolitičnih in drugih pravnih, ki zanimajo mednarodno gibanje?

Kaj naj rečemo sprlo dejstva, da si vodstvo MFGL laisti pravico do neposrednega poseganja v notranje zadeve naših sindikatov, pravico do vmešavanja v to, kdo bo v vodstvu teh sindikatov? Naj bo to vmešavanje odeto v ta ali oni plašč, razlagamo si ga lahko kot kot dejstvo, da sindikalni organizaciji odrekajo pravico do svobodne izbire svojega vodstva. Mar ne gre za metodo, ki ni združljiva z duhom demokratičnosti in spoštovanja sa-

moupravnosti sleherne organizacije? Za takšne metode ni mesta v mednarodnem sindikalnem gibanju.

Voditelji MFGL so hoteli to svoje vmešavanje prikriti z »bro znanim manevrom«: hinavsko so skušali ločiti članstvo našega sindikata od njegovega vodstva. To se razločno vidi v pismu vodstva MFGL, v katerem je izražena »solidarnost z delavskim gibanjem Jugoslavije«, hkrati pa »obžaluje« sramotne, ki »oblasti vsiljujejo organizaciji«. Z drugimi besedami: voditelji MFGL delajo prav tako kot v različnih oblikah oni v socialističnem taboru, ki naravnost razmetava izrazi ljubezni in simpatij do naših narodov in delavskega razreda, hkrati pa obrekujejo in napadajo vodstvo ter skušajo zabiti klin med ljudstvo in vodstvo.

Ta sovpadnost ni naključje, saj izhaja iz blokovskih teženj, da bi spravili pod nadzorstvo ves politični in družbeni razvoj ter ga naravnali v določeno smer. Sprlo takšnih konceptov je razumljivo, da tako ene kakor druge moti prav ta enodušnost vseh naših ljudi in naše odločno stališče, da ne bomo dovolili vmešavanja od zunaj, marveč bomo ubrali svojo pot se pogovarjali z vsemi na enakopravni osnovi in v tem smislu poglobljali sodelovanje.

Zmanjšanje upravnega aparata

Reorganizacija državnega aparata in upravljanje v gospodarstvu ter sprejem novih planskih nalog za obdobje 1959-62-65 so bila poglavitna vprašanja, ki je o njih razpravljalo bolgarsko narodno sobranje na svojem zadnjem zasedanju. Referat je imel Todor Živkov, prvi sekretar CK BKP, teze o teh vprašanjih pa so sprejeli na ja nuarskem plenumu CK in jih dali v javno razpravo.

Reorganizacija državnega aparata v Bolgariji predvideva odpravo poprejšnje razdelitve na 13 okrožij in 117 okrajev ter ustanovitve 30 novih okrožij kot administrativno-gospodarskih enot, ki bodo prevzele upravo gospodarskih podjetij na svojem ozemlju. To pomeni prehod od resornega na ozemljsko upravljanje gospodarskih podjetij.

V tej zvezi bodo odpravili sedem gospodarskih ministrstev, tako da bodo izmed centralnih organov za upravljanje gospodarstva ostala ministrstva za promet, za finance, za zunanjo in notranjo trgovino ter za kmetijstvo in gozdarstvo.

V tem sistemu bosta došla poseben pomen: a) planska komisija, katere razširjeni oddelki bodo prevzeli večino prisojnosti odpravljenih ministrstev, in b) komite državne kontrole. Ta bo prevzel vse nadzorne funkcije, ki so jih imela doprje posebna ministrstva.

Okrepila se bo vloga bank, ki se bodo ločile od finančnega ministrstva in bodo podrejene neposredno ministrstvu svetovni. Novi sistem organizacije državne uprave in upravljanja pomeni po besedah Živkova »posledno izvajanje demokratičnega centralizma«, kar se kaže v prenosu operativnega uprav-

ljanja na okrožja po eni in v ohranitvi vseh temeljnih pozicij v rokah centralnih organov po drugi strani.

Posledica reorganizacije državnega aparata in upravljanja gospodarstva bo za 130.000 ljudi manjši administrativni aparat in odprava vrste posredovanih organov, po katerih so osrednji organi operativno upravljali podjetja. Od prehoda na teritorialno upravljanje gospodarstva pa si obetajo odstranitev resornih ovir, ki so preprečevale sodelovanje ozemljsko bližnjih in proizvodno sorodnih podjetij.

V razpravi na plenumu CK in v Sobraanju, na tudi v gradnji za javno razpravo niso posevali posebne pozornosti analizi dotedanje gospodarske politike in dela državnega aparata, marveč so se trudili, da bi označili to politiko kot popolnoma pravilno, sedanjega reorganizacijo pa le kot eno izmed stopenj njegovega razvoja. Vendar se vidi tudi iz tistih nekaj podatkov o sedanjem stanju bolgarskega gospodarstva, kako zelo je bila dotedanja politika, politika strogo centraliziranega sistema upravljanja gospodarstva po velikanskem administrativnem aparatu, oddaljena od razvojnih potreb dežele, in tudi to, kako resna ovira nadaljnjega razvoja bolgarskega gospodarstva je postala. Dušila je sleherni pobudo ter onemogočala širjenje pravic nižjih organov, hkrati pa omejevala vlogo in pravice neposrednih proizvajalcev.

V prizadevanju, da bi prispevali k čim radikalnejši reorganizaciji, ki bi pomenila opustitev dotedanje prakse, so nekateri udeleženci razprave naštevati primere in postopke posledice dotedanjega dela »Z mehanizacijo v gradbeništvu —

pše eden izmed njih v »Robot-ničeskem delu« 19. februarja — je bilo ob koncu 1957 takole: skupno 1758 strojev, od tega na delu 835, v popravilu 329, izven dela 416, nepotrebnih strojev pa 178. Med 27 gradbenih žerjavov jih je bilo vključenih v proizvodnjo enajst, štirje niso delali, dvanajst pa jih je bilo nepotrebnih. Med 125 bagerji jih je delalo 79, v popravilu jih je bilo 26, izven dela enajst, nepotrebnih pa devet.

Podobni so tudi primeri o uporabi mehanizacijskih sredstev v kmetijstvu ter strojev in surovini v tovarnah. Redno se je dogajalo, da na enem mestu ležala neizkoriščena sredstva in ob njih dokončni izdelki, na drugem pa jih je zelo primankovalo.

Takšni in podobni pojavi — proizvodnja blaga slabe kakovosti in neustrezne izbire, visok odstotek izmeta, visoki proizvodni stroški in nerentabilno poslovanje vrste podjetij — so nujna posledica omenjene gospodarske politike in sistema upravljanja gospodarstva, dalje sistema nagrajevanja, ki ne upošteva gmočnih pobud proizvajalcev, ter vrste drugih negativnih elementov, ki so bili značilni za dotedanji sistem upravljanja gospodarstva v Bolgariji.

Ceprav se javna razprava ni globlje spuščala v probleme reorganizacije in upravljanja gospodarstva, je vendar izpostavila na potrebo po čim korenitejši in čim širši izvedbi napovedanih ukrepov.

Tudi na vasi so največ razpravljali o stroških za vzdrževanje administrativnega aparata v zadrugah in krajevnih svetih ter o sistemu nagrajevanja

in problemih planiranja kmetijske proizvodnje. Po drugi strani pa je zanimivo opozorilo na prizadevanje Todorja Živkova in nekaterih udeležencev razprave, da bi posebej poudarili da sedanja reorganizacija ne pomeni slabitve centraliziranega upravljanja gospodarstva in vloge državnega aparata. Zlasti zaznavna je bila bojazen pred decentralizacijo in razširjenosti pravic nižjih organov. Zato so pod firmo boja proti morebitnim lokalističnim in anarhičnim težnjam zahtevali, naj bi centralni organi odbrali čim več pravic, še posebej pa naj bi se okrepila vloga planske komisije in komiteja državne kontrole. Namesto da bi poimenovali reorganizacijo kot proces demokratizacije in širšega vključevanja v upravljanje gospodarstva, so posvetili posebno pozornost vračanju nadzorstva po državnem aparatu, vračanju, kako izoblikovati sistem, ki bo zagotavljal čim bolj učinkovitejšo nadzorstvo centralnih organov nad delom nižjih organov in proizvodnih enot. Pri tem so gledali na administrativno kontrolo kot na sredstvo, ki lahko zagotovi izpolnjevanje planskih nalog. Značilno je da v celi vrsti elementov o tem, kateri centralni organ bo nadzoroval na primer finančno poslovanje in uporabo denarja in drugih sredstev v podjetjih — finančno ministrstvo ali državna kontrola — in komu bo podrejena ta ali ona proizvodna enota ali kdo bo operativno vodil določeno gospodarsko dejavnost, sloh niso vedeli in tudi ne iskali rešitve v prenosu, na četrtem postopnem teh pravic na nižje organe na prv. Izvodne enote in na same proizvajalce, v vključevanju druž-

benih organov in neposrednih proizvajalcev v upravljanju gospodarstva.

Januarski plenum CK in marčno zasedanje Sobraanja sta potrdila še poprejšnje združevanje kmečkih delovnih zadrug (v smislu sklenov oktobrskega in novembrskega plenuma CK so reorganizirali 3754 starih v 625 novih zadrug s povprečno 7.000 ha obdelovalne zemlje) in tudi nove povečane planske naloge za obdobje do leta 1962, oziroma 1965, ki so znatno večje od nalog, zastavljenih na VII. kongresu BKP, ki je julija 1958 sprejel tretjo petletko za obdobje 1958-62.

Kampanja za izpolnitve petletnega plana v kmetijstvu v treh ter v industriji v štirih letih — sprožilo so jo s sklepom oktobrskega plenuma ZK — do sledje še ni dala zadovoljivih rezultatov. Začetek te kampanje je pomenil opustitev načrta in razvojnega tempa, ki ga je sprejel partijski kongres konjaj tri mesece poprej. Plan in razvojno smer, o kateri je Živkov dejal na kongresu, da so jo »določili na osnovi temeljitve analize možnosti dežele in poteb po nadaljnjem razvoju njenega gospodarstva«, sta zamenjala tudi nova smer »unkovitega razvoja« in plan, ki predvideva dvojno povečanje. To naj bi dosegli skoraj izključno z intenzivno uporabo »delovne sile, oprali pa bi se na dvajsete množice ter na administrativni pritisk in nadzorstvo po državnem aparatu.

V sedanjih reorganizaciji državnega aparata in upravljanja gospodarstva, v spremembah politike na vasi v opozarjanju na potrebo po novem sistu nagrajevanja in po svobodnejšem delovanju gospodarskih zakonov je zrcali potreba, da se bolgarske proizvajalne sile v nadaljnjem razvoju rešijo sponki so jih predstavljali dotedanji sistem in metode upravljanja. Od tega, ali bodo napovedane ukrepe dosledno izvajali ter nadalje razvijali, bo odvisen tudi nadaljnji razvoj vsega bolgarskega gospodarstva.

K. J.

ZVEDELI SMO...

... da sta se Združena arabska republika in zahodnonemško podjetje Mannesmann iz Düsselendorfa sporazumeli o graditvi treh rafinadorov na egiptovskem ozemlju. Gradili jih bodo dvajset mesecev, gradbeni stroški pa bodo znašali 42 milijonov nemških mark.

... da je vseindijski svet sindikatov sklenil ustanoviti sindikat delavcev v strojegradnji, ker je v tej industrijski panogi zaposlenih čedalje več ljudi.

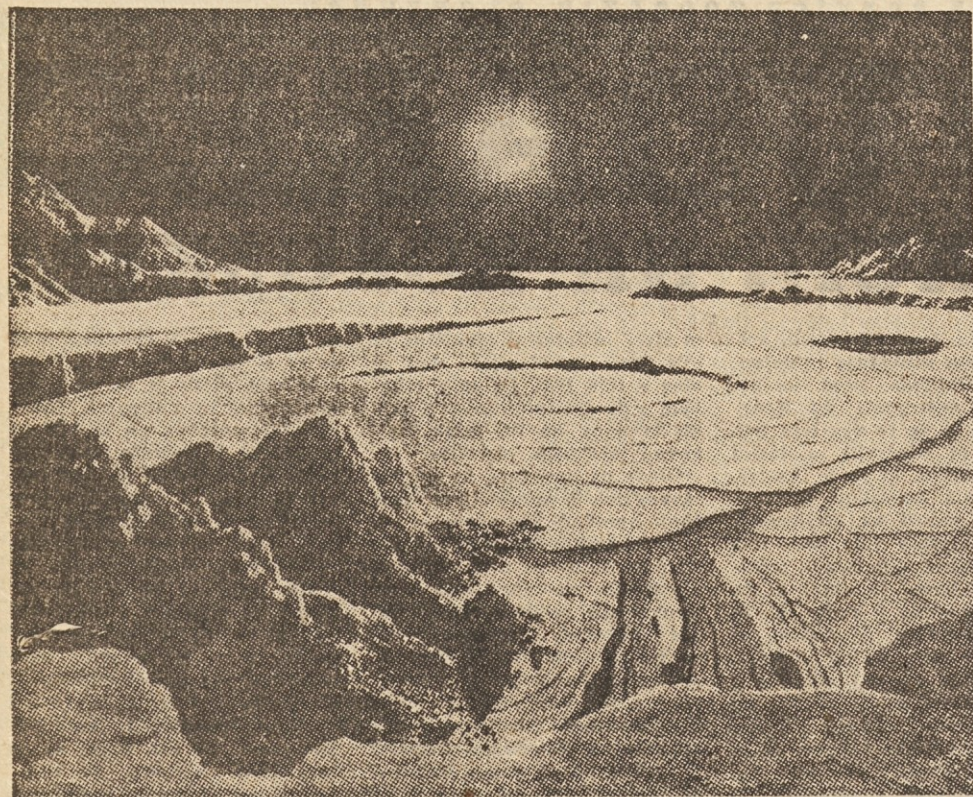
... da menj Mladinski komite evropske regionalne organizacije MKSS, da so mnoga določila v Ustanovni listini mladih delavcev, ki jo je nedavno izoblikovala Svetovna mladinska skupščina, teoretičnega značaja in kot takšna ne morejo

kaj prida koristiti mladim delavcem.

... da je svetovno prebivalstvo naraslo v minulih dveh letih za nadaljnjih 10 milijonov.

... da so na zasedanju ekonomske komisije za Azijo in Daljni vzhod — bilo je od 9. do 18. marca v Broadbeachu (Avstralija) — posebej razpravljali o problemu naglega naraščanja prebivalstva v azijskih deželah ter o posledicah, ki se kažejo sprlo tega naraščanja v gospodarskem razvoju teh dežel.

... da je Zahodna Nemčija uvedla 4,76 dolarjev takse na tona uvoženega ameriškega premoga. Združena zveza rudarjev ZDA je ostro reagirala na ta sklep in ga označila kot »posmehljivo kršenje sporazuma«.

PLANETI, KI SKUPAJ Z ZEMLJO KROŽIJO OKOLI NAŠEGA SONCA, SO MOČNO RAZLIČNI, Vendar se vsi pokoravajo nekaterim skupnim zakonitostim. JUGOSLOVANSKI ZNANSTVENIK MILANKOVIĆ JE RAZLOŽIL ODVISNOST ZEMELJSKEGA PODNEBJA OD KOLIČINE SONČNE TOPLOTE, KI PADE NA POVRŠINO ZEMLJE, IN OD MEHANIKE NJENEGA GIBANJA. NJEGOVO TEORIJLO, KI JO PRIZNAVAMO MNOGI ZNANSTVENIKI, LAHKO UPORABIMO TUDI PRI PROČEVANJU TEMPERATURNIH RAZMER NA DRUGIH PLANETIH, KI SO VSEKOR DRUGAČNE KOT PRI NAS. POKRAJINO NA PLANETU MERKURJU SI N. PR. PREDSTAVLJAJO KOT PUSTO, ENOLIČNO, BREZ VODE, VETRA IN ZRAKA. SONCE, KI VZHAJA NA OBZORJU, SE ZDI PRIBLIŽNO DVA DO TRIKRAT VEČJE, KOT GA VIDIMO NA BOLJ ODDALJENI ZEMLJI. REDKI KRATERJI SO POSLEDICA METEORSKIH PADCEV, GOROV JA IN SKALE PA SO NASTALE SE V CASU STREJAVANJA ZUNANJE SKORJE PLANETA.

Bolezni srca in počitek

Statistični podatki povedo, da povzročajo v Ameriki bolezni srca skoraj dve petini smrtnih primerov. Tudi podatki iz Anglije kažejo, da je skoraj polovica bolezenskih smrtnih primerov takšnih, ki so jih povzročila obolenja srca ali ožilja. Statistika pravi, da se številni srčnih obolenj in število bolezni ožilja veča iz dneva v dan.

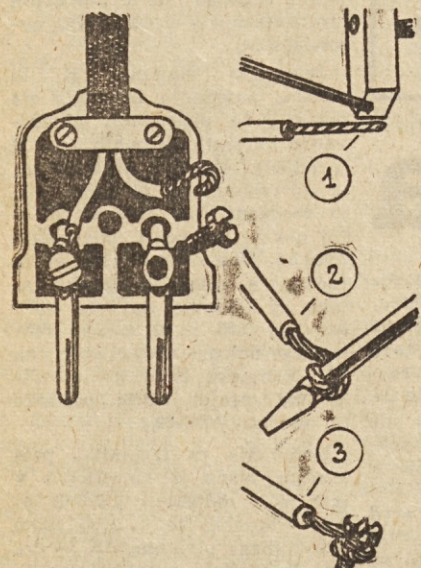
SRCE IN NJEGOVA VLOGA

Srce je glavna gonilna sila, ki s tem, da omogoča pretakanje krvi, dovaja vsem organom našega telesa za delo in življenje potrebne hranilne snovi. Činiteljev, ki pravilno delovanje srca lahko pokvarijo, je več. Od vseh poklicnih bolezni jih je skoraj dve

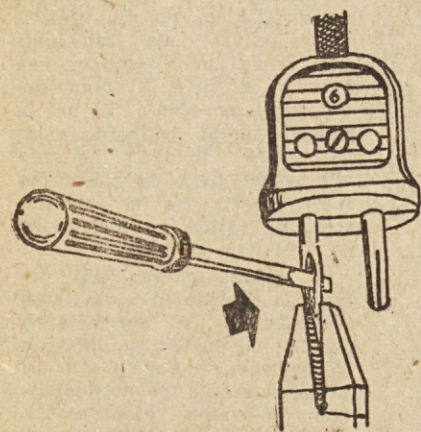
O ELEKTRIČNEM VTIKAČU

Zdi se, da o tako preprostih rešah, kot je električni vtičnik, ne bi kazalo izgubljati besed. Pa vendar naredimo prav pri takšnih »preprostih« popravilih dostikrat napake, ki se nam brez naštetja. Pri električnem vtičniku je dvopolna (običajno pletena) žica pritrjena na vsako od kovinskih nožic z vijakom. Če žica ni dobro pritrjena (lahko tudi vijak ni dovolj priti), se pod vijakom premika. In posledica? Med žico in kovinskimi deli vtičnika začne preskakovati

drobne iskrice, ki bakelitno ohišje in sploh ves vtičnik postopoma segrejejo ter ga kmalu uničijo, resnično »sežgejo«. To se bo zgodilo tem prej, čim močnejše električno napravo (električno peč, likalnik itd.) imamo priključeno. Da takšnih okvar pri vtičniku ne bo, ga bomo popravili takole:

- Ko z žice odstranimo izolacijo (običajno gumijasto), žico dobro očistimo s starim nožem; če je pletena, jo zavijemo in s pomočjo s spajkalom pocinimo (1).

- Nato vijak res dobro privijemo v navoj. Električni vtičnik pa se nam včasih greje tudi zaradi slabega stika z vtični puši, ker se kovinski kontakti slabo oprimejo »nožice vtičnika«. To popravimo tako, da bodisi stisnemo kovinske kontakte v vtični puši, ali pa da razstirimo kontakte pri vtičniku (glej sliko); pri slednjem pozor, kajti »nožice« so iz medenine, ki rada »poči«!

Tudi srčni bolniki smejo delati in celo bolje je, da so zaposleni — Treba jim je le izbrati primerno delovna mesta — Strah pred delovno nesposobnostjo kmalu mine

tretjini takšnih, ki jih povzroča — prah. In tako je tudi skrb za srce, skrb za naše zdravje. Je nasploh, dostikrat bolj proti prahu. Tudi bolezen stalnega povišanega krvnega pritiska postopoma slabi srce. Razni vzroki, ki povzročajo arteriosklerozo in ki so mnogi, se neraziskani, se pojavljajo predvsem na tistih krvnih žilah, ki vodijo v najbolj obremenjene dele telesa. Duševni delavci zbolijo najpogosteje za arteriosklerozo možgan in srca, telesni delavci pa za sklerozo udov in to predvsem tistih, ki jih pri delu največ uporabljajo: kopači in kovači za sklerozo rok, matakariji za sklerozo nog itd.

Glavni vzroki za stalni povišan krvni pritisk so trajna duševna napetost, nenehne skrbi in razburjenje, napetost živcev in pa premajhen počitek. Bolezenske posledice naštetih vzrokov je moč preprečiti s pravnimi higienskimi ukrepi — s pravilnim režimom počitka, z določeno prehrano, rednimi pregledi in pa seveda — s posvetovanjem z zdravnikom.

ALI JE VSAK SRČNI BOLNIK NESPOSODEN ZA DELO?

Srčni bolniki se lahko zaposlijo, seveda pa ne tisti, ki so hudo bolni. Človek z bolnim srcem pa tudi ni sposoben za vsako delo, ampak mu je — vsakemu bolniku posebej — treba izbrati primerno delovno mesto. Težave srčnih bolnikov imajo pogostokrat vzroke iz duševnih in čustvenih činiteljnih, pa bodo socialni in ekonomski vplivi takšnemu bolniku prav gotovo samo koristili. Dokazano je, da se zaposleni bolniki bolje počutijo kot prej in da pravilno izbrano delo ne slabša njihove bolezni, t. j. ne preobremeni njihovega srca. Nesposobnost za delo je prenekaterikrat samo posledica bojazni in mnenja, da bo delo lahko škodilo srcu. Tudi na delovnih mestih, kjer je nujno naglo delo, srčni bolniki lahko dela brez strahu pred posledicami (seveda če delo samo po sebi ni pretežno težko). Videl je bilo, da ima takšen bolnik prve dni dela sicer nekoliko težav, toda pozneje opravlja isto delo brez kakršnihkoli neprilicnosti. Skratka, bolnik se pri delu sam prepriča, da ni nikakršnega razloga za bojazen.

POMEMBNOST POČITKA

Analiza je pokazala, da je od vseh srčnih bolnikov z neke klinike moglo nad 50 odstotkov moških in nad 60 odstotkov žena delati uspešno in brez nevarnosti za zdravje — polni delovni čas. Okoli 10 odstotkov moških in 25 odstotkov žensk pa je delalo v skrajšanem delovnem času. Pokazalo se je, da povprečni bolezenski izostanki od dela niso bili pri vseh teh bolnikih nič daljši kot pri drugih delavcih.

Eden najpomembnejših činiteljev, ki prav

KOLENDAR LEDENIH DOB

Ko je lani decembra umrl v Beogradu profesor dr. Milutin Milanković, aka. demik, podpredsednik Srbske akademije znanosti ter član številnih domačih in tujih znanstvenih ustanov, je z njim izgubila jugoslovanska znanost enega svojih najvidnejših predstavnikov. Milutin Milanković si je z vztrajnim delom pridobil velik ugled in sloves po vsem svetu.

Dogajanja v prostoru in času so bila predvsem njegovo delovno področje. V nam pojmljivi svet števil in zakonitosti je skušal zajeti vesolje do najbolj oddaljenih mehanic ter vse, kar se v njem spreminja, nastaja in izginja. Predvsem pa je hotel razložiti nekatere pojave, ki nastajajo na našem planetu in pojasniti njihovo odvisnost od zakonitosti, ki veljajo za vesolje.

Profesor Milutin Milanković se je rodil 28. maja 1879 v Dalju pri Osijeku. Tehniško visoko šolo je študiral na Dunaju in tamkaj tudi promoviral za doktorja tehniških ved. Na beograjski univerzi je poučeval uporabno matematiko, mimo tega pa se je vse življenje ukvarjal z znanstvenim delom. Njegovi izsledki so našli na močan odziv doma in v tujini, saj so njihovo pravilnost pa tudi praktično uporabnost priznali številni strokovnjaki.

V zvezi z Milankovićevim znanstvenim delom moramo predvsem omeniti njegovo teorijo o planetarnih temperaturah in razlago vzrokov, poteka ter časovne razdelitve ledenih dob. Poleg tega je Milanković izdelal

MILUTIN MILANKOVIĆ, ZNANSTVENIK, KI JE RAZLOŽIL ODVISNOST PODNEBJA OD SONČNEGA SEVANJA IN MEHANIKE GIBANJA PLANETOV — KAJ SE JE DOGAJALO NA ZEMLJI V ZADNJIH 650.000 LETIH? — VZROKI POLEDENITEV V RAZDOBJU ZEMELJSKE ZGODOVINE, KO SE JE POJAVIL ČLOVEK

na osnovi astronomskih dognanj tudi enega najbolj uspešnih predlogov za reformo kalendarja.

ZEMLJA V SIVI DAVNINI

Znanstveniki — zgodovinarji, ki opisujejo preteklost našega planeta, vedo povedati, kako se je Zemlja razvijala vse od časov njenega nastanka — nekateri pravijo, da je od tega minilo približno 3 milijarde let — pa do naših dni. Skoraj presenetljivo pa je, da strokovnjaki še pred nekaj desetletji niso podrobneje poznali prav zadnjega obdobja v razvoju našega planeta, obdobja, ko se je na Zemlji pojavil človek in ko so naravne sile dokončno izoblikovale njeno površino. Za to zadnje obdobje so bile značilne ledene dobe.

Kalendar zemeljske preteklosti pripoveduje, da je bilo nekoč v Evropi podnebje vroče. Pokrajina je bila prekrita s tropskimi gozdovi in sneg je belil samo najvišje vrhove Alp. Toda nenadoma so začeli ledeniki rasti in prodirati v doline. Sneg in led sta prekrila vso Severno Evropo, Anglijo ter del Nemčije in Rusije, tako da so segali ledeniki vse do naših krajev. Nad celino je zavladal mrz, snežna odeja se je spustila na približno 1000 m nadmorske višine in srednja poletna temperatura je dosegla komaj 8 stopinj Celzija. Za prvo poledelitvijo je prišlo toplejše obdobje, potem spet ledena doba in tako se je v dolgih presledkih spreminjala temperatura na Zemlji v zadnjih nekaj sto tisoč letih njene zgodovine.

Da je bilo res tako, vedo povedati in lahko dokazujejo geologi in paleontologi. Niso pa znali prav odgovoriti na vprašanje — zakaj?

MATEMATIČNA TEORIJA PODNEBJA

Nastanek ledenih dob so hoteli razložiti na različne načine, predvsem z astronomskimi vzroki. Toda kaj kmalu so prišli do ugotovitve, da na osnovi astronomskih pojavov prej lahko sklepamo na stalnost Zemljinega podnebnja kot pa na njegovo spremenljivost.

Milanković je problem zanimal že od vsega začetka njegovega znanstvenega dela. Tako, kot nam zakon gravitacije razloži mehanizem gibanja planetov okoli Sonca, je skušal Milanković razložiti odvisnost temperature na Zemlji in na drugih planetih od sevanja sončne toplote. Če bi to odvisnost izrazil z matematičnim računom, bi v resnici dobili uporabno teorijo podnebnja, s pomočjo katere bi med drugim lahko razložili tudi potek temperaturnih sprememb v preteklosti.

Kljub neuspehu prejšnjih astronomskih teorij o nastanku ledenih dob je Milanković vseeno iskal vzroke poledenitev v toplotnem sevanju Sonca. Kaj kmalu je namreč spoznal, da astronomske teorije zato niso priležale do uspeha ker slobod niso bile astro-

nomске. Upoštevale so vse premalo dejstev, da bi z njimi lahko razložili podnebje na Zemlji.

Sonce seva toplotne žarke na vse strani. Samo del teh žarkov ogreva Zemljo, njeno ozračje in druge planete našega sončnega sistema. Temperatura, ki jo, denimo, ustvarja na površini Zemlje, je zato odvisna od količine sončnih žarkov, ki padejo na njeno površino in od njihovega vpadnega kota. Matematično izraziti to odvisnost pa ni lahka naloga, saj Zemlja ne miruje, ampak se vrtil okoli svoje osi in poleg tega še kroži okoli Sonca.

Po večletnem delu je Milanković uspel z jasnimi matematičnimi formulami izraziti odvisnost temperaturnih sprememb na našem planetu od količine vpadne sončne toplote, ki ogreva njegovo površino. Pri tem je upošteval vrtenje Zemlje in njeno gibanje okoli Sonca ter spreminjanje naklonskega kota zemeljske osi glede na ravnilno kroženja. Njegovi obrasli so omogočili točno izračunavanje sprememb količine sončne toplote, s katero ogreva Sonce površino Zemlje in posameznih ledenih dob in na posameznih zemljepisnih širinah. Poleg tega je še na nekaj primerih pokazal, kako lahko izračunamo spremembe v razporeditvi sončne toplote na površino naše Zemlje v davni preteklosti.

ODMEV V SVETU

Mnogi znanstveniki so kmalu priznali pravilnost Milankovićevih trditve. Sloviti nemški klimatolog Kopen je bil prosi za sodelovanje pri proučevanju podnebnja kvartarskega razdobja v zgodovini Zemlje, to je podnebnja ledenih dob. Milanković je zato podrobno izračunal, kako se je razporeditev sončne toplote na zemeljski površini spreminjala v zadnjih 650.000 letih in je tako izdelal natančno časovno zaporedje posameznih poledenitev in vmesnih toplejših obdobji. Milankovićev račun kažejo, da so poledenitve nastopale v več sunkih, ki so jih prekinjala vmesna toplejša obdobja.

Ko so znanstveniki primerjali Milankovićeve račune z geološkimi, paleontološkimi in drugimi podatki, so se prepričali o pravilnosti njegove teorije. Po Milankoviću izračunana topla in hladna obdobja so časovno ustrezala podnebnim spremembam, ki so na zemeljski površini zapustile svoje sledove. To je bil očitni dokaz, da so ledene dobe nastale zaradi astronomskih vzrokov, zaradi spreminjanja krožne poti Zemlje in spreminjanja naklonskega kota njene osi.

Milankovićeva teorija je pomemben prispevek k napredku in podrobnejšemu poznavanju zgodovine razvoja našega planeta. Predstavlja dragoceno znanstveno in kulturno dediščino, ki je obogatila naše poznavanje in prirodnih zakonitosti. Za jugoslovansko znanost pa bo Milanković ostal primer, kako z vztrajnim in poglobljenim delom lahko dosežemo uspehe, s katerimi se moremo postaviti pred vsem svetom.

Kakšen je GM-števec?

Med merilnimi napravami, ki so danes zelo v rabi tako v atomistiki, kot na raznih drugih področjih znanosti, je ena najpogostejših prav gotovo — števec za ugotavljanje radioaktivnega žarčenja. Ta števec sta že 1928. leta iznašla nemška fizika Geiger in Müller, ki se po njima tudi imenuje.

Geiger-Müllerjev števec (na kratko kar: GM-števec) je naprava, ki z njo ugotavljamo in lahko tudi merimo radioaktivno žarčenje. Tega žarčenja, kot je znano, z lastnimi čutili ne moremo zaznati. GM-števec temelji na pojavu, da radioaktivni žarek vedno pušča za seboj kratkotrajno »sled« v snovi, ki skozi njo pro-

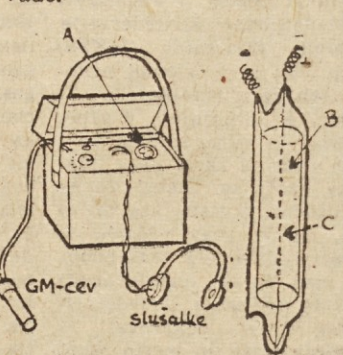
dre; to sled sestavljajo naelktrni delci — ioni — iz atomov in molekul tiste snovi. Običajno je GM-števec narejen iz steklene cevi (glej sliko), ki sta v njej dve kovinski elektrod: negativna ima valjasto obliko, pozitivna pa je zelo tanka žica, ki teče skozi njeno os. Vsa cev je napolnjena z zmesjo plina argona in alkoholnih hlapov. Elektrodi sta zvezani z virom električne napetosti približno 1000 V enosmernega toka.

Vsak radioaktivni žarek (razen nevtronov), ki prodre v notranjost cevi, povzroči zaradi visoke napetosti med elektrodama šibak in kratkotrajno »kratkost« stika — skozi plinsko mešanico. Te šibke tokovne sunke potem ojačuje

posebna elektronska naprava, ki je cev nanjo priključena. Ojačen tokovni sunek je zato moč spremeniti in blisk majhne žarnice-žilke, moč ga je slisati v slušalkah, lahko pa ga tudi zaznamuje poseben števec, ki je podoben taksimetru. Vsak takšen sunek pomeni prodor enega radioaktivnega žarka v števečo cev.

Poznamo več vrst GM-števcev, ki so pač prirejene za različne namene in potrebe. Običajni GM-števec (na sliki) je tako imenovani »raziskovalec« in ga uporabljajo tisti, ki iščejo ležišča uranove rude. Elektronska naprava z baterijami je vgrajena v zaboječ, ki tehta 1–3 kilograme in ga je moč nositi v rokah ali pa čez ramo. V kovinski tulec

vdelano GM-cev drži iskalec v roki. Kadar se s to cevjo približa izvoru radioaktivnega žarčenja (n. pr. uranovi rud), je v slušalki slisati prasketanje, ki je toliko nagelješe, kolikor večja je radioaktivnost rude.

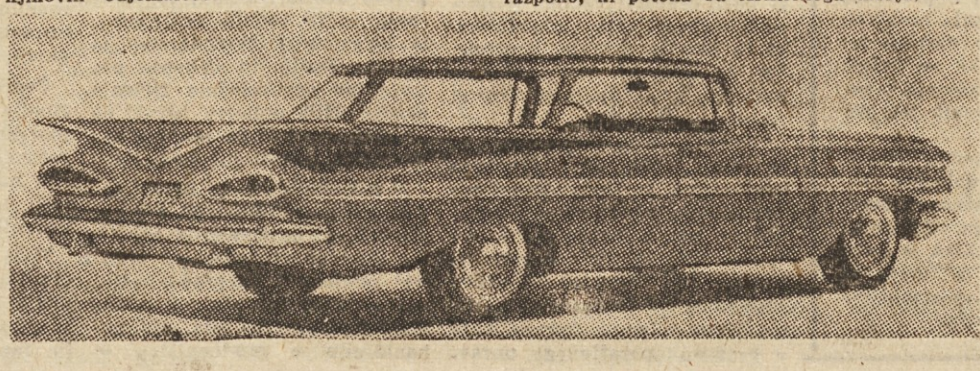
Levo celotna naprava, desno prerez sklopi GM-cev. A — števec za merjenje množine radioaktivnosti, B — kovinski valj, C — volframova žica 1/20 mm debeline.

Novo v svetlu

Avtomobilska moda onkraj oceana

Ceprav je ameriška avtomobilska industrija najmočnejša na svetu, kaže že nekaj let nazaj vse bolj očitno nazadovanje. Ko so pred časom konstruktorji ameriških avtomobilov iznašli »čarobno« geslo — več avtomobilov za isti denar! — so sprva naleteli pri kupcih na ugoden odziv. Toda z leti so stvar pripeljali tako daleč, da sedaj vozijo po ameriških cestah prave »cestne krizanke«, dolge, široke in polne nepotrebne pokromane navlake. Letošnji modeli se v tem od prejšnjih prav nič ne razlikujejo. Za primer vzemimo novi Chevrolet z močno poudarjenimi horizontalnimi linijami, fantastično izoblikovano repno plavutjo in kabino, na kateri sprva težko ločis sprednji konec od zadnjega. Vozilo je opremljeno z 8-cilindrskim pogonskim motorjem, ki zmaga »samo« 135 KS. Za evropske pojme se nam zdi tolikšna moč kar imenitna, toda nekatere ameriške tovarne navajajo, da razvijejo njihovi letošnji modeli, 250, 300 in

celo 380 KS. Sicer pa vse kaže, da prihajajo ameriški avtomobilski konstruktorji navzkriž ne samo z zdravim razumom, ampak s težnjami njihovih odjemalcev. Kljub zveneti reklamam

Razpoka na morskem dnu

Znanstvene odprave, ki so v okviru mednarodnega geofizikalnega leta raziskovale morskno dno, so odkrile 7200 km dolgo podvodno razpoko, ki poteka od Arktičnega morja, sko-

zi Atlantik in preko Indijskega oceana do Pacifika, kjer se spet obrne proti severu in sega do Aljaske. Razpoka je globoka do 8000 m in široka 32 do 40 km.

V zvezi z oceanografskimi raziskovanji v novem času omenimo še proučevanja morskih tokov. Za Zališki tok so na priliko ugotovili, da približno 2000 m globoko skoraj popolnoma izgine, spet pa se pojavi na globlini 2700 m. Vendar pa za razliko od površinskega toka, ki teče v severozahodni smeri, prenaša ta podvodni tok velike količine vode od juga proti zahodu.

Ognjenik na Luni

Sovjetski astronom Nikolaj Kosirev trdi, da so na Luni še aktivni ognjeniki. Do tega prepričanja je prišel na osnovi primerjanja spektrofotometričnih analiz in fotografij, posnetih ob izbruhu enega od Luninih vulkanov. V eruptivnih plinih je Kosirev ugotovil tudi molekule ogljika.

Omenjeni znanstvenik navaja, da so na Luni, kjer ni ozračja, vulkanski izbruh popolnoma drugačni kot na našem planetu. Delci vulkanskega pepela in prahu padajo nazaj na lunino površino izredno hitro, vulkanski plini pa se razgubijo v prostoru z zvočno hitrostjo. Zato, pravi Kosirev, lahko opazujemo izbruhe vulkanov na Luni samo kratek čas.

VOHUN na GORJU

S. KOSLAV

Roman je zasnovan na resničnih dogodkih, spremenjena so le imena oseb in krajev

»Tovariša, kako je? Kaj je novega?« je vprašal Peter.

Odgovoril mu je oni, ki je sedel: »Zjutraj so prišli iz megle, hudiči ustaški! Malo je manjkalo, pa bi se bili spodaj pri Topinu sporijeli za vrat.«

»Ali si prepričan, da so bili ustaši?«

»Seveda, kako bi ne bili! Videl sem jih tako, kakor zdaj gledam tebe. Vrgli smo jih čez Topinski potok, pa so ponovno napadli. Takrat sem dobil tole in ne vem več, kako je bilo.«

Peter in Miloš sta nadaljevala pot v eno, voz z razjencema pa v drugo smer.

Na Kekičevi vzpetini je Peter našel nekaj borcev in komisarja čete, ki mu je povedal, da ustaši napadajo od Banareva in da je že poslal poročilo odrednemu štabu. Ena izmed njihovih bočnih enot je riletela na desetino drugega voda. Pri Topinu so jo vrgli nazaj, še prej pa je tam pustila štiri mrtve in ranjenega častnika.

»Kje je ta oficir?« je takoj hotel vedeti Peter.

»Tam med slivami,« je namesto komisarja Predraga odgovoril eden izmed borcev in pokazal z roko proti desni.

Peter je že stopil v tisto smer, pa je obstal in je vprašal komisarja:

»Kje je komandir?«

»Pri prvemvodu na Budački Gradini. Tudi tam je pokalo. Potem je bilo vse tiho. Desetina tega voda je tam na levi pri Bosničkem gaju. Straže smo postavili daleč spredaj. Tretji vod je zgoraj pri Benakovcih,« je odgovoril komisar Predrag.

Na deblo stare slive se je s hrbtom naslanjal človek tridesetih let. Obraz in črni lasje so bili polni blata. Z roko je pritiskal na rumeni škorenj, pod katerim se nabirala krvava lužica. Prste druge roke je zaril v razmočeno zemljo. Na ovratniku sta se mu svetlikali srebrni črki U.

Peter je stopil k njemu in ga ostro vprašal:

»Iz katere enote si?«

Ustaš je dvignil glavo in molče gledal Petra. Ustnice so mu drgetale, očito se je s skrajnim naporom prisilil, da ni zastokal.

»Iz katere enote si?« je ponovil Peter, oficir pa je molčal.

»Ali ste mu vzeli listine?« se je obrnil Peter h komisarju.

»Smo, tu so.« Iz žepa je vzel zajetno črno listnico. Peter je prelistal knjižico in polglasno prebral: Zastavnik Josip Zavica. Podpis poveljnika: bojnik Ivan Simić.

»Tako torej! Simičeva bratovščina klavcev,« je rekel in strmo pogledal ranjenega ustaša. »Kdaj ste šli na pot?«

Oni je molčal.

»Govori, pes ustaški!« je zaklical Peter in ga bolj mehanično kot namenoma sunil s koncem škornja v iztegnjeno ranjeno nogo.

»Namesto odgovora je oficir zastokal.

Iz doline na oni strani je bilo slišati strele iz pušk. Komisar se je zdrlil in rekel Petru:

»Ena izmed naših patrolj se je gotovo spopadla s sovražniki.«

Peter je videl, da od ranjenega ustaša ne bo izvedel ničesar, zato se je obrnil. S Predragom sta odšla iz sadovnjaka. Vedel je, da bo moral dati komisarju potrebne ukaze in se takoj vrniti v odredni štab, da bo dobil pregled nad položajem na področju prve in druge čete, vendar se je bal, da bi si Predrag in borci napačno razlagali njegov odhod. Zato je rekel:

»Komisar, šla bova do Bosničevega gaja. Sporoči komandirju, naj pride takoj tja.«

Na robu gozdiča, ki je pokrival vrh vzpetine, je bilo v kritju za drevjem nekaj borcev. Peter in Predrag sta se približala večji bukvi. Po strmeh pobočju tja daleč do doline, kjer je tekel potok, so se vrstile njive s pritlikavo koruso. Na obeh straneh potoka je bil travnik, ki je na oni strani skoraj neopazno prehajal v položni grič. V daljavi sta ugledala rdeče strehe vaških hiš. Komisar Predrag je iztegnil roko:

»Tam spodaj je Lepenac. Na to stran pod njim, tik pod to vzpetino, pa so Topine.«

Peter je naravnal daljnogled. Zazrl se je v Lepenac, nato pa v cesto, ki je tik pred vasjo zavila proti desni in se izgubila v široki ravnini. Po njej se je vila dolga kolona pešcev. Peter je opazil dvoje majhnih tankov.

»Obstali so. Kaže, da čakajo. Nemara jim je megle še pregosta,« je rekel in premaknil daljnogled na hrib, ki se je strmo dvigal iz ravnine. Za skalami, ki so bile zelene od planinske trave in mahu, je ugledal skupino ljudi s puškami na plečih.

»Ali je tisto tam Budačka gradina?« je vprašal.

»Da,« je odgovoril Predrag, potem ko se je tudi sam zazrl v tisto smer. »Tam je prvi vod.«

»Bi šla komandirju naproti?« je Peter odložil daljnogled. »Ali veš, po kateri poti bo prišel?«

»Vem,« je odgovoril komisar.

S komandirjem Milanom Conićem sta se srečala na Kekičevi vzpetini. Petru je povedal, da se severno od Budačke gradine približujeta drugi dve koloni, katerih

vsaka šteje kakih 300 do 400 vojakov. S severne strani nameravajo obkrožiti oba voda, je rekel.

Vse dotlej je Peter upal, da gre le za trenutni sovražni napad na osvobodeno ozemlje, za enega izmed tistih številnih napadov, ki se končujejo z vsesplošnim ropom, s požiganjem hiš in še istega dne z vrnitvijo v utrjene postojanke. Njegove upe je podrl tisto, kar je zdaj slišal v zvezi z bojem pri drugi četi.

Pogledal je na uro. Dvajset minut je manjkalo do enajstih. Iz torbice je privlekel zemljevid, ga razgrnil in sedel na štor.

»Poslušajta,« je rekel komandirju in komisarju, ki sta se nagnila k njemu. »Kaže, da bo sovražnik nadaljeval vdor. Nespuščajte se v frontalni boji! Na primernih krajih počakajte na njegove bočne enote. Ne dovolite, da bi neovirano napredoval, hkrati pa se počasi umikajte. Pod večer, ko se bo sovražnik ustavil, zberite vso četo pri Veljunovem.« Na zemljevidu je s prstom označil kraj. »Tja bo prišel kurir iz odrednega štaba. Varčujte s strelivom, borcev ne utrjujte po nepotrebnosti!«

Potem je skočil na konja in rekel kurirju:

»Milič, smer Jasenovo!«

Okrog enih popoldne je bil Peter v odrednem štabu. Našel je Miloša, ki ni bil šel na komite, ker sta medtem prišla kurirja druge in tretje čete s sporočili, da se sovražniki bližajo z močnimi enotami od Banareva in Losinja. Obveščevalni oficir Simo se je takoj odpravil k drugi četi.

Peter je bral poročilo druge čete. V zraku je zahrupelo, takoj potem pa je bilo slišati dvoje oglušajočih eksplozij. Sipe na oknih so se zdobile. Zračni pritisk je Petra malone vrgel na mizo, ob kateri je stal. Brez besed sta Peter in Miloš zgrabila brzostrelke in stekla na prosto. Na dvorišču je tik ob stezi zijala jama. Druga bomba je padla na travnik onstran steze.

Iz lope, v kateri se je nastanil izvidniški vod in kjer je bila v deževnih dneh tudi kuhinja, so tekli borci in izginjali v sadovnjaku.

Spet so se oglasili letalski motorji. Izza hriba je švignila temna senca in zdrvela proti štabu. Peter je naglo potegnil Miloša za roko. Po nekaj dolgih skokih sta bila v jami. Drug ob drugem sta poglela na trebuh. Hrup letalskega motorja se je pomešal z drdranjem strojnice. Spet eksplozija. Zemlja se je stresla. Peter je imel občutek, kakor da bi letalo kje prav blizu zgrmelo na tla. Počasi je dvignil glavo. Že poprej vegasta lopa se je močno nagnila. Očitno je padla bomba tik ob njej.

Brnenje motorja je zamrlo v daljavi, Peter in Miloš sta vstala. Spogledala sta se in se nasmehnila. Po obleki, po rokah in po obrazih sta bila polna blata.

»Zdaj pa vem, s čim si mažeš brke, da so vedno rumeni,« je rekel Peter.

Miloš si je potegnil s prsti po brkih in pobral z njih rumeno ilovico.

»Kar molči, po zemlji si ril prav tako kakor jaz,« mu je odvrnil in stopil k lopi.

Iz sadovnjaka so prihajali borci.

»Ali je kdo ranjen?« je vprašal Miloš.

»Ni, tovariš komisar,« je odgovoril vodnik Mladjo.

Na poti v hišo je rekel Peter Milošu:

»Vse kaže, da so izvedeli, kje je odredni štab. Ali si videl, kako se je zagnal prav sem? Vas, se niti dotaknil ni.«

»Zlodej si ga vadi, nemara res,« je odvrnil Miloš.

»Zdaj je vseeno, tako ali tako se bo treba izseliti iz te podrlje.«

Ker niti ob dveh ni bilo kurirja prve čete, sta menila Peter in Miloš, da na njenem odseku še ni sovražnika. Druga četa pa je poslala še enega sla. Komandir Mile Lovrin je sporočil, da je razbil domobransko kolono in ujel tri domobranci. Od enega so izvedeli, da se je odpravila na pot vsa druga domobranska bojna. Njegova stotinja naj bi prenočila v Sljivnjaku, zjutraj pa bi nadaljevala pot, je povedal ujetnik.

»Tako torej,« je rekel Peter, ko je prebral poročilo.

»Ofenziva. Od Banareva prihaja Simičeva bojna, od Losinja druga domobranska, vsega skupaj kakih dva tisoč vojakov.« Govoril je počasi, z mirnim, enoličnim glasom. Po mizi je razgrnil zemljevid in nadaljeval:

»Z dve sto petdesetimi borci, ki so razmetani po vsem tem področju,« je rekel in z dlani pokrtil zemljevid, »ne moremo storiti kdo ve česa. Siliti moramo vse sile in udariti na določenem kraju. Umakniti se in

ponovno udariti, nato pa jim zlesti za hrbet. Kaj misliš, Miloš?«

»Če je zares ofenziva, ni drugega izhoda. Samo...« Miloš je utihnil in nagrbnat obrvl. »Kaj bo z bolnišnico in z ranjenci, ki ne morejo hoditi? Zdaj jih je štirideset, čez tri dni jih bo mogoče šestdeset in čez...«

Peter je pogledal Miloša, potem pa je stopil k oknu z razbitimi šipami. Pod nogami so mu zaškrpali drobci stekla. Obrnil se je.

»Bolnišnica je za sedaj na varnem. Dva dni bo minilo, preden bodo prišli do nje. Če ne bo drugega izhoda, bomo ranjence spravili v bunkerje.«

Utihišla sta. Zunaj ob vegasti lopi je nekdo popeval z enoličnim glasom: »Malo ja, malo ti, više ja nego ti...« V daljavi so grmeli topovi. Miloš je rekel:

»Kaže, da je pri tretji četi tudi topništvo poseglo vmes.«

Pol ure pozneje sta dva kurirja na konjih ponesla prvi in drugi kratko sporočilo:

»Na poteh proti Sredogradu in Losinju pustite po eno desetino, ki naj spremljata sovražne premike. Z vsemi drugimi vojniki pa krenite takoj proti Veljunovu, kjer se bo zbral ves odred.«

10

Ante Sušilović je preklinjal usodo Partija pokerja je bila izgubljena. Kako da se je spravil polkovnik Pavičič prav nadenj? Tako je, če ima človek smolo. In prav zdaj, ko se mu je zdelo, da jih bo obral vse po vrsti, se je jezil. Tistega nesramnega, sleparskega Tončiča bi se še posebej privoščil. V mislih je že videl, kako prihaja za tremi kralji as in potem še četrti kralj.

»Gospod poročnik, Koturovi so na levi,« je hripav glas prebudil Sušilovića iz razmišljanja.

»Vem,« je kratko odgovoril domobrancu, ki je jeznil za njim. »Tod je lepša pot, bova hitreje tam.«

V večer se je nagibal eden tistih dni, ki o njih ne moreš reči, da so deževni ali sončni, vedri ali oblačni, poletni ali pomladni. Po nebu so veslali oblaki.

Tisto popoldne je polkovnik Ladislav Pavičič na poveljstvu zdruza po naključju naletel na poročnika Sušilovića.

»Ravno prav, gospod poročnik,« je spregovoril s starčevskim glasom. »Pravkar sem razmišljal, koga naj pošljem v Koturove k bojniki Simiću. Kakor veste, je zastavnik Marušić zbolel. Okoli petih se oglasite v moji pisarni!«

»Razumem, gospod polkovnik,« je Sušilović strumno udaril s petami, na tihem pa je staremu polkovniku želel nekaj, česar bi mu nikoli ne smel reči v obraz. Napovedana partija pokerja je bila izgubljena. In zdaj: namesto da bi prijeto zleklen delil karte, jezdi po tej blazni cesti. Fej! Zares imam smolo, se je jezil.

Domobranski poročnik Ante Sušilović je bil doma iz Dalmacije. Bilo mu je kakih petinideset let. Nizke rasti je bil in zavajen, naočniki pa so še bolj poudarjali obliko njegovih rdečih las. Skratka, bil je pravo nasprotno tistega, kar bi si človek predstavljal, če bi slišal le njegov priimek. V civilu je bil bančni uradnik, pri domobranh pa je delal v intendanturi. Gablilo se mu ustaši in Nemci, še bolj za Italijani. Samega sebe je imel za antifašista in partizanskega simpatizerja.

Preden so ga mobilizirali, je živel v Zagrebu. Redno vsak mesec je po gospodinjini hčeri Mileni, ki jo je

včasih malo sira, masla in jajc. Mimogrede je Sušilović »pozabil« svojo torbico s strelivom.

Pet dni kasneje mu je Marko prinesel ducat jajc pa nekaj slanine in sira. »Koliko stane?« ga je vprašal Ante. »Za vas nič, gospod poročnik. No, saj že veste,« je prebrisano odgovoril kmet. Tako sta Marko Bježič in domobranski poročnik Sušilović brez odvečnih besed začela menjavati kmetijske pridelke za granate in strelivo.

»Poslušaj,« je nekega dne rekel Ante kmetu in mu dal tri granate. »Jaz ti bom plačal tisto, kar mi prinašaš, ti pa tole oddaj tam, kjer je treba. Reci, da je moje darilo. Nisem trgovec, temveč... No, saj že sam veš. Če potrebujejo še kaj, naj sporočijo.«

To novico je Marko prenesel Simi Djurinu, obveščevalnemu oficirju tretjega bataljona Gorjanskega odreda. Potem je hkrati s strelivom in granatami prinašal poročila o moči, premikih in včasih tudi o namenih sovražnika.

Mračilo se je že, ko je poročnik Sušilović prispel v Koturove. Pri cerkvi je ustavil konja in vprašal ustaša, kje bi našel bojnika Simića.

»V župnišču,« mu je odgovoril oni in iztegnil roko proti beli enonadstropni hiši za cerkvijo.

»Se nikoli se nisem pogovarjal s tem klavcem. Kako neki me bo sprejel?« se je na tihem spraševal Ante, ko je stopal po dolgem, temnem hodniku. Ustaški zastavnik, ki ga je peljal, je obstal pri vratih in potrkal. Slišati je bilo govorico in smeh. Vstopila sta.

»Poročnik iz poveljstva zdruza,« je rekel zastavnik.

Sušilović se je ozrl po bojniki Simiću, ki je stal pri mizi z veliko petrolejko v sredini. Bil je prejel nizek kot visok, suh, ves v jermenih in v rumenih škornjih, ki so se kar bliskali. Na desni pri oknu sta stala ustaška oficirja. Vsi so se ozrli proti vratom.

»Gospod bojniki, gospod polkovnik Pavičič me je poslal k vam s tem pismom,« je lahko zmedeno spregovoril Sušilović in ponudil Simiću večji ovitek, ki ga je že imel v rokah.

(Nadaljevanje prihodnjici)

KRATKA ZGODBA

Po peronu poletnega letovišča sta se sprehajala dva mladoporočena. Objemal jo je krog bokov, ona pa se je prižela k njemu in bila sta srečna. Skozi špranjo v oblakih ju je gledala luna z mračnim obrazom; bržkone jima je zavidala in se hudovala nad svojim brezkoristnim devištvom. Zrak je bil brez vetra in poln vonja po španskem brezgu in krhljki. Nekje onstran tračnic je hreščal...

Anton Čehov:

Sorodniki

»Kako lepo je, Saša, kako lepo!« je dejala mlada žena. »Zares, človeku se zdi, kakor da sanja. Le pogled, kako ljubeč in prijazen je ta gozdič. In kako priljudni so ti ponosni, molčeči brozjavni drogov! Kar poživljajo pokrajino, Saša; govore nam, da so nekje v daljavi tudi ljudje... Civilizacija... mar ti ni všeč, če ti veter prav rahlo prinese k ušesom odmev vlaka, ki pelje v daljavi?«

»Kajpada... Kako vroče roke imaš! To je od tega, ker se vzemirjaš, Varja, ali imamo nocoj za večerjo?«

»Juho iz kvasa in petelinčka... Petelinček bo zadostal obema. Zate pa sem naročila iz mestja sardine in sir.«

Luna se je skrila za oblake, kakor da hoče ponjhati tobak. Človeška sreča jo je spominjala na lastno osamljenost in samotno bivaljške onkraj gozdov in dolin.

»Vlak prihaja!« je dejala Varja. »Kako lepo!«

V daljavi so se prikazale tri vlažne svetilke. Predstojnik majhne postaje je prišel iz poslopja. Ob progi so se tu in tam posvetile signalne luči.

»Počakajva, dokler vlak ne bo odpeljal, potem pa pojdiva domov,« je dejal Saša in zazehal. »Kako lepo je najino življenje, Varja! Tako lepo je, da kar ne morem verjeti!«

Temna prikazen se je počasi privlačila na peron in obstala. Skoz na pol razsvetljena okna je bilo bežno videti kloboke, ramena, zaspane obraze...

»Ah! Ah!« sta nenadoma zasiljala vzklize iz nekega voza.

»Varja in njen soprog nas čakata! Tam stojita! Varjenka!... Varečka! Ah!«

Iz vagona sta skočili dve deklici in planili Varji krog vratu. Za njima so se prikazali košata starijša

dama in visok, koščat možki s sivimi zalisci, potem dva gimnazijca, obložena s priljago, za gimnazijcema guvernantna, za guvernant pa babica.

»Tukaj smo, tukaj smo torej, prijateljčka!« je spregovoril gospod z zalisci in stisnil Saši roko. »Gotovo si nas že komaj čakal! In najbrž si se hudoval na strica, ker ga tako dolgo ni! Kolja, Kostja, Nina, Fifa... Otroci! Pozdravite bratrance Sašo! K tebi prihajamo vsi skupaj za kakšne tri, štiri dni. Upam, da vaju ne vznemirjamo? Prosim, odkrito nam povej!«

Ko sta mlada zakonca zagledala strica z vso družino, sta se zgrozila. Medtem ko je stric govoril in delil poljube, je v Sašini domišljiji vzklikala naslednja podoba: s soprogo morata prepustiti gostom svoje sobe, svoje blazine in odeje; sir, sardine in kvasova juha bodo izginili v nekaj sekundah; mlada bratranca bosta potrgala cvetlice, razlila črnilo in brbljala; teta bo cele dneve pripovedovala o svoji bolezni — imela je trkuljo in bolečine pod ključnico — pa o tem, da je rojena baronesa von Fintik... In Saša je razsrjeno pogledal svojo mlado soprogo in ji zašepetal:

»K tebi so prišli... Vrag naj jih vzame!«

»Ne, k tebi!« mu je odvrnila vsa bleda, prav tako s pogledom, polnim sovražstva in jeze. »Niso moji sorodniki, temveč tvoji.«

Zatem se je obrnil h gostom in zavpil z veselim nasmeškom:

»Prisrčno pozdravljeni!«

Luna je spet prišla izza oblakov. Kazalo je, kakor da se smehlja; očitno ji je bilo všeč, da nima sorodnikov. Saša pa se je obrnil vstran, da bi pred gosti prikrlil svoj jezni, obupani obraz, odel svoj glas s prijaznostjo in prijateljskimi in dejal:

»Dobrodošli! Od srca dobrodošli, ljubi gostje!«

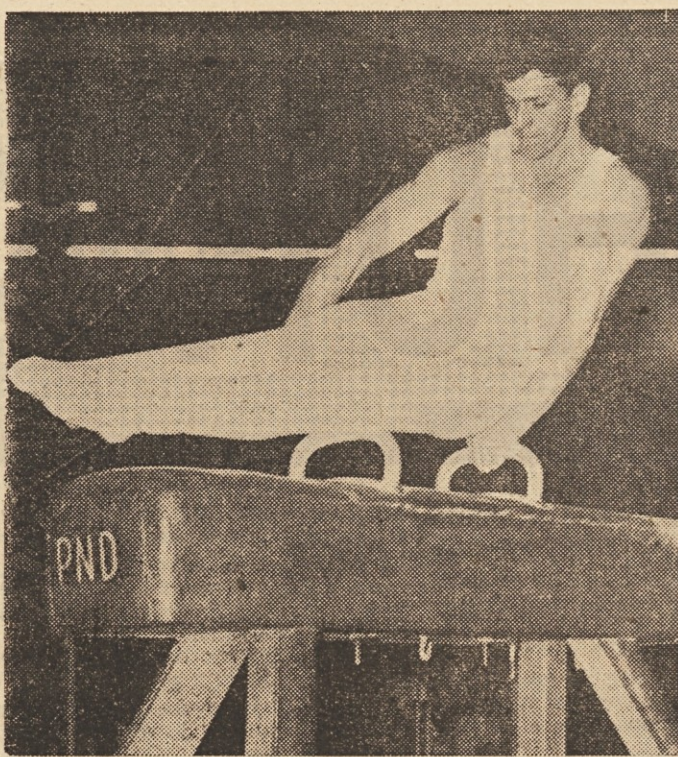
ZAVESTNA AKCIJA ZAGOTAVLJA USPEH

IV. redna skupščina Športne zveze Slovenije, ki je bila minulo nedeljo v Ljubljani, je znova pokazala, da se telesnovzgoj na dejavnost v naši republiki vse bolj krepi. Pri tej ugotovitvi ni ne gre zgolj za številne pokazatelje, marveč predvsem za zmago miselnosti, ki je po zadnjih pomembnih dogodkih (festival, skupščina Partizana, kongres za telesno kulturo) dokončno krenila na pravo pot. Na skupščini SZS so znova poudarili, da se mora telesna kultura povsem vključiti v proces družbenega razvoja pri nas. Postati

mora del družbenega standarda, zanjo pa mora skrbeti naša družba. Eden izmed govornikov na skupščini je v razpravi dejal, da bo telesna kultura dosegla dokončno zmago tedaj, ko bo dobila svoj prostor v družbeni zavesti najširših plasti ljudstva. Čeprav nikakor nečemo trditi, da je tako že sedaj, pa vendar velja poudariti nekatere velike uspehe, o katerih je bilo govora tudi na tem zboru. Prav na skupščini so na primer obvestili delegate, da je delovni kolektiv ravskega železarja

ne minulo nedeljo delal v prid nabiralne akcije za izgradnjo preprostih športnih objektov. Ali ni ravskega primer zelo zgovoren? Ravenčani se torej dobro zavedajo, kolikšne pomembnosti je telesna kultura. Če so pripravljeni za izgradnjo športnih objektov žrtvovati celo del svojega zaslužka, tedaj je vsak komentar odveč. Sicer pa — denar niso naložili slabo. Ko bodo objekti zgrajeni in bo zares vsem železarjem omogočeno zdravo športno razvedrilo, se bo ta investicija gotovo obrestovala. Delovni ljudje bodo pridobili na zdravju, delovnih neseh bo manj, pa tudi dobre volje na pretek. Vse to pa ne bo brez odraza na delovno storilnost in s tem seveda tudi na dohodke železarjev.

Tudi v drugih slovenskih krajih je zaznamovati velik skok v miselnosti. Medtem ko je bilo pred leti še nemogoče pregovoriti kak delovni kolektiv za nastavitve posebnega referenta za telesno vzgojo, je sedaj takih primerov čedalje več. Na skupščini SZS je delegat iz Nove Gorice omenil cementarno v Anihovem, pa tudi drugod so že mnogo razpravljali o takšnih možnostih. In ne samo to. Množična telesna kultura, rekreacijski šport,

Na dan skupščine Športne zveze Slovenije so slovenske telesne kulturne organizacije priredile uspešno revijo športa in glasbe na ljubljanskem GR. Nastopil je tudi državni prvak v orodni telovadbi Miro Cerar, ki je s svojo vajo na konju navdušil polno dvorano.

Partizan : TOPS 2:1

Nogometna enajstovica Partizana iz Jevnice je pred dnevi premagala tovarniško moštvo TOPS z rezultatom 2:1. Tekma je bila v Jevnici.

Prizadevni Karlovčani

V Karlovcu je čedalje večje zanimanje za delavske športne igre. Lani je v tem mestu tekmovalo v 214 ekipah več kot 1700 delavcev in delavk iz gospodarskih organizacij. Podjetja tekmujejo skoraj v vseh športnih panogah, največ zanimanja pa je za kuglanje. Zelo priljubljene panoge so še namizni tenis, šah, odbojka, kosarka, streljanje in nogomet.

Na lanskih tekmah so se najbolj izkazali športniki in športnice sindikalne podružnice tišarskega zavoda »Ognjen Prca«.

JESENICANI — REPUBLIŠKI PRVAKI

Ves januar in februar, pa še polovico marca so trajali boji najboljših slovenskih kegljaških ekip.

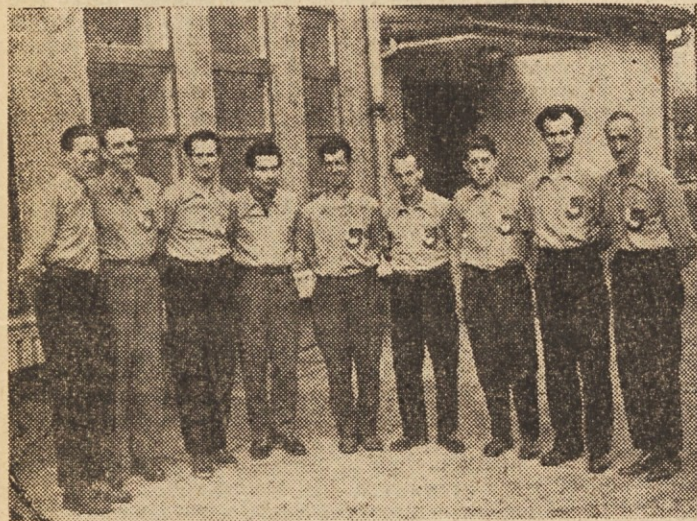
SMUČARSKO PRVENSTVO LJUBLJANSKIH KOVINARJEV
Pokal Litostroja

Na Vršču je bilo minulo nedeljo osmo tradicionalno smučarsko tekmovanje ljubljanskih kovinarjev v veslalomu.

Izidji so bili takli: Gale (Utenšilja) 43,8, Bernik (Tiki) 46,1, Sarf (Litostroj); starostni razred (nad 35 let): Deisinger 50,0, Jarc 51,4, dr. Skapin (vsi Saturnus) 53,3 itd.

V ekipnem tekmovanju je zmagal Litostroj (Sarf, Keber, Belak) 2:23,5, 2. Saturnus (Matulj, Deisinger, Jarc) 2:29,6, 3. Utenšilja (Gale, Kralj, Vidic) 2:39,6, 4. Tiki 3-04,3, TOS 3:15,0, 5. TOPS 3:23,0 itd.

Prehodni pokal je osvojila zmagovalna ekipa Litostroja, ki bo prihodnje leto organizirala to tradicionalno smučarsko tekmovanje kovinarjev v okrajnem merilu.

Zadovoljen nasmeh: kegljači Jesenic so osvojili republiško prvenstvo.

NA ČRNO-BELIH POLJIH

Zaslužno zmagoslavje

Prva sindikalna šahovska liga Ljubljane je že rekla zapik za leto 1959. Še dve sredi, pa bo »likovna« in »preostala« dva dela. In enajsto prvenstvo Ljubljane bo končano. Pri tem se šahisti lahko še posebej postavijo: med vsemi sindikalnimi tekmovanji so najstarejši po starosti, razen tega pa, če vzamemo za merilo republiške meje, edini na tem področju.

Vrnimo se zdaj k prvi ligi, njenemu zadnjemu kolu in končni tabeli. Zadnje sredo smo doživeli prvo (in tudi edino) sesico. Pričeli so si jo Litostroj in račun druge ekipe državnega sekretariata za notranje zadeve. Inštitut »Jožef Stefan« je s »samo« pet točk, se pravi, da je nasprotnikom tudi pustil nekaj dobička. Prvo moštvo sekretariata se je proti Banki zadovoljilo s 4:2. Ker jim tudi višja zmaga ne bi nič prinesla, so dali v vseh štirih igrah paritajski remi, prvi dve deski pa sta pri Banki ostali nezasedeni. — Podjetje PTT je nastopilo tokrat brez Gernika in se močno trudilo, da bi v srečanju z Železničari nabralo čimveč in se zadnji hip morda le še premaknilo za eno mesto više. Na koncu pa je ostalo le pri 3 1/2 in stari razvrstitvi. Isti rezultat je bil tudi v dvoboju DOZ — Radio, pri čemer Radio na eni deski sploh ni nastopil, na eni pa je bil kontumiciran.

Končni vrstni red je takle: Inštitut »Jožef Stefan« 43, Drž. sekretariat za notranje zadeve I 35 1/2, Železničar 32, Podjetje PTT 30 1/2, DOZ 29, Litostroj 27, Radio 23, Banka 20 1/2, OLO Ljubljana 18 in Drž. sekretariat za notranje zadeve II 11 točk.

Iz prve lige izpadeta torej druga ekipa sekretariata in OLO, na njuno mesto pa bosta, kakor kaže, prišla Elektropjekt in »Karel Jeraj (slepi)«. Ti dve ekipi sta krepko na čelu druge lige, Elektropjekt s 40 in »Karel Jeraj« s 36 in pol točkami. Zadnji dve koli tega vrstnega reda skoraj ne moreta spremeniti, kajti najbližji ekipi Litostroj II in Železničar II imata 29 oziroma 26 (z enim dvobojem manj) točk. To pa pomeni, da se bo prva liga kvaliteto še okrepila, kajti

Elektropjekt ima na prvih dveh deskah v inž. Mareku in inž. Siskanu odlične borbe, pa tudi na ostalih deskah dobre igralce, medtem ko je ekipa slepih tako rekoč isovetna z reprezentanco slepih Slovenije.

V tretji ligi je položaj, če se ne bo zgodilo nič nepredvidenega, tudi že približno jasn. Medtem ko Poročevalec se nadalje vztraja na prvem mestu (s 37 in pol točke), pa je Rog po neodločenem srečanju z Žičnico I ostal s 35 točkami kljub neuspehu v prejšnjem kolu trdno na drugem mestu. Sledijo: Žičnica I 32 1/2, Globus-Spedicija I 32, Saturnus 31 1/2. Tovarna kovinske galanterije 29 in pol itd. V višji razred se bosta torej uvrstila Poročevalec in Rog.

Se kratka ocena o prvi ligi, ki ne združuje samo najboljših sindikalnih šahovskih ekip glavnega mesta Slovenije, temveč tudi klopico dobrih igralcev, od provokatorja prek kandidatov do mojstra Gernika. »Atomisti« so doživeli zaslužno zmagoslavje. Bili so na vsej črti boljši od ostalih. Najbolje pričajo o tem rezultati:

same zmage, najmanj s 4:2. Razen tega je bil njihov igralec na prvi deski Trampuz najboljši med vsemi splošno: stodoleten. To je vsakega veliko, če vemo, da je med drugimi igrali z mojstrom Gernikom in kandidatom Kržišnikom in Šiško. Le v enem niso uspeli: načrt — biti prvi vsaj s 4 točkami razlike, ni bil izpolnjen za — pol točke. Zeleni je samo, da bi šli atomisti tudi na republiško prvenstvo, tem bolj, ker so njihove možnosti velike — tudi za naslov prvaka LRS.

Inštitut »Jožef Stefan« sledi skupina Sekretariat — Železničar — Poša in DOZ. Ta vrstni red je kar pravičen, čeprav je med moštvima na papirju določena razlika. Sekretariat ima solidno ekipo. Poša neizkušeno, Železničar in DOZ, zlasti prvi, pa izredno borbeno. V naslednji skupini so Litostroj, Radio, Banka in OLO. Litostroj so dolgo »viseli« zaradi praznih desk, pa so se zadnji hip krepko zvelikli in našli priključek k boljšim. Ostali trije pa so med sabo odločali najslabšega, ki se naj pridruži neizkušenemu drugemu moštvu sekretariata pri odhodu v drugo ligo. Ta usoda je zadelo moštvo okraja, ki tudi pri popravnem izpitu (že lani bi morali izpašiti, pa je zaradi odpovedi izvršnega sveta ostalo eno mesto prosto) ni uspelo.

Splošna ocena bi orej bila: zelo dobro, splošna želja pa, da bi drugo leto bilo še več ekip.

Tudi tretja šahovska liga ima svojega »Trampuz«. To je prva deska »Slovenskega poročevalca« Tit Vidmar, ki je v dosedanjih devetih kolic vse partije odločil sebi v prid.

Nikoli ne bom pozabil nedavnega prijateljskega boksarskega srečanja med reprezentancama Poljske in Jugoslavije na ljubljanskem Go-

OHO - AHA

Aha, ta je pa spomladanska. Iz zimske teme so stopili pod pomladansko sonce vsi naši nogometaši in se prvič pomerili za točke. Presenečen je bilo več kot dovolj. Največje pa so gotovo pripravili Odredovci, ki so v Osijeku 0:2 iz prvih 45 minut pretvorili do konca še v 3:2 v svoj prid. Privrženci Odreda so seveda navdušeni, manj pa tisti nogometaši zanesljivi po Jugoslaviji, ki se že veselo obnovitve športne stave pri nas. »Le kaj bo z našim denarjem,« se sraščujejo. »Kako naj sedaj stavimo? Proti Odredu ali zanj?« In naše mnenje: Naj se kar sami odločijo!

Oho, to je bilo razburjivo! V mislih imamo zaključke svetovnega hokejskega prvenstva v Pragi. Reprezentanca Kanade si je sicer že pred srečanjem z domačimi zagotovila najvišji naslov, zato pa so bili zmage tem bolj željni Čehi, ki so si še lahko priborili bronasto kolajno. In tako se je tudi zgodilo. Čehi so povedli in vse do zadnje

minute vodili 4:3. Tedaj pa je bilo svetovnim prvakom dovolj. Vse so vrgli na eno karto. Iz igre so vzeli vratarja in ga nadomestili z napadalcem. In rezultat? Čehi so ploščici še petič našli pot v kanadsko mrežo. Prav ta gol pa je CSR tudi prinesel 3. mesto pred Američani. Sedaj se ljubitelji hokeja sprašujejo, kako so se Američani neki zahvalili Kanadčanom za uslugo...

Oho, to pa je svetovni rekord — za gotovo! Nogometaši taboeljskega Rudarja so v prvenstvu 1958—1959 izredno razvedrili — v tej panogi tako dobro znan — pojem »domačega igralca«. Kadar so imeli možnost igrati doma, so Rudarji ubrali kar tri variante. V prvi so res igrali na domačem igrišču, v drugi so zaradi kazni nastopali v Ljubljani in v tretji so zaigrali v Hrastniku, ker so sedaj na svojem igrišču obnovili travo. In pri vsem tem je Rudar še zmeraj na čelu tekmovanja v slovenski nogometni ligi...

Aha, ali to preseneča? Jugoslovanske odbojkarice so se na treningu v Mariboru odločile za nov sistem igre. Na turnirju v Leipzigu so vse hotele zaigrati na mreži. »To se bo slabo končalo,« so rekli pesimisti. In ko je že vse kazalo, da bodo obdržali prav (tesna zmaga proti najslabši — nizozemski ekipi in poraz proti Francozinjam), se te naši reprezentanci, nenadoma odprlo. Z zmagama proti Madžarski in Vzhodni Nemčiji so naše igralkice osvojile prvo mesto! Pa naj še kdo reče, da je dopustno podcenjevati novosti...

spodarskem razstavišču. Ne morda zato, ker so bile borbe lepše, razburjivejšie in duhovitejšie kakor na uradnem dvoboju dva dni poprej v Zagrebu, marveč predvsem zaradi prvega nastopa Emila Zurmara (ZTAK Maribor) v jugoslovanski državni reprezentanci.

Se nikoli poprej nisem videl športnika — amaterja, ki bi se tako odločno, a hkrati previdno zagnal v negotovo borbo s slavnim tekmečem. Nobena spoštovanja ni kazal, marveč zgolj trdno prepričanje in znanje! Ze zaradi tega samozavestnega nastopa v odločilnih trenutkih so bili tedaj vsi na Emilovi strani, kar jih je bilo okoli ringa. Se bolj pa je bilo to opazno po njej, ko so neobjektivni sodniki objavili krivico, nepravilno razsodbo, češ da je zmagal Poljak — Kaminski. Nihče v preplopi kupolasti dvorani — celo

Pač, samo nekdo je čisto mirno, športno pristojno in nikovim besedam. To je bil ogoljufani boksar — Emil Zurma. Se več: kot pravi športnik je prišel iz svojega kota in toplo, prijateljsko pozdravil nasprotnika, hkrati pa prijateljsko stisnil roko še sekundantu, najboljšemu evropskemu boksarskemu trenerju in »očetu poljskega boksa« Feliksamu Stammu. Nato je zapustil ring, ne da bi si z besedico dal duška zaradi nenavadne sodnikove ocene.

To pot se ni zgodilo prvič, da je ta simpatični mariborski boksar, po poklicu vesterstrugar, občutil krivico tistih, ki bi morali biti pravični do dogodkov v ringu. Seveda jim Emil skoraj nikoli ni dopustil, da bi mu lahko krivico sodili v ringu. Le malo je namreč doživel nasprotnikov, ki so mu bili kos. Ze podatek, da je bil v letih 1952 in 1953 ter od leta 1956 do 1958 izmenoma prvak

Slovenije v peresolahki in lahki kategoriji, menda najzgovorneje potrjuje to našo trditve. Povrh vsega je bil l. 1953 na državnem prvenstvu v Zagrebu tretji, lani pa je na enaki preizkušnji v Beogradu zasedel celo drugo mesto!

Pot do teh uspehov seveda ni bila posuta z rožicami. Prav nasprotno: ko je Emila leta 1947 pripeljal brat v klubsko prostore »Maribor«, med boksaře, so klubski funkcionarji poštno zmigovali z rameni, češ iz tega drobnega fanta ne bo nikoli dober borec. In so ga kratko malo odgnali, ne da bi se zanj zanimali kaj več. Seveda je Emil mislil drugače; vztrajal je pri svoji odločitvi in se dve leti pozneje spet prikradel med boksaře. Še isto leto je nato prvič boksal za modro bele klubske barve »Maribor«, in sicer v mušji kategoriji v Apatinu. Srečanje je sicer izgubil, kar mu ni vzel veselja do nadaljnjega trdega dela v ringu.

No, kako je naprej uspešno oral trdo ledino, smo zvedeli že na začetku naše zgodbe. Emil se je v teh letih razvil v odličnega boksařa, ki ga spoštujejo

Emil Zurma — odličen in neustrašen borec v ringu. Posnetek z dvoboja proti Poljaku Kaminskemu.

klubski tovariši, prav tako pa tudi sodelavci v železniškem podjetju. Vsi so zanj dejali, da je dober športnik in hkrati dober delavec. Pa še nekaj ne smemo zamažati za to obdobje: leta 1956 si je Emil izbral življenjsko družico — Dragico, dobro leto pozneje pa je zagledal luč tega sveta Zurma mlajši — Gorazd. Kljub

tem novim dolžnostim in nekaterim neljubim dogodkom med športniki pa je sedaj 24-letni Emil vztrajal v ringu. Vselej je našel še toliko časa, da je šel na trenig v Dom tekoatletov ob Rušici cesti.

Danes pravi, da so mu pomagali vztrajati na tej poti — med drugim, seveda, tudi športni novinarji, ki so kdaj pa kdaj napisali o njem kakšno izpodbudno besedo. In res, teh je bil Emil prav v zadnjem času hudo potreben: čeprav se je čedalje bolj razvijal v krepkega boksařa, se zanj sestavljavci državne reprezentance niso niti zmenili, razen da so ga proglasili za olimpijskega kandidata za igre v Rimu l. 1960. Kajpak je Emila to hudo bolelo, češ ti strokovnjaki vidijo samo boksaře okoli sebe. Nas, ki pa imamo toliko srca, da ne pojdemo za denar in slavo v večje kluba, marveč ostanemo zvesti matičnemu društvu, pa sploh ne upoštevajo pri sestavi državne reprezentance.

V takem razpoloženju je Emila zalotil nedavni boksarski dvoboj s Poljsko. Zarek upanja je tedaj poslal v mariborski ring. Pred očmi več kot 5.500 gledalcev in domačih ter tujih strokovnjakov je Zurma pokazal, kaj zmora v ringu. In ko smo po dvoboju s Poljaki na banketu v hotelu »Unionu« pobrali vodilne jugoslovanske strokovnjake za mnenje o Zurmanu, so bili vsi edini v sodbti:

S tem fantom mora jugoslovanski boks računati še vrsto let!

(h)

Smučarji ELEKTRE na Sorici

Zaradi slabih snežnih razmer se je ZSSA Elektra odločila preložiti letošnje zimske igre elektrogospodarstva Slovenije s Partizanskega vrha na Sorico. Spored bo pri tem skrčen in bodo tekmovali samo v veslalomu.

Smučarska značka

Pred nedavnim so izšla doletila za tekmovalce za smučarsko značko vsestranosti. Zahteve niso velike, tako da bo tekmovalce za značko res dostopno vsakomur. Pričakujejo, da bo tekmovalje v prihodnji zimi zajelo vso Jugoslavijo.

TITTOVI ZAVODI

LITOSTROJ

V LJUBLJANI

obveščajo vse

svoje poslovne prijatelje in zveze, da bo telefonska centrala podjetja imela od

24. marca 1959 dalje

naslednje telefonske številke:

39-011 do 39-019

PRODAJNO PROJEKTIVNI BIRO, LJUBLJANA, TITOVA CESTA ŠTEV. 48

Telefonska centrala: 30-531, 30-541

NOVI STANOVANJSKI BLOKI TOVARNE »IMPOL« SLOVENSKA BISTRICA

»Po asortimanu izdelujemo pri nas 16.000 različnih proizvodov.« Tako vsaj so mi zatrčili v prodajnem oddelku Industrije metalnih izdelkov »IMPOL« v Slovenski Bistrici.

Sestnajst tisoč...! Se potem, ko izveš, kaj vse se skriva za tako visoko številko, ostajaš presenečen, osupel. Ze prav, marsikaj izdelujejo v tovarni, vendar 16.000 različnih proizvodov... Mar ni to kljub vsemu le prebrska šala, previsoka številka? Hočeš nočes pa sem se moral v naslednjih minutah z njo sprijazniti.

Ravna, valovita in rebrasta pločevina, Trakovi in zlitine. Profili za vagonsko in karoserijsko industrijo ter za gradbeništvo; okrogli pa šesterooglati in ploščati profili nasploh. Potem cevi, vrvi, valjana in vlečena žica... Iz aluminija z 99 do 99,7 odstotka čistote in iz njegovih zlitin. Prava kopica izdelkov v različnih inačicah, ki se razen po sestavi — razlikujejo med seboj le še po debelini in po dimenzijah. Sestnajst tisoč...!

S pručice na stol

V »uradni« govorici bi se temu reklo postopna rekonstrukcija in modernizacija tovarne. Celoten načrt zanj je bil odobren že pred šestimi leti. Vendar je treba prav ta »že« vseeno še posebej poudariti.

V primerjavi s predvojnjo proizvodnjo je »IMPOL« na vojni povečal svoj obseg proizvodnje za več kot petkrat. Domovina je terjala med obnovo in dneva v dan več. Ob velikih potrebah našega gospodarstva sta novozgrajeni Valjarna bakra in Sevojna in Tovarna kablov Svetozarevo sprva dopolnjevali, potem pa vse bolj prevzemali nase takratni proizvodni program Industrije metalnih izdelkov. V Kidričevem je nastala nova tovarna glinice in aluminija. Vprašujete, kakšno zvezo imajo omenjeni podatki s tovarno »IMPOL«?

Ce si tiste dni hodil po tovarni, opazoval proizvodni proces in ml

mogrede poškilil v skladišča, si lahko opazil marsikaj izdelkov v različnih odtenkih bakreno rdeče in rumene barve je bilo vsak dan manj. »IMPOL« je zlagoma zmanjševal predelavo bakra in njegovih zlitin. V tovarni so se preusmerjali na predelavo aluminija in njegovih zlitin.

Kaj lahko je dandanes reči, da so v tovarni »IMPOL« zamenjali baker z aluminijem in — pika! Ljudje iz tovarne pa bi vedeli marsikaj povedati o neštetih težavah, ki so spremljale pronicanje vse večjih količin srebrokaste, lahke kovine v obrate njihove tovarne. Ne nazadnje bi omenili, da nekateri strojevi in naprave pri novi proizvodnji sploh niso več mogli uporabiti. Rekonstrukcija, modernizacija tovarne je tedaj dobila tudi zanje pravi pomen, pravo ceno.

»No in tako smo takrat pripravili predlog investicijskega programa za rekonstrukcijo in modernizacijo naše tovarne,« ve povedati sekretar podjetja tovarni Milojko Tajnik. Predlog so na pristojnem mestu odobrili. Po programu naj bi najprej uredili stiskalniški obrat, potem valjarno, pa tehnično izpopolnili žični obrat in modernizirali livarno ter stranske obrate. Prvo etapo svoje investicijske izgradnje — ureditev stiskalnškega obrata — je »IMPOL« že zaključil.

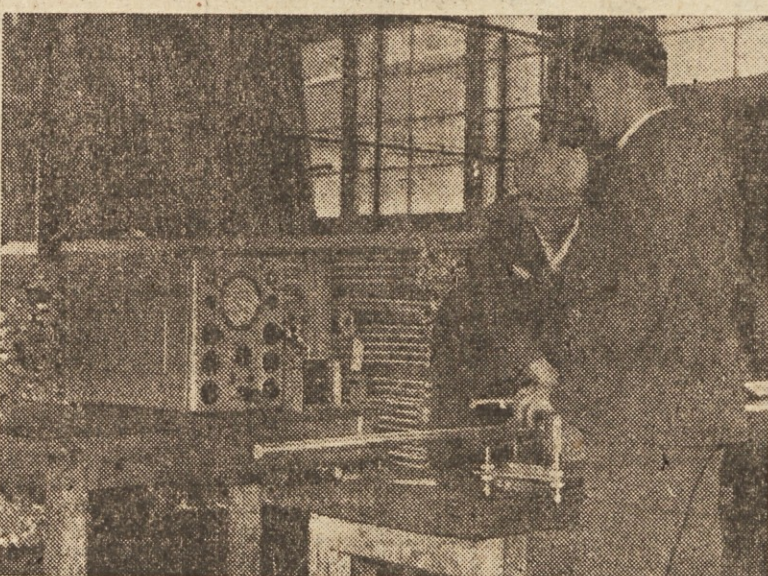
Hitreje, ceneje, bolje

Prek prve stopnice rekonstrukcije se je delovni kolektiv tovarne »IMPOL« — 1150 članov šteje zdaj — že vzpel. Kako pa je z načrti za naprej? Kdaj nameravajo z deli nadaljevati? Na upravi podjetja so mi na vprašanja hitro odgovorili: »Glavni načrti za valjarno so v izdelavi. Z delom bomo morda začeli šele letos. Bolj točno je težko odgovoriti, kajti gradnja naše nove valjarne je tesno povezana z nadaljnjo graditvijo aluminijastega kombinata v Kidričevem, ki je naš dobavitelj aluminija.

Ce imamo ozko grlo vprašate? Kaj bi dali, ko bi na to vpraša-

nje mogli odgovoriti nikalno. Ta »kamen spotike« je pri nas livarna. Za zdaj si pomagamo tako, da ena naših delovnih skupin stalno dela v Kidričevem, kjer nam je kombinat začelno odstopil eno svojih talilnih peči. Tako vzlic vsem težavam še nekako zadovoljujemo povpraševanje po aluminijevih zlitinah, ki je že skoraj neverjetno.

Beseda, je kajpak, stekla tudi o pridobitvah tovarne med prvim obdobjem rekonstrukcije. Takrat so v novo zgrajenem stiskalniškem obratu postavili vrsto novih strojev in naprav za termično obdelavo aluminijevih zlitin. Še posebej pomembni pridobitvi sta velika nova hidravlična stiskalnica s 710 tonami pritiska ter stroj za serijsko vlečenje, ravnanje, apreturo in poliranje palic iz aluminija. Omogočata namreč razumneje izkoriščanje zmogljivosti posameznih obratov, razširitev ter izpopolnitev asortimana, boljše kvaliteto izdelkov, pa cenejši proizvodni proces.

IZDELKOM ZAGOTAVLJA STALNO KVALITETO NENEHNA SKRBNÁ KONTROLA ŽE MED SAMIM DELOVNIM PROCESOM, PA TUDI PO NJEM

Obisk pri kolektivu tovarne »IMPOL« v Slovenski Bistrici

Povprečno 13 različnih izdelkov na vsakega zaposlenega

Precej muh na en mah, mar ne? Odpravili so tudi vrsto manjših adaptacij in izboljšav v drugih obratih, kar prav tako že zdaj prispeva k bolj nemotenemu odvijanju proizvodnega procesa.

Količinsko manj, pa to več vredno

Kaj pa je sicer še novega v »IMPOL«? Marsikaj: morda največjeje so bistvene spremembe v sestavi proizvodnje, ki se še »tisti« vedno bolj jasno izražene — kažejo v zadnjem času. Predelava bakra in njegovih zlitin predstavlja zdaj samo še šest odstotkov vse letne proizvodnje. Na račun odstotka izdelkov iz čistega aluminija je v občutnem porastu proizvodnja izdelkov iz zahtevnih aluminijevih zlitin. Do takšne usmeritve v proizvodnem programu so se v tovarni odločili po analizi potreb domačega in tujih tržišč. »IMPOL« namreč precej izvažajo. Na upravi podjetja so povedali, da izvozijo skoraj štiri desetine vseh svojih izdelkov. V ZDA izvažajo predvsem pločevine in razne zlitine v palicah. Pakistan je pomemben odjemalec aluminijaste žice za daljnovode. Prodajna knjiga podjetja

še pove, da so izdelki tovarne »IMPOL« priznani tudi na vseh drugih tržiščih Bljznega vzhoda in v obeh Nemčijah.

Samo mimogrede: povsem razumljivo je, da proizvodnja visoko kvaliteten izdelkov ne terja samo primerne metalurškega znanja, čeprav pravijo, da je v tovarni vsak po svoje mojster. Potrebna je še okretost pri delu, pa veliko praktičnih izkušenj. Vse to pa je delovnemu kolektivu tovarne »IMPOL« že nekako v krvi. Pač plod dolgoletne prakse, plod stolecne tradicije tovarne.

Prav na kratko še tole. Kakor je Industrija metalnih izdelkov pred leti usmerila svoj proizvodni program z bakra na aluminij, tako velja pri njih tudi še eno načelo: »Manj po količini, pa bolj kvaliteto, več vredno!« Že samo zato ni nič čudnega, da so se ob velikem povpraševanju po aluminijevih izdelkih in izdelkih že pred časom lotili izdelave raznih konstrukcij iz aluminijevih zlitin. Če se kdaj popelješ s pohorsko vzpenjačo, ti bodo lične kabine prav gotovo vse. Izdelali so jih v tovarni »IMPOL«. Prav enake bodo v kratkem poslali v Sarajevo, kjer gradijo vzpenjačo na Trebeviču. Sodobno urejena stanovanja in lokali so nam vsem pri srcu. Razne aluminijaste konstrukcije za sodobno opremo, kakor navadna in izlozbozna okna, vrata, ograje itd. so po vsej verjetnosti iz Slovenske Bistrice. Letos, tako vsaj pravijo, bo v tovarni začel delati nov obrat za serijsko proizvodnjo aluminijevih konstrukcij.

Tako tovarna, kaj pa skrb za ljudi?

Slovenska Bistrica. Ko prideš v ta prijazni trg ob južni železnici, izveš, da je tovarna dober kilometer vstran, v okolici. Tako vzameš pot pod noge in se nameniš v Zgornjo Bistrico. Nekako na polovici poti med trgom in tovarno — slednja je tedaj še skrita za drevjem — lahko za nekaj trenutkov postaneš in se doobra ogledaš okrog sebe.

Tod je poraslo tovarniško naselje, oziroma če se hočem izraziti natančneje, še vedno raste. Od 1954. leta je tovarna zgradila 112

stanovanj, zdaj pa jih je v gradnji še 25. Prav toliko jih bodo začeli zidati letos, da bodo vseljiva že prihodnje leto. Stanovanjska stiska sicer s tem še ne bo rešena, saj je na upravi podjetja vložilo prošnje za stanovanja kar 302 delavcev. Za neporočene delavce pa bodo postavili tudi samski dom. Sodijo, da bodo glavni projekti izgotovljeni že letos. Tako bi vsaj temelje lahko zabetonirali še pred zimo. Novi samski dom bo sprejel 50 delavcev.

Toliko je zdaj. In v perspektivi? Zamisli je precej. Nekatere bodo uresničili sami, druge spet v sodelovanju z drugimi podjetji in z občino. Izmed vseh naj omenim samo tisto, ki se zdi še najbolj uresničljiva: namenili so se namreč urediti večje gostišče, menzo.

Tudi v tovarni »IMPOL« bodo v kratkem uvedli topli obrok hrane med delovnim časom.

Kam pa v počitnicah? Tovarna ima svoj počitniški dom na Malem Lošinju. Za začetek je lani letovalo tamkaj 300 članov kolektiva s svojci. Že zdaj je slišati, da jih bo letos prežvevalo dopust ob morju še precej več.

»S sklepanjem pogodb smo imeli kar srečno roko,« so mi ob slovesu še povedali na upravi podjetja. Pravočasno so sklenili tudi izvozne pogodbe. Omogočen jim je potemtakem nemoten in enakomeren potek proizvodnje. To pa je velika želja vsakega proizvajalca.

»IMPOL« naj bi po letošnjem proizvodnem planu lal povprečno po 800 ton izdelkov mesečno. Plan blagovne proizvodnje je tovarna v januarju presegla za 76, februarja pa za 133 ton. Tolikšno presežanje proizvodnega plana ima kajpak svoje vzroke: največ je k temu pripomogel delovni kolektiv, ki je ob boljši organizaciji dela in deloma novih ali izpopolnjenih naprav povečal delovno storilnost še prek predvidene mere.

To je torej Industrija metalnih izdelkov v Slovenski Bistrici. Tovarna, ki ob asortimanu šestnajst tisoč izdelkov izdela na vsakega zaposlenega po 13 različnih izdelkov! Pravzaprav svojevrsten rekord, ki po povedanem gotovo ne potrebuje več pojasnila. Gm

Uspešni napori tovarne „Aero“ Celje

»AERO«...? Kaj že delajo tam? Aha, že vem,

- akvarelne barvice, s katerimi se da tako lepo slikati,
- pa barve za tkanine, ki jih pozna vsaka gospodinja,
- in pisane trakove, karbon in indigo papir, matrice za razmnoževanje, brez katerih niso v nobeni pisarni.

Da, vse to in še mnogo drugega izdelujejo danes v tej tovarni, ki jo dobro poznajo po vsej naši državi od Jesenic do Djevdjelije. Toda vedno ni bilo tako. Trdega dela je bilo treba in mnogo let je preteklo, preden se je iz skromnega obrata razvila današnja tovarna, ki zaposluje že 238 ljudi in je imela v letu 1958 preko milijardo prometa.

Po osvoboditvi je maloštevilni kolektiv podjetja prevzel žalostno dediščino: dvaindvajset ljudi, toliko jih je bilo tedaj zaposlenih v »AERO«, je moralo pričeti vse znova. Ni bilo surovin, da bi nadaljevali proizvodnjo, ni bilo tega ne onega, pač pa je bilo veliko povpraševanja po izdelkih. Ljudje so kljub težavam vztrajali in uspeli.

Majhno podjetje je raslo iz lastne, notranje sile, iz volje in iz hotenja

DELO V LABORATORIJU

ljudi, ki jih je vzpodbujala zavest, da bodo s skupnim delom in napori prav gotovo prišli do cilja.

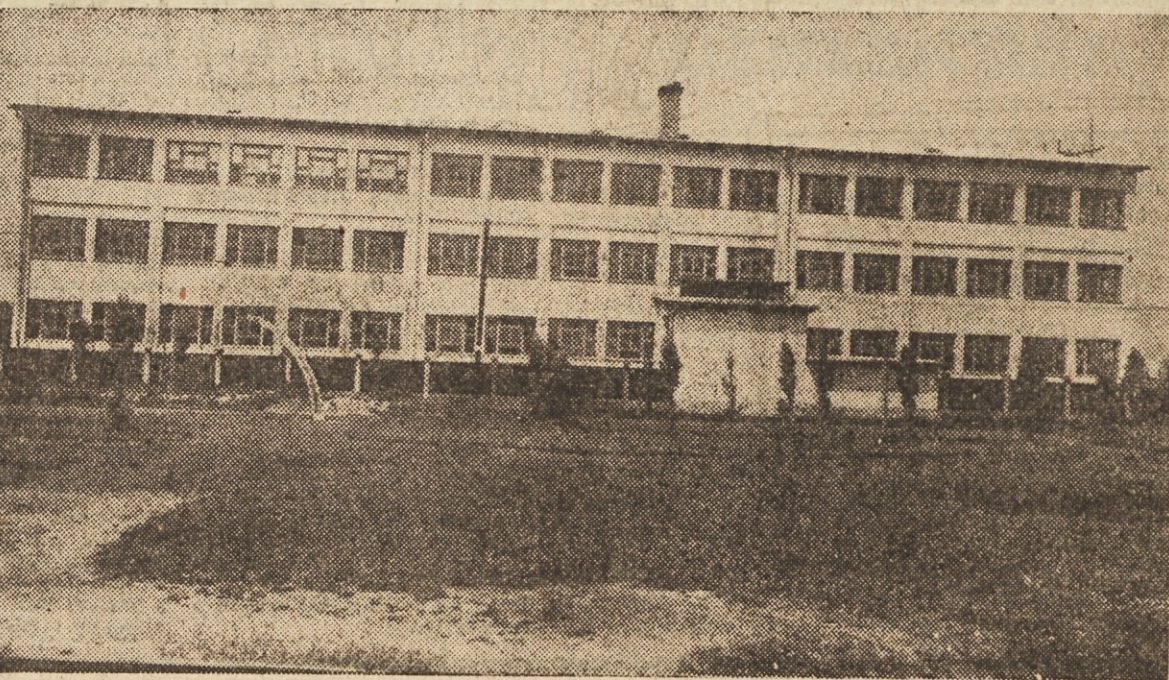
Pot kolektiva je šla naprej. Potrebe po izdelkih »AERO«, med katere so se tekom let uvrstile AKVARELNE IN TEMPERA BARVE, UMETNI-

ŠKE OLJNATE BARVE, LEPILA, JASNI PAPIR ZA KOPIRANJE NACRTOV IN ZLASTI MATRICE ZA RAZMNOŽEVANJE, so bile vedno večje, za večjo proizvodnjo pa so bili nujno potrebni večji prostori in seveda več ljudi. Prišla je prila zahteva, da se mora tovarna zaradi nevarnosti požara umakniti iz mestnega središča.

Zato je kolektiv, ki je bil ustvaril pomembne proizvodne možnosti in se je uveljavil že po vsej državi, v glavnem s lastnimi sredstvi sezidal novo tovarno, v katero je preselil celotno proizvodnjo. Preselitev v nove prostore je pomenila veliko znanje ljudi iz podjetja »AERO«, hkrati pa obdobje novih nalog, namreč načrtnega obnavljanja in modernizacije dosluženih strojnih naprav in graditve vseh pomožnih prostorov, brez katerih si nemoteno proizvodnje ni mogoče zamisljati, to je skladišč, delavnice, garaž in predvsem garderob s kopalnicami in posebnega prostora, ki bo urejen za družbeno prehrano. Načrti za vse to so se že pripravili in v naslednjih letih se bodo novemu proizvodnemu traktu pridružile nadaljnje zgradbe. Kolektiv zaupa v svoje zmogljivosti. Kakor je vztrajal v prvih hudih dneh po osvoboditvi, ko je pričel tako rekoč iz nič, tako vztrajno ustvarja danes, ko ga vzpodbujajo doseženi uspehi.

Kakor se je razvijalo podjetje, tako se je strokovno in po moči razvijal tudi kolektiv. Od 22 delavcev v začetku je število zaposlenih naraslo na 238 ljudi. Človeka v podjetju je bilo treba za sedanjko tehnično in količinsko raven proizvodnje šele izoblikovati. Pri tem so mnogo koristili tečaji, zlasti tečaj za usposabljanje vodilnega osebja. V PIV tečajih med drugim obravnavajo najbolj enostavno prištevek delavca na njegovem delovnem mestu. Obenem pa so taki tečaji tudi vzpodbuda za racionalizacije in izboljšave. Uspeh tečajev se zrcali v kvaliteti proizvodov in v storilnosti ljudi v podjetju.

KOVAČNICA NOVIH IZDELKOV IN SRCE PODJETJA JE LABORATORIJ. V »AERO« so ta osrednji oddelki uredili po najsodobnejših načelih. Z laboratorijem tovarna diha in živi. Njegova je skrb za kvaliteto že zplavljenih izdelkov in za nove, ki

jih preizkušajo ali so šele v načrtu. V skupnem prizadevanju kolektiva je laboratorij opravil velike naloge.

Ce upoštevamo, da je proizvodnja v realnem izračunu v primerjavi z letom 1938 večja za nič manj kot za 1217% in da so produktivnost z modernizacijo podjetja in z usposabljanjem članov kolektiva povečali za 449%, potem je vsekakor treba dati priznanje slehernemu človeku v podjetju, strokovnjakom iz laboratorija in proizvodnje ter delavcem, ki so se strokovno razvijali in rasli s tovarno.

Da bi proizvodnja in prodaja izdelkov tekla brez nepotrebnih zastojev, se v »AERO« vsak teden sestane strokovni svet (tehnični vodja, komercialni direktor, računovodja, šef laboratorija in po potrebi še kdo), da dosledno oceni, kakšno je stanje proizvodnje in zalog v skladiščih, kako poteka prodaja. Vsak teden sproti sestavo načrt proizvodnje. To je zlasti važno, ker proizvodnja tovarne blizu 300 različnih izdelkov in bi utegnla nenačrtna proizvodnja v nekaj dneh nakopiti preveliko zalogo tega ali onega artikla. Tak sistem proizvodnje tudi pripomore k hitremu obračunu obratnih sredstev. Hkrati obravnavajo strokovni svet vse strokovne probleme, ki nastanejo v določenem obdobju in, če je treba, seznanj s problemi tudi delavski svet. Sicer pa strokovni svet ne zaide v obravnavanje stvari, za katere je pristojen delavski svet, odnosno upravni odbor podjetja.

Uspehi, ki jih je doslej dosegla tovarna AERO v Celju in tisti, ki jih obeta prihodnost, pa ne bi bili mogoči, če ne bi oblikoval slehernega zaposlenega v tovarni visoko razvite čute za kolektivno odgovornost. Znanje, da se vsi tovarniški posamezniki veseli uspehov celotnega kolektiva in se temu primerno tudi zanje trudi. Da ob vsem tem uspehi ne morejo izostati, je razumljivo ter ko-

ristno tako za kolektiv kot za skupnost, ki dobiva iz čistega dohodka podjetja znatna sredstva.

Ker je po novih finančnih instrumentih podjetjem ostalo več sredstev, je tovarna sprejela v svoj program tudi reševanje stanovanjskega problema in ureditev družbene prehrane. Ker je podjetju v prejšnjih letih ostajalo za sklad proste razpolage, iz katerega bi se mogla zidati stanovanja, je malo sredstev — in še ta so se morala porabiti za dograditev tovarniških prostorov, zlasti ni bilo mogoče načrti stanovanjskega problema. Sedaj pa, ko je dotok sredstev v sklad skupne porabe znatno narasel, se bo delavski svet lahko uspešno spoprijel s problemi družbene standarda. Podjetje je že naročilo Zavodu za stanovanjako in komunalno izgradnjo postavitev dveh stanovanjskih hiš s skupno 40 stanovanji, ki bosta vseljivi spomladi 1960. Upanje je, da bodo tako v doglednem času prišli vsi najpotrebnejši člani kolektiva s svojimi družinami do novih, modernih stanovanj.

Taka velikopotezna akcija pa je bila mogoča le zato, ker so v podjetju z razširitvijo obrata prej tako povečali proizvodnjo in povečali dohodek, iz katerega se danes lahko plačujejo stanovanja.

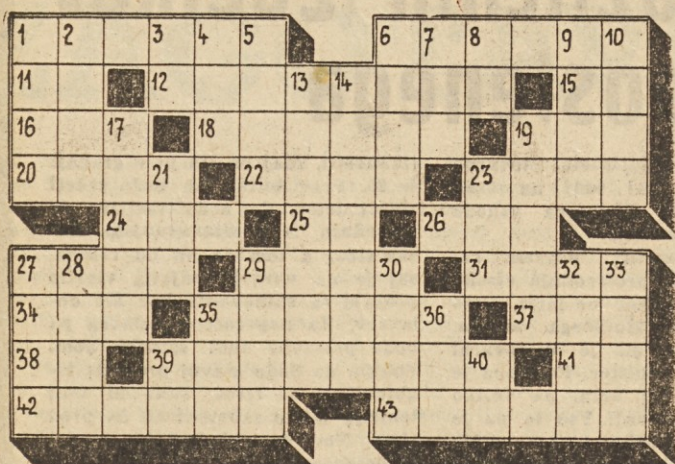
TUDI Z VPRAŠANJEM DRUŽBENE PREHRANE se je podjetje zadnje čase resno ukvarjalo. Načrti za stavbo, v kateri bi bile garderobe in kopalnice, je bil predgručan, tako da bo v novem poslopju prostor še za kuhinjo s pritlikinami in jedilnico.

Uspehi tovarne AERO, ki se je v razmeroma kratkem času razvila iz skromnih začetkov v veliko podjetje z več kot milijardo prometa tudi na vodilnih forumih niso ostali nezapaženi. Imeti bi morali več takih kolektivov v okviru, kot je AERO, pa bi bilo manj slabosti in več lepših rezultatov. S temi besedami je sekretar okrajnega komiteja ZKS v Celju pozdravil pomembno delovno zmago kolektiva na občnem zboru sindikalne podružnice v novembru 1958. Te pohvalne besede so na kolektiv bodrilo vplivale, tako da lahko v bodočnosti pričakujemo iz Celja same dobre novice o tej naši tovarni, ki je edina te vrste v naši republiki.

EEN OD IZDELKOV TOVARNE AERO — PISALNI TRAKOVI

Za razvedrilo in kratek čas

KRIŽANKA 5.

Vodoravno: 1. hitrost, 6. najljubše kamenin, ki so gospodarsko pomembne in jih kopljemo, 11. pamet, 12. pravi denar, 15. osebni zamek, 16. moški glas, 18. dan v tednu, 19. afriška zver, 20. pokrajina v Indokiniji, 22. zdravila, 23. pristanišče in mesto v južni Italiji, znano iz minule vojne, 24. kalendar, 25. nota v solmizaciji, 26. listnato drevo, 27.

javni nasad, 29. sklepne vezi, 31. vdolbine v steni, slepa okna, 34. števniki, 35. vrsta sadja (množ.), 37. reka v Afriki, 38. predlog, 39. pustiti, da gre tekočina čez rob posode, 41. romanski spomenik, 42. gugati se, 43. upravna enota v Švici.

Navpično: 1. stopnja v preobrazbi žuželk, 2. zdravilna rastlina, 3. vas pri Ljubljani, 4. del obraza, 5. vrsta otoka, 6. kopati v zemljo, 7. reka na Hr-

vatskem in v Bosni, 8. pritrilica, 9. oklešček, trska, 10. ptič, ki živi na Novi Zelandiji, 13. razbarvati, 14. zvalnik, 17. kamenina, ki iz nje z žganjem dobimo mavec, 19. mesto v vzhodni Istri, znano po velikem uporu rudarjev in kmetov 1921. leta, 21. poljska cvetica, 23. vrednostni papir, 27. argentinski kmet, 28. pogorje v Južni Ameriki, 29. nekdanji kitajski in japonski dlnar, delavec za sramotno nizko plačo, 30. prav takšen, 32. čevlarsko orodje, 33. delovni zanos, polet, 35. geometrijski lik, 36. grška črka, 39. veznik in prislov, 40. veznik.

RESITEV KRIŽANKE STEV. 4.

Vodoravno: 1. oporekam, 8. lotos, 12. vsebina, 13. epik, 15. r, o, 16. kota, 17. klokan, r, 19. gg, 21. ki, 22. kriti, 23. aga, 25. laki, 27. trosi, 28. stot, 29. ata, 30. Praga, 31. K(ralj) T(one), 32. le, j, 38. doliti, 35. oral, g, 37. na, 39. rake, 40. udariti, 42. argon, 43. rešetati.

OREHI

Za dobre računarje

Nekdo je imel v žepu nekaj drobiža. Ko je šel po cesti, je nenadoma našel 2 dinarja. Pobral jih je in spravil v žep: sedaj je imel v žepu natanko petkrat toliko denarja, kot bi ga imel, ko bi prej dva dinarja izgubil, ne pa našel.

Koliko drobiža je imel v žepu, preden je našel tista 2 dinarja?

Od Zemlje do Sonca

Koliko bi tehtala bombažna nit, ki bi segala od Zemlje do Sonca, če znaša ta razdalja 21 milijonov milj, 80 milj bombažne niti pa tehtata 1 kilogram?

Zimska temperatura

Kadar pozimi ni premraz, kaže termometer v sobi 20 stop. C, zunaj pa 10 stopinj C. Ali naj to pomeni, da je v sobi res dvakrat več toplote kot na prostem?

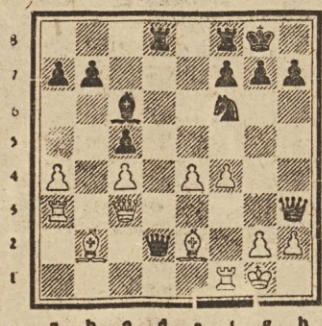
Za hribolazce

Udeležence neke ekspedicije na Himalajo je po povratku vedel povedati, da 5000 metrov visoko v gorah ni bilo moč skuhati jajca v vodi, čeprav je leta vrela na kuhalniku.

Kaj menite: zakaj tega ni bilo moč narediti? Ali vendarle obstaja kakšen način, da bi se jajce skuhalo tudi tako visoko v gorah?

Kombinirajmo

STEV. 11.

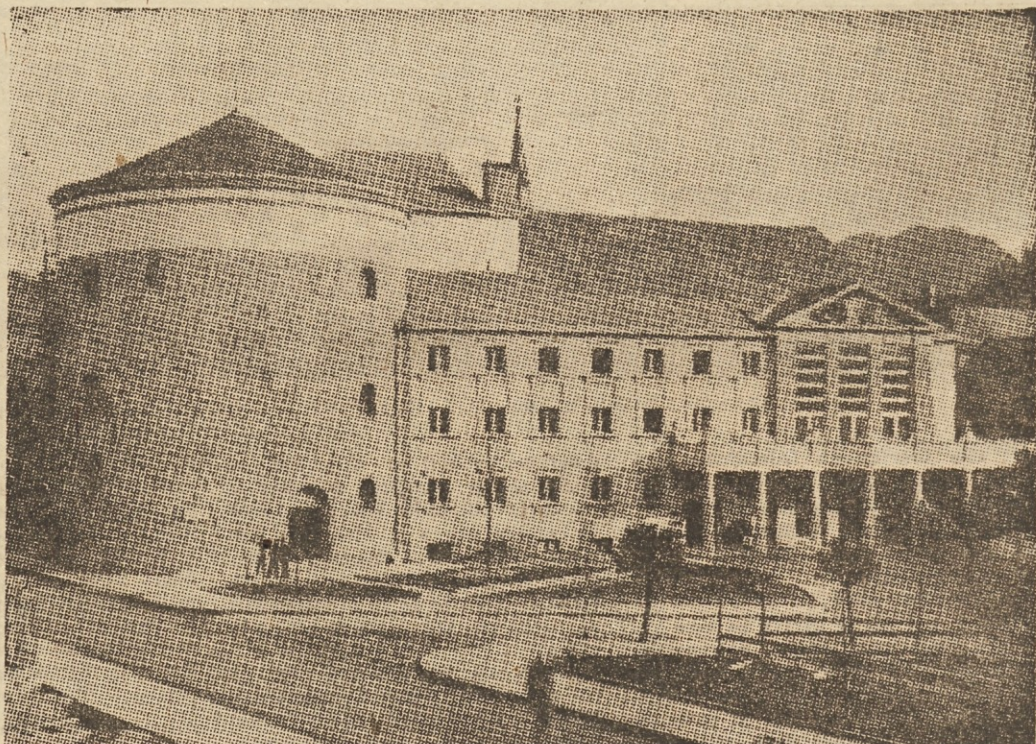
Belci na potezi dobijo

Belci: Kgl, Dc3, Te3, Td1, Lb2, Le2, Pa4, c4, e4, f4, g2, h2 (12). Črni: Kgs, Dd2, Td3, Tf3, Lc6, Sf6, Pa7, b7, c5, f7, g7, h7 (12).

Kupon 5

RESITEV KUPONA STEV. 11.

Lovec Rade Sušič iz vasi Bukovica v Črni Gori se še danes z grozo spominja doživljanja, ki se je takrat sicer srečno končal, prav lahko pa bi se spremenil v tragedijo, ki bi ga stala življenje. Bilo je blizu vasi Bukovice; Rade se je tisto noč nekaj po 2. uri vračal domov čez Sinjajevino. Ze nekaj ur je precej snežilo in pripravljalo se je k pravemu neurju. Rade, ki se mu je globoko vdralo v sveži sneg, je hitel, kolikor je le mogel, da bi bil čimprej doma. Nenadoma pa je zaslišal za seboj grozljivo zavijanje — volčjega krčala! Sušič ni utegnil niti dosti

NASA NAGRADNA UGANKA

Tokrat pa slikovna uganka s kulturnega področja: naš posnetek je iz enega od naših industrijskih središč, na njem pa je gledališka hiša tistega kraja. V tem gledališču je bila pred tednom dni krstna uprizoritev novega slovenskega dramskega dela. Odgovorite nam:

- v katerem kraju je gledališče na naši sliki in
- kdo je avtor ter kakšen je bil naslov igre, ki so jo v tem gledališču prvič izvedli minuli teden?

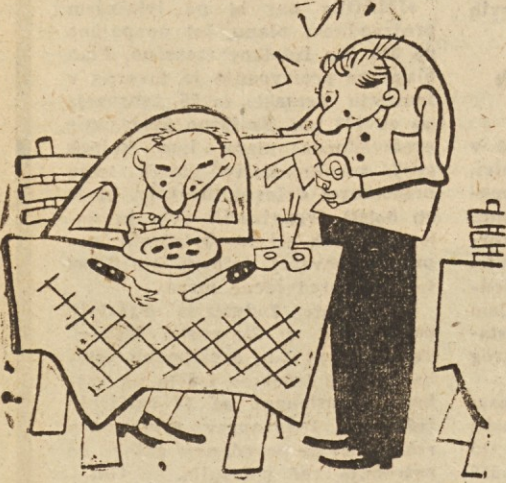
Rešitve s kuponom nam pošljite najpozneje do četrtka, 26. t. m. na naslov našega uredništva, Ljubljana, Čufarjeva ulica 3. Izmed reševalcev, ki nam bodo poslali pr-

vilne odgovore, bo žreb določil enega, ki bo prejel nagrado v znesku

5.000 DINARJEV

Med reševalci, ki so nam poslali pravilne odgovore na našo zadnjo slikovno uganko, je žreb izbral nagradenega, ki bo prejel 5.000 dinarjev nagrade: poslali jih bomo Francu Mešku iz Kidričevega, blok 7.

Pravilni odgovori na vprašanja zadnje uganke so: 1. na sliki je hladilni stolp termoelektrarne Šoštanj, to elektrarno pa zalaga s premogom velenjski rudnik. 2. dneva proizvodnja električne energije v Sloveniji je približno 5,5 milijona kWh, potrošnja pa približno 6 milijonov kWh. 3. trenutno gradimo v Sloveniji TE Šoštanj (II. faza) in HE Ožbolt ob Dravi. Pripravljam na gradbišča za HC Hajdoše pri Ptuj, Lobnicio na Pohorju, Idrijo na Tolminskem in Osp na Notranjskem.

DVA IN DVA JE TRI

— Naročil sem štiri cmoke, pa ste mi jih prinesli pet!
— Oprostite, sem razumel, da ste jih naročili šest!

BREZ BESED

V MESTNEM KOPALIŠČU
— Tristo gromskih, ali boste sedaj še trdili, da je bila voda topla?!

PADEC PROMETA

— Slišite, kaj res niste našli drugod prostora za tale znak ...!

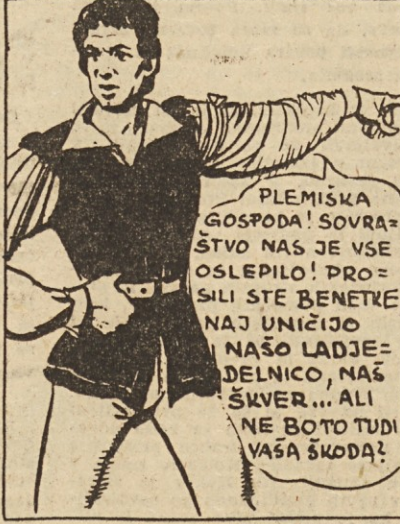
— Tovariši, zakaj ne poveste, kaj mislite o predlogu tarifnega pravilnika?!

FLORIO!
ALI JE RANA HUDA?

NITI NJEGOVA NITI MOJA RANA NISTA HUDA...
HUŠKA JE RANA, KI JO JE NAM DOMAČINOM PRIZADEJALO BENEČANSKO PISMO...

PLEMIŠKA GOSPODA! SOVRAŠTVO NAS JE VSE OSLEPILO! PRO-SILI STE BENETKE, NAJ UNICIMO NAŠO LADJEDELNICO, NAŠ ŠKVER... ALI NE BOTO TUDI VAŠA ŠKODA?

NA LADJAH Z ZASTAVO BENEŠKEGA LEVA BO NAŠE BLAGO VARNEJE...

ALI STE TAKO ŠIBKI, DA TUDI TI POTREŠ BUJETE BENEŠKE ZASTAVO?
KAKŠNI PLEMICI PA STE? VI STE BOJAZLJIVCI!

SVETLI HVARSKI KNEZ! NE DOVOLI, DA BI PLEMICE ŽALILI NESRAMNI DOMAČINI!

ŽALITEV TEH LJUDI NIVEL MOČ PRENAŠATI!
ODPELJITE MOJSTRA V JEZO!

ASTOR! POŽENI MOJE PSE NA RIBICE!
NE PUSTIMO NAŠEGA MARINA!
SPODITE DOMAČINE!
NE PRIZA-NAŠAJTE NAŠIM SUŽNJE!

V PRISTANIŠČU GNEVA

5